

Die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van volwasse blankes en kleurlinge: Resultate van navorsing wat van 1972 tot 1985 onderneem is

0001563543

2844363866

Verslag KOMM-47

Die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van volwasse blankes en kleurlinge: Resultate van navorsing wat van 1972 tot 1985 onderneem is

L.S. Maré

Pretoria
Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing
1985

RGN BIBLIOTEK HSRC	
LIBRARY	
1987 -08- 27	
STANDKODE 001-3072068 HSRC Komm 47	REGISTERNUMMER 071977
BESTELNUMMER R10	

Maré, L.S., M.A.

Instituut vir Kommunikasienavorsing
Uitvoerende Direkteur: Dr. P.C.J. Jordaan

ISBN 0 7969 0447 2

© Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1985

Gedruk en gepubliseer deur die RGN

ERKENNING

Dank word aan die volgende persone en instansies oorgedra vir hul aandeel in die projek:

Die Instituut vir Statistiese Navorsing van die RGN wat behulpsaam was met die statistiese ontleding van die data. Prof. E.M. Nel van die Universiteit van Stellenbosch en die Buro vir Ondersteunende Navorsingsdienste van die RGN wat verantwoordelik was vir die redaksionele werk. Personeel van die Instituut vir Kommunikasie-navorsing en die talle veldwerkers wat gehelp het met die insameling van die gegewens onder nagenoeg 13 800 blanke Afrikaanssprekendes en Engelssprekendes en kleurlinge.

INHOUDSOPGAWE

	BLADSY
ABSTRACT/EKSERP	xi /xii
HOOFSTUK	
1. INLEIDING, PROBLEEMSTELLING EN DOEL	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Probleemstelling	2
1.3 Doel	4
2. TELEVISIE IN SUID-AFRIKA - 'N KORT OORSIG	5
2.1 Tegnieuse ontwikkeling	5
2.2 SATV se beleid	6
2.3 Programinhoud	9
2.4 Die televisiekykgewoontes van Suid-Afrikaners	10
3. BEGRIPSOMSKRYWING VAN WAARDES	14
3.1 Die onderskeid tussen waardes en ander begrippe	14
3.1.1 Waardes en houdings	14
3.1.2 Waardes en sosiale norme	18
3.1.3 Waardes en behoeftes	18
3.1.4 Waardes en motiewe	20
3.1.5 Waardes en oortuigings	21
3.1.6 Waardes en doelstellings, ideale en ideologie	22
3.1.7 Waardes, openbare mening en stereotipes	22
3.1.8 Waardes, waarde-oriëntasies, waardesisteme en waarde-oordele	23
3.2 Waarde-oriëntasies - 'n operasionele omskrywing	26
4. FUNKSIES VAN WAARDES	28
4.1 Waardes as gedragsdeterminante	28
4.2 Waardes as sosiale indikatore	32
5. DIE METING VAN WAARDES	36
5.1 Voorwaardes waaraan 'n waardemeting moet voldoen	36
5.2 Metodes van waardemeting	38

HOOFSTUK	BLADSY
6. METODE VAN ONDERSOEK	44
6.1 Inleiding	44
6.2 Die vraelys, steekproewe en insameling van gegewens	44
6.2.1 Die vraelys vir blankes	45
6.2.2 Die vraelys vir kleurlinge	46
6.2.3 Die steekproewe	50
6.2.4 Insameling van die gegewens	51
(a) blankes	51
(b) kleurlinge	52
6.3 Bepaling van die verband tussen televisie en die waarde- oriëntasies van blankes en kleurlinge	52
7. RESULTATE	55
7.1 Resultate van tendensstudies	55
7.1.1 Resultate van tendensstudie ten opsigte van blanke Afrikaanssprekende respondente	55
(a) Stellings oor godsdienstige aangeleenthede	55
(b) Stellings oor die huwelik en gesinslewe	56
(c) Stellings oor politieke aangeleenthede	56
(d) Stellings oor ekonomiese aangeleenthede	57
(e) Stellings oor opvoeding- en onderwysaangeleenthede	65
(f) Stellings oor juridiese aangeleenthede	65
(g) Stellings oor kuns	65
(h) Stellings oor ontspanning en vryetydbesteding	69
(i) Stellings oor militêre aangeleenthede en patriotisme	69
7.1.2 Resultate van tendensstudie ten opsigte van blanke Engels- sprekende respondente	74
(a) Stellings oor godsdienstige aangeleenthede	74
(b) Stellings oor die huwelik en gesinslewe	74
(c) Stellings oor politieke aangeleenthede	79
(d) Stellings oor ekonomiese aangeleenthede	79
(e) Stellings oor opvoeding en onderwysaangeleenthede	79
(f) Stellings oor juridiese aangeleenthede	80
(g) Stellings oor kuns	80
(h) Stellings oor ontspanning en vryetydbesteding	87
(i) Stellings oor militêre aangeleenthede en patriotisme	87

HOOFSTUK	BLADSY	
7.1.3	Resultate van tendensstudie ten opsigte van kleurling- respondente	92
	(a) Vrae oor godsdienstige aangeleenthede	92
	(b) Vrae oor die huwelik en gesinslewe	92
	(c) Vrae oor politieke sake en patriotisme	93
	(d) Vrae oor ekonomiese aangeleenthede	94
	(e) Vrae oor opvoeding en onderwysaangeleenthede	94
	(f) Vrae oor ontspanning en vryetydbesteding	95
	(g) Vrae oor juridiese aangeleenthede	114
7.2	Resultate van navorsing oor die verband tussen televisie en die waardes van blankes en kleurlinge	114
7.2.1	Blanke Afrikaanssprekendes	114
7.2.2	Blanke Engelssprekendes	116
7.2.3	Kleurlinge	117
8.	SAMEVATIENDE BESPREKING EN VERBANDSTELLING VAN RESULTATE	121
	BRONNELYS	127

LYS VAN TABELLE

TABEL		BLADSY
2.1	INHOUD VAN TV 1 SE PROGRAMME: 1976 TOT 1981	9
2.2	TELEVISIEBESIT IN SUID-AFRIKA VOLGENS BEVOLKINGSGROEP	10
2.3	PERSENTASIE VAN VOLWASSE BEVOLKING WAT DAAGLIKS NA TV 1 SE UITSENDINGS GEKYK HET: 1978 TOT 1982	11
2.4	PERSENTASIE VAN BEVOLKINGSGROEPE WAT "GISTER" TELEVISIE GEKYK HET	11
2.5	TELEVISIEKYKGWOONTIES VAN VERSKILLEDE BEVOLKINGSGROEPE VOLGENS OUDERDOM	12
2.6	PERSENTASIE BLANKES, KLEURLINGE EN ASIATE WAT DAAGLIKS NA TV 1 SE PROGRAMME KYK	13
6.1	VERGELYKING VAN DIE VYF STEEKPROEWE MET DIE 1970-SENSUS-GEWENS: BLANKE AFRIKAANSSPREKENDES	47
6.2	VERGELYKING VAN DIE VYF STEEKPROEWE MET DIE 1970-SENSUS-GEWENS: BLANKE ENGELSSPREKENDES	48
6.3	SAMEVATTING VAN DIE STEEKPROEWE VIR DIE 1975-, 1978-, 1981- EN 1984. OPNAMES VOLGENS GESLAG, OUDERDOM EN STEDELIKE/NIE-STEDELIKE GEBIEDE: KLEURLINGE	49
7.1	STELLINGS OOR GODSDIENSTIGE AANGELEENTHEDE (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	58
7.2	STELLINGS OOR DIE HUWELIK EN GESINSLEWE (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	60
7.3	STELLINGS OOR POLITIEKE AANGELEENTHEDE (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	62
7.4	STELLINGS OOR EKONOMIESE AANGELEENTHEDE (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	64
7.5	STELLINGS OOR OPVOEDING- EN ONDERWYSAANGELEENTHEDE (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	66
7.6	STELLINGS OOR JURIDIESE AANGELEENTHEDE (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	67
7.7	STELLINGS OOR KUNS (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	68
7.8	STELLINGS OOR ONTSPANNING EN VRYETYDBESTEDING (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	70

TABEL		BLADSY
7.9	STELLINGS OOR MILITÊRE AANGELEENTHEDE EN PATRIOTISME (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)	72
7.10	STELLINGS OOR GODSDIENSTIGE AANGELEENTHEDE (ENGELSSPREKENDE BLANKES)	75
7.11	STELLINGS OOR DIE HUWELIK EN GESINSLEWE (ENGELSSPREKENDE BLANKES)	77
7.12	STELLINGS OOR POLITIEKE AANGELEENTHEDE (ENGELSSPREKENDE BLANKES)	81
7.13	STELLINGS OOR EKONOMIESE AANGELEENTHEDE (ENGELSSPREKENDE BLANKES)	83
7.14	STELLINGS OOR OPVOEDING- EN ONDERWYSAANGELEENTHEDE (ENGELSSPREKENDE BLANKES)	84
7.15	STELLINGS OOR JURIDIESE AANGELEENTHEDE (ENGELSSPREKENDE BLANKES)	85
7.16	STELLINGS OOR KUNS (ENGELSSPREKENDE BLANKES)	86
7.17	STELLINGS OOR ONTSPANNING EN VRYETYDBESTEDING (ENGELS- SPREKENDE BLANKES)	88
7.18	STELLINGS OOR MILITÊRE AANGELEENTHEDE EN PATRIOTISME (ENGELSSPREKENDE BLANKES)	90
7.19	VRAE OOR GODSDIENSTIGE AANGELEENTHEDE (KLEURLINGE)	96
7.20	VRAE OOR DIE HUWELIK EN GESINSLEWE (KLEURLINGE)	99
7.21	VRAE OOR POLITIEKE SAKE EN PATRIOTISME (KLEURLINGE)	102
7.22	VRAE OOR EKONOMIESE AANGELEENTHEDE (KLEURLINGE)	106
7.23	VRAE OOR OPVOEDING EN ONDERWYSAANGELEENTHEDE (KLEURLINGE)	108
7.24	VRAE OOR ONTSPANNING EN VRYETYDBESTEDING (KLEURLINGE)	110
7.25	VRAE OOR JURIDIESE AANGELEENTHEDE (KLEURLINGE)	113

FIGURE

2.1	UITREIKING VAN TV-LISENSIES IN DIE RSA TUSSEN 1976 EN 1981	6
-----	--	---

ABSTRACT

This investigation forms part of a larger research programme that was undertaken by the HSRC to study the influence of television on the sociocultural structure of South African society. In the present report an attempt is made firstly to give a concise survey of some aspects of values and value theories. Secondly a descriptive survey is attempted of the value orientations of white respondents between 1972 and 1980 and coloured respondents between 1975 and 1984. Thirdly a resumé is given of research conducted in South Africa on the relation between television and the value orientations of adult whites and coloureds. The results indicate that television may play a significant role in certain value orientations of adult whites and coloureds. While there are indications that television may play a negative role regarding the religious values of Afrikaans-speaking whites and coloureds, it seems as though the medium actually has the opposite effect on the religious values of English-speaking whites. With regard to moral values, it appears that television does not have the same effect on Afrikaans-speaking as on English-speaking whites. In the case of Afrikaans speakers it seems that television has a negative influence on their moral values, while research conducted among English-speaking whites did not reveal any relation between television and the moral values of this language group. With regard to coloureds, there are indications that moderate exposure to television possibly goes hand in hand with a relatively high level of patriotism, while it was also found that coloureds who are exposed less to television are more inclined to have more positive economic values than those who have been exposed to the medium more often.

EKSERP

Hierdie ondersoek vorm deel van 'n groter navorsingsprogram wat deur die RGN onderneem is om die invloed van televisie op die sosio-kulturele struktuur van die Suid-Afrikaanse samelewing te ondersoek. Die doel met hierdie verslag was eerstens om 'n bondige oorsig te gee van enkele aspekte van waardes en waardeteorieë. Tweedens is gepoog om 'n beskrywende oorsig te gee van die waarde-oriëntasies wat blanke respondente tussen 1972 en 1980 en kleurlingrespondente tussen 1975 en 1984 gehuldig het. In die derde plek is 'n samevatting gegee van navorsing wat in Suid-Afrika onderneem is om die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van volwasse blankes en kleurlinge te ondersoek. Die resultate dui daarop dat televisie moontlik 'n betekenisvolle rol speel in sekere waarde-oriëntasies van blankes en kleurlinge. Aanduidings is gevind dat televisie moontlik 'n negatiewe rol speel in die godsdienstige waardes van Afrikaanssprekende blankes en kleurlinge, terwyl dit wil voorkom of die medium eerder die teenoorgestelde effek gehad het op die godsdienstige waardes van Engelssprekende blankes. Wat morele waardes betref, blyk dat televisie nie dieselfde rol by Afrikaanssprekende en Engelssprekende blankes speel nie. In die geval van Afrikaanssprekende blankes is aanduidings gevind dat televisie hulle morele waardes negatief beïnvloed het, maar die navorsing wat onder Engelssprekende blankes gedoen is, kon geen verband blootlê tussen televisie en die morele waardes van hierdie taalgroep nie. Wat kleurlinge betref, is aanduidings gevind dat matige televisieblootstelling moontlik gepaard gaan met 'n relatief hoë mate van patriotisme, terwyl daar ook bevind is dat kleurlinge wat minder aan televisie blootgestel is, meer geneig is om positiewer ekonomiese waardes te huldig as die wat meer aan die medium blootgestel was.

HOOFSTUK 1

INLEIDING, PROBLEEMSTELLING EN DOEL

1.1 INLEIDING

Daar word dikwels beweer dat die massamedia - die pers, radio, rolprent en televisie - die wêreld kleiner gemaak het. Grenslyne word oorbrug en afstande verkort. Die massamedia dien as verlengstukke van die mens se sintuie en het deel van sy daaglikse bestaan geword. 'n Lewe sonder hierdie media sou vir die meeste mense ondenkbaar wees.

Die alomteenwoordigheid van die media bring mee dat die moderne mens dikwels voorgestel word as 'n slagoffer van die massamedia. So beskou Mills die massamedia as instrumente van psigiese beheer en manipulasie. Hy verwoord dit soos volg: "... the media tell the man in the mass who he is - they give him identity; they tell him what he wants to be - they give him aspirations; they tell him how to get that way - they give him technique; and they tell him how to feel that he is that way even when he is not - they give him escape" (aangehaal deur Jansen, 1980, p. 23). Hierteenoor kan die massamedia beskou word as 'n integrale deel van die gemeenskapstruktuur en kultuur waarbinne dit funksioneer. Die gemeenskapstruktuur is 'n histories lewende eenheid van menslike ideale, waardes en strewe wat in 'n geografiese gebied, die vaderland, ter voorsiening in besondere geestelike en stoflike behoeftes, verwesenlik word. Die struktuur bepaal regstreeks op watter wyse en met watter effek 'n besondere kommunikasiemedium as deel van die kommunikasieproses as geheel funksioneer (Verslag, 1971, p. 11).

In die lig van bogenoemde benaderings is dit dus nie vreemd nie dat die instelling van televisie in Suid-Afrika ook aanleiding gegee het tot 'n eindelose debat oor die vermeende voor- en nadele van hierdie nuwe medium. So is daar bespiegel dat televisie 'n positiewe effek op tussengroepverhoudinge sou hê, terwyl kommer uitgespreek is oor vreemde waardes en ideologieë wat deur middel van oorsese programme tot in die woonkamers van Suid-Afrikaners gebring sou word.

1.2 PROBLEEMSTELLING

In antipersing van die polemiek wat die instelling van televisie in Suid-Afrika sou ontketen, het die Regering reeds in 1969 die *Kommissie van Ondersoek insake Aangeleenthede betreffende Televisie* aangestel. Hierdie kommissie kom in sy verslag tot die gevolgtrekking dat televisie nie per se nadelig is nie en dat televisie nie die blaam moet kry vir die wyse waarop die medium in 'n spesifieke land beheer en bedryf word nie. Die kommissie wys daarop dat in die buiteland wel gevalle aange-tref word waar televisie tot nadeel van die betrokke gemeenskap aange-wend word. Dit is volgens die kommissie eerder die gevolg van 'n permissiwiteit waarin die gemeenskap geleidelik verval het en nie die oorsaak daarvan nie. Televisie weerspieël dus in die eerste plek die gemeenskapslewe soos dit is en nog wil wees (Verslag, 1971, p. 14).

Medianavorsers het baie gou besef dat Suid-Afrika 'n unieke sosiale laboratorium is waarbinne die effek van hierdie nuwe medium bestudeer kan word. Harrison en Ekman (1976) stel dit soos volg: In die eerste plek het Suid-Afrika, behalwe vir televisie, ten volle ontwikkelde massamedia-netwerke, en kan dit dus vergelyk word met ander ontwikkelde gemeenskappe. Tweedens word 'n omvattende landswye televisienetwerk meteens ingestel; daar word verwag dat verspreiding vinniger sal plaas-vind as in enige vorige land waar televisie ingestel is. In die derde plek het Suid-Afrikans hulle vasberadenheid te kenne gegee om dit wat hulle as nadelige newe-effekte van televisie beskou, te voorkom. In dié verband kan hulle die reeds versamelde navorsingservaring van die buite-wêreld benut. In die laaste plek is Suid-Afrika 'n relatief "geslote" sisteem en daarom behoort dit makliker te wees om die gevolge van tele-visie na te speur as in enige vorige televisiegemeenskap (Harrison en Ekman, 1976, p. 108).

Waar navorsers in die buiteland nagelaat het om met navorsing oor die uitwerking van televisie te begin vóór die instelling van televisie, het plaaslike navorsers die unieke geleentheid benut om vergelykbare onder-soeke voor en na die koms van televisie te doen. Die Instituut vir Kommunikasienavorsing van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing het die voortou geneem in hierdie navorsing en verskeie publikasies, wat veral betrekking het op die blanke skoolgaande jeug, het reeds verskyn.

Ander navorsers buite die RGN soos De Koning, Nel, Loubser, Schmückler en Rautenbach het egter ook belangrike bydraes gelewer tot die navorsingsgebied van televisie (De Koning, Conradie en Nel, 1980; Du Toit en Nel, 1975; Loubser, 1980; Schmückler, 1981; en Rautenbach, 1982).

Soos televisie geleidelik meer en meer huise van Suid-Afrikaners "betree" het, is verskillende hipoteses ontwikkel oor die potensiële invloed van hierdie nuwe medium. Harrison en Ekman (1976) vat hierdie hipoteses soos volg saam: Die eerste hipotese is dat televisie geen ^① verskil sal maak nie. Tweedens word verwag dat televisie 'n breë ver- ^② snellingseffek sal hê - bestaande tendense sal vinniger ontwikkel en nuwe tendense sal te voorskyn kom. Daar word verwag dat die "hoor" en "sien" van belangrike gebeure 'n groter impak op mense sal hê as wanneer hulle daarvan in 'n koerant lees. Hierdie impak mobiliseer die vorming van opinies en dit sal leiers in staat stel, of dwing, om vinniger te beweeg en in rigtings te beweeg wat nie andersins moontlik sou wees nie. Die derde hipotese is dat televisie 'n remmende effek sal hê omdat die medium onder konserwatiewe beheer sal staan, omdat die televisie-diens ingestel sal wees op vermaak en omdat die effek van die medium eerder narkotiserend as mobiliserend van aard sal wees. Die vierde hipotese staan bekend as die komplekse differensiële effek-hipotese. Hiervolgens word gesuggereer dat televisie wel 'n deurdringende effek sal hê, maar dat dit op sommige terreine veranderinge sal stimuleer, terwyl dit op ander terreine 'n inhiberende effek sal hê. Verder is verwag dat die impak van televisie sal verskil ten opsigte van blankes en swartes, Afrikaanssprekendes en Engelssprekendes, rykes en armes en jongmense en oumense (Harrison en Ekman, 1976, pp. 108-109).

Hierdie ondersoek is 'n uitvloeisel van die aanbevelings van die Kommissie van Ondersoek insake Aangeleenthede betreffende Televisie en die Tegniese Advieskomitee van die SAUK, naamlik dat navorsing onderneem word oor die sosio-kulturele struktuur van die Suid-Afrikaanse samelewing en die invloed wat televisie daarop kan hê. Hierdie taak is vervolgens aan die Instituut vir Kommunikasie-navorsing van die RGN opgedra. Op grond van bogenoemde aanbevelings het hierdie Instituut 'n reeks navorsingsprojekte onderneem waarvan die meeste reeds voor die instelling van televisie 'n aanvang geneem het (Van Vuuren, 1983).

1.3 DOEL

Die doel met hierdie verslag is om

- 'n bondige oorsig te gee van enkele aspekte van waardes en waarde-teorieë;
- 'n beskrywende oorsig te gee van die waarde-oriëntasies wat blanke respondente (Afrikaanssprekendes en Engelssprekendes) tussen 1972 en 1980 en kleurlingrespondente tussen 1975 en 1984 gehuldig het; en
- 'n samevattende oorsig te gee van navorsing wat in Suid-Afrika onderneem is om die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van volwasse blankes (Afrikaanssprekendes en Engelssprekendes) en kleurlinge te ondersoek.

HOOFSTUK 2

TELEVISIE IN SUID-AFRIKA - 'N KORT OORSIG

Suid-Afrikaners is al meer as agt jaar aan die televisiemedium blootgestel en dit raak by die dag moeiliker om herinneringe op te roep van die era voor televisie. De Beer (1980, p. 2) wys daarop dat Suid-Afrikaners televisie in hulle leefwêreld ontvang het, spesiale ruimte en tyd daarvoor ingeruim het, hul meubels daarby aangepas het, eetgewoontes verander het en selfs spesiale televisiekamers laat aanbou het. In hierdie hoofstuk word die ontwikkeling van hierdie medium oor die tydperk 1975 tot 1981 in oënskou geneem en aandag word ook kortliks gegee aan die televisiekykgewoontes van Suid-Afrikaners.

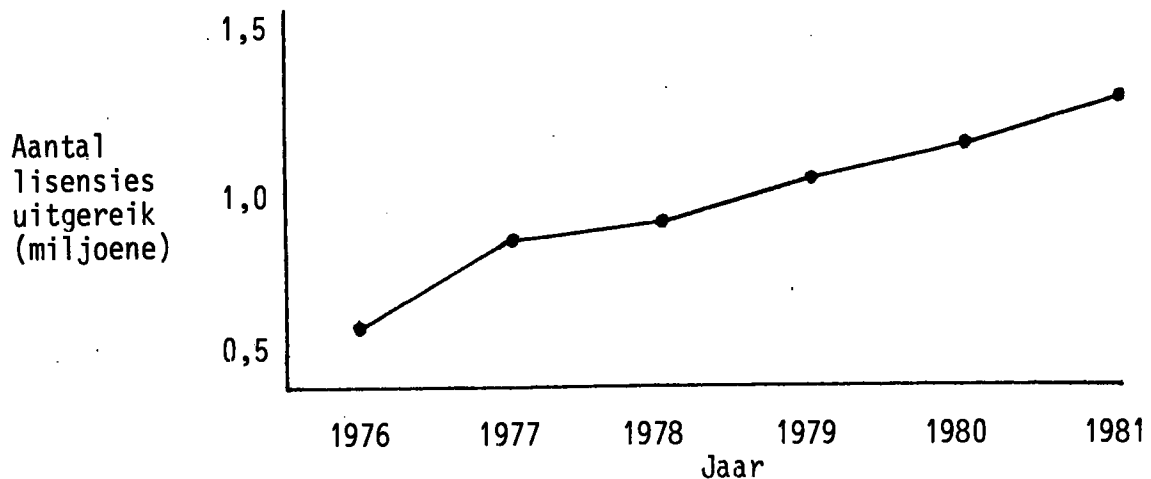
2.1 TEGNIESE ONTWIKKELING

Alhoewel Suid-Afrikaners reeds in 1936 kennis gemaak het met die tegniese aspekte van televisie (Orlik, 1970, p. 245), moes hulle nog bykans vier dekades wag voordat hulle hierdie medium beter kon leer ken. Die SAUK het op 5 Mei 1975 met toetsuitsendings begin (SAUK, 1975, p. 7) terwyl die amptelike televisiediens op 5 Januarie 1976 begin funksioneer het (SAUK, 1976, p. 16). Die instelling van televisie in Suid-Afrika was volgens Harrison en Ekman (1976) 'n belangrike mylpaal in kommunikasie-tegnologie. Hulle stel dit soos volg: "It signal(led) the final phase of a major innovation, the spread of television to all the literate, urban, Western, industrial nations of the world" (p. 102). 'n Ander belangrike ontwikkeling op die kommunikasieterrein was die vestiging van TV 2 en TV 3 gedurende 1982 (SAUK, 1982, p. 14).

In figuur 2.1 word 'n aanduiding gegee van die tempo waarteen televisielisensies tussen 1975 en 1981 uitgerek is.

FIGUUR 2.1
UITREIKING VAN TV-LISENSIES IN DIE RSA
TUSSEN 1976 EN 1981*

Uit figuur 2.1 blyk dat die uitreiking van televisielisensies van 1976 tot 1977 skerp gestyg het, in 1978 redelik afgeplat het, en sedert 1979 weer toegeneem het, alhoewel nie teen dieselfde vinnige tempo as gedurende die tydvak 1976-1977 nie.

2.2 SATV SE BELEID

In die *Verslag van die Kommissie van Ondersoek insake Aangeleenthede betreffende Televisie* wat op 4 November 1970 verskyn het, is verskeie aanbevelings gemaak. Een van die aanbevelings lui soos volg:

"Die Kommissie beveel aan dat so 'n televisiediens 'n aanvullende en integrerende deel van die land se opvoedingsgeheel moet vorm en moet berus op 'n grondslag wat sal verseker dat dit die Christelike waardesisteem van die land, die nasionale identiteit en die sosiale struktuur van sy verskillende gemeenskappe sal eerbiedig, bewaar, verstewig en verryk -

(a) deur gesonde en opbouende vermaak te verskaf;

(b) deur betroubare, objektiewe en gebalanseerde inligting te verskaf;

*Die data wat gebruik is vir die grafiek, is verkry uit jaarverslae van die SAUK, 1976-1981.

- (c) deur die kulturele besit van elke gemeenskap te weerspieël en oor te dra;
- (d) deur die skepping van eie geestesprodukte te stimuleer; en
- (e) deur boweal steeds daarna te streef om goeie onderlinge betrekkinge tussen al die nasies en volkere van die land te bevorder (1971, p. 47).

Bogenoemde aanbeveling is waarskynlik vervat in die beleid van die SAUK ten opsigte van sy televisiediens. So word byvoorbeeld verklaar dat die SAUK baie meer tyd aan godsdienstprogramme (op radio en op televisie) bestee as die meeste vergelykbare uitsaai-organisasies (SAUK, 1982, p. 6). Werksriglyne is ook neergelê wat daarop gemik is om die SAUK te hou op die smal middeweg van 'n verantwoordelike nuusmedium wat prioriteitsoorweging verleen aan gemeenskaps- en landsbelange (SAUK, 1981, p. 8).

Ten einde dié benadering waartoe die SAUK hom gebind het, doeltreffend en gekoördineerd in sy groot verskeidenheid dienste en programme toe te pas, is 'n vaste nuus- en aktualiteitskomitee saamgestel van vier lede wat alle program- en nuusdienste verteenwoordig. Die opdrag van hierdie komitee en sy werksgroep is om deurlopend redaksionele leiding te gee in die hantering van komplekse en sensitiewe aangeleenthede van aktuele belang. Hierdie komitee het die taak om die tersaaklike kennis en kundigheid binne die SAUK te mobiliseer, aan te vul en ooreenkomstig die SAUK se neergelegde beleidskode aan te wend (SAUK, 1981, p. 8).

Reeds voor die instelling van televisie het die *Financial Mail* (1975, p. 105) kommer uitgespreek oor die moontlikheid dat hierdie medium as politieke instrument gebruik sou word. Hachten (1979) neem die eerste drie jaar van televisie in Suid-Afrika in oënskou en kom dan tot die gevolgtrekking dat die medium op die volgende basis funksioneer:

1. "Television is a state-controlled monopoly following the long-established patterns of radio broadcasting by the South African Broadcasting Corporation."

2. "Television is used as a propaganda instrument to espouse the political goals and aspirations of Afrikanerism."
3. "Culturally, television promotes and protects the language and culture of the 2,6 million Afrikaners against the inroads of Anglo-American mass culture otherwise so pervasive through popular music, motion pictures, recordings, and publications."
4. "Television should not violate the moral standards as defined by the Afrikaners' Dutch Reformed Church."
5. "The SABC is proceeding cautiously in providing any specific television services for the non-white majority" (Hachten, 1979, pp. 63-64).

Fourie (1982, pp. 11-12) voer aan dat mediabeleid, en 'n besondere beleid vir 'n bepaalde medium, nie geïsoleerd behoort te wees nie, maar in voeling moet wees met:

- (i) alle openbare instansies wat belang het, wil hê of behoort te hê by die wyse waarop openbare kommunikasie hom in 'n samelewing voltrek;
- (ii) die politieke strukture in 'n land;
- (iii) die ekonomiese strukture in 'n land;
- (iv) die uitwerking van verskillende media op mekaar; en
- (v) die heersende sosiale, politieke, maatskaplike, morele en kulturele norme en waardes in 'n samelewing.

Die geloofwaardigheid van SATV sal uiteindelik bepaal word deur die mate waarin die verklaarde beleid van die SAUK in die praktyk neerslag vind en dit bied aan medianavorsers in Suid-Afrika besondere navorsingsgeleenthede.

2.3 PROGRAMMINHOUD

'n Volledige opgawe van televisieprogramme val buite die bestek van hierdie verslag en daarom word hier net oorsigtelik gekyk na SATV se programinhoud oor die tydperk 1976 tot 1981.

Volledige programme en programreekse is gedurende die toetsperiode (5 Mei 1975 tot 4 Januarie 1976) uitgesaai. Die doel hiervan was om die publiek geleidelik aan die nuwe medium bekend te stel, stelverkope te bevorder en aan produksiepersoneel geleentheid te bied om waardevolle ervaring op te doen (SAUK, 1975, p. 63).

Die televisieprogramme wat gedurende die tydperk 1976 tot 1981 op TV 1 aangebied is, kan persentasiegewys soos volg verdeel word:

TABEL 2.1
INHOUD VAN TV 1 SE PROGRAMME: 1976 TOT 1981

Programkategorie	Jaar					
	1976 %	1977 %	1978 %	1979 %	1980 %	1981 %
Drama	21,0	28,7	24,0	29,0	31,0	30,0
Nuus en aktualiteit	25,0	21,8	11,0	11,0	12,0	12,0
Sport	14,0	14,5	14,0	13,0	10,0	12,0
Dokumentêr	11,0	9,5	15,0	11,0	10,0	7,0
Verskeidenheid	11,0	10,7	12,0	7,0	8,0	8,0
Kinders- en Jeug	7,0	5,5	7,0	10,0	9,0	7,75
Advertensies	-	-	-	-	5,75	6,25
Joernaal	-	-	9,0	9,0	6,25	6,0
Godsdienst	6,0	6,1	4,0	5,0	5,0	4,0
Musiek	5,0	3,2	4,0	5,0	3,0	4,0
Weer en aanbieding	-	-	-	-	-	3,0
TOTAAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(SAUK, 1976 tot 1981)

Uit bostaande verdeling blyk dat die grootste gedeelte (by benadering 27 %) van die televisie-uitsaaityd (van 1976 tot 1981) deur televisie-dramas in beslag geneem is. Daarna volg die volgende programsoorte (benaderde persentasies word tussen hakies aangedui): Nuus en aktualiteit (16 %); Sport (13 %); Dokumentêr (11 %); Verskeidenheid (10 %); Kinders- en Jeug (8 %); Joernaal (8 %); Godsdien (5 %) en Musiek (4 %). Advertensies en die Weerprogramme is by die berekening van hierdie gemiddeldes uitgesluit.

2.4 DIE TELEVISIEKYKGEWOONTES VAN SUID-AFRIKANERS

Ten einde beter perspektief aan die data te verleen, word die gegewens ten opsigte van die televisiekykgewoontes van die verskillende bevolkingsgroepe telkens gesamentlik aangegee.

Televisiebesit is een van die faktore wat 'n invloed kan uitoefen op kykpatrone. Volgens 'n opname wat AMPS (Alle Media- en Produktstudie) in 1980 onderneem het, besit die verskillende bevolkingsgroepe in Suid-Afrika die volgende aantal televisiestelle en verteenwoordig dit die volgende persentasies van die onderskeie bevolkings:

TABEL 2.2
TELEVISIEBESIT IN SUID-AFRIKA VOLGENS BEVOLKINGSGROEP

Bevolkingsgroep	Aantal TV-stelle (% van betrokke bevolkingsgroep)	AMPS se bevolking-syfers vir 1980
blankes	2 542 000 (83,8 %)	3 025 000
kleurlinge	453 000 (42,9 %)	1 064 000
Asiate	231 000 (61,7 %)	378 000
swartes	284 000 (2,5 %)	11 175 000

(AMPS, 1980, aangehaal deur Rautenbach, 1982, pp. 133-134)

Uit tabel 2.2 blyk dat blankes in verhouding verreweg die meeste televisiestelle besit terwyl minder as 50 persent van die kleurlinge in 1980 in besit van 'n televisiestel was.

TABEL 2.3
PERSENTASIE VAN VOLWASSE BEVOLKING WAT DAAGLIKS NA
TV 1 SE UITSENDINGS GEKYK HET: 1978 TOT 1982

Persentasie van volwasse bevolking wat gemiddeld daaglik (Maandag tot Vrydag) na die uitsen- dings van TV 1 gekyk het	Jaar				
	1978 %	1979 %	1980 %	1981 %	1982 %
blankes	64,2	68,1	72,2	71,8	81,6
kleurlinge	32,9	39,3	46,1	44,6	56,0
Asiate	39,0	47,9	56,9	54,3	82,7
swartes	1,7	2,6	4,3	5,1	—*

(SAUK, 1978 tot 1982)

Uit hierdie gegewens blyk dat, wat blankes, kleurlinge en Asiate betref, die kleurlinge daaglik minder televisie kyk as die ander twee groepe. Die persentasie volwassenes (blankes, kleurlinge en Asiate) wat gedurende die week televisie gekyk het, het veral na 1981 skerp toegenem.

In tabel 9.5 word aangedui watter persentasie van die verskillende bevolkingsgroepe "gister" (die dag voor die opname) televisie gekyk het:

TABEL 2.4
PERSENTASIE VAN BEVOLKINGSGROEPE WAT "GISTER" TELEVISIE GEKYK HET

Bevolkingsgroep	Persentasie
blankes	69,2
kleurlinge	39,8
Asiate	50,8
swartes	4,3

(AMPS, 1980, aangehaal deur Rautenbach, 1982, p. 137)

Op 'n basis van "gister" se kyksyfers bereken, kyk kleurlinge ook in verhouding minder televisie as blankes en Asiate (tabel 2.4).

*TV 2 en TV 3 - televisiedienste vir swartes - is op 31 Desember 1981 ingestel (SAUK, 1981, p. 6).

'n Ontleding van die gegewens in tabel 2.5 toon dat ouderdom 'n rol speel in die televisiekykgewoontes van Suid-Afrikaners:

TABEL 2.5
TELEVISIEKYKGEWOONTES VAN VERSKILLENDE BEVOLKINGSGROEPE
VOLGENS OUDERDOM

Ouderdom	Persentasie van verskillende bevolkings- groepe wat "gister" televisie gekyk het			
	blankes %	kleurlinge %	Asiate %	swartes %
16-24 jaar	21,3	33,9	34,1	4,4
25-34 jaar	21,5	24,3	27,2	4,7
35-49 jaar	27,0	23,7	24,4	4,2
50 jaar en ouer	30,2	18,1	14,3	1,7

(AMPS, 1980, aangehaal deur Rautenbach, 1982, p. 138)

Uit die gegewens blyk die volgende:

- blankes se televisiekykpatroon toon 'n stygende tendens namate ouderdom toeneem. Ouer mense kyk dus oor die algemeen meer televisie as jonger mense.
- Meer blankes (persentasiegewys) bo 50 jaar het "gister" televisie gekyk as enige ander groep en ouderdom ter sprake, terwyl die swart kykers onder daardie ouderdomsgroep drasties daal na slegs 1,7 %.
- Persentasiegewys is daar weer meer kykers in die jongste groep kykers by die kleurlinge (33,9 %) en die Asiate (34,1 %).
- Oor die algemeen word dus by blankes bevind dat die kykertaal vermeerder namate ouderdom toeneem terwyl die ander bevolkings se jongmense weer meer na televisie kyk (Rautenbach, 1982, p. 138).

In tabel 2.6 word 'n vergelyking getref tussen die daaglikse kykertaal (Maandag tot Sondag tussen 20 h 00 en 21 h 30) van blankes, kleurlinge en Asiate gedurende 1980:

TABEL 2.6
PERSENTASIE BLANKES, KLEURLINGE EN ASIATE WAT DAAGLIKS
NA TV 1 SE PROGRAMME KYK

Dag	Persentasie kykers		
	blankes %	kleurlinge %	Asiate %
Maandae	52,1	28,1	14,0
Dinsdae	69,7	43,0	54,8
Woensdae	51,6	29,9	16,9
Donderdae	56,2	36,1	39,0
Vrydae	48,0	35,2	19,7
Saterdag	58,8	39,4	44,1
Sondag	43,8	18,4	15,4

(AMPS, 1980, aangehaal deur Rautenbach, 1982, pp. 139-140)

Uit hierdie gegewens blyk dat Dinsdae (tussen 20 h 00 en 21 h 30) by verre die grootste kykertal by al drie bevolkingsgroepe opgelewer het. 'n Verklaring hiervoor is die feit dat *Dallas* gedurende 1980 die gewildste dramareeks was (SAUK, 1980, p. 54). Die televisieprogramme van Saterdag en Donderdae het onderskeidelik die tweede en derde plek onder hierdie drie bevolkingsgroepe bekleed.

In hierdie hoofstuk is oorsigtelik gekyk na die ontwikkeling van televisie in Suid-Afrika. Aspekte wat aandag geniet het, was die tegniese ontwikkeling van televisie, die SAUK se beleid ten opsigte van televisie, die inhoud van televisieprogramme waaraan Suid-Afrikaners tussen 1976 en 1981 blootgestel was, asook die televisiekykgewoontes van blankes, kleurlinge en Asiate.

HOOFSTUK 3

BEGRIPSOMSKRYWING VAN WAARDES

In hierdie hoofstuk word kortliks gelet op die begrip waardes asook die onderskeid tussen waardes en houdings, sosiale norme, behoeftes, motiewe, oortuigings, doelstellings, ideale, ideologie, openbare mening, stereotipes, waarde-oriëntasies, waardesisteme en waarde-oordele.

3.1 DIE ONDERSKEID TUSSEN WAARDES EN ANDER BEGRIPPE

3.1.1 Waardes en houdings

Rokeach (1968/1969) voer aan dat daar min twyfel bestaan oor die sentrale posisie wat die houding-konsep jare lank in die sosiale sielkunde ingeneem het (p. 549). In hierdie verband verwys hy na Gordon Allport wat reeds in 1935 opmerk dat "The concept of attitude is probably the most distinctive and indispensable concept in contemporary social psychology. No other term appears more frequently in the experimental and theoretical literature" (Rokeach, 1968/1969, p. 549). Hy verwys ook na McGuire wat opgemerk het dat die aantal studies oor houdings wat tussen 1961 en 1965 in die *Psychological Abstracts* gerapporteer is, nie net toegeneem het nie, maar selfs, soos McGuire dit stel, "had increased faster than did social psychology as a whole" (p. 549). Rokeach voeg ook self by dat die verhouding van houdingstudies tot waardestudies wat in dieselfde tydskrif oor genoemde periode verskyn het, ongeveer vyf of ses houdingstudies vir elke waardestudie was (Rokeach, 1968/1969, p. 549). In hierdie verband kan ook verwys word na Thomas en Znaniecki wat al in 1918 voorgestel het dat die studie van sosiale houdings die fokuspunt moet wees van sosiale sielkunde (Rokeach, 1968, p. 14).

Rokeach ken 'n hoër prioriteit aan die waardekonsep as aan die houdingkonsep toe op grond van die volgende oorwegings: Eerstens word aangevoer dat waarde 'n dinamieser konsep as houding is vanweë die sterk affektiewe, kognitiewe, motiverings- en gedragskomponente wat dit bevat. Tweedens word aanvaar dat houding en waarde albei determinante van gedrag is maar daarby is waarde 'n determinant van houding sowel as

van gedrag. As daar in die derde plek aanvaar word dat 'n persoon minder waardes as houdings het, is die waarde-konsep meer ekonomies bruikbaar om die ooreenkomste en verskille tussen persone, groepe, nasies en kulture te beskryf en te verklaar (Rokeach, 1968, p. 14).

Teoreties het houdings groter vordering as waardes beleef en Rokeach skryf dit hoofsaaklik aan die volgende redes toe: Vinniger ontwikkeling van metodes om houdings te meet - die pogings van Bogardus, Thurstone, Likert en Guttman het hier 'n groot rol gespeel; tweedens was daar 'n groter konsensus oor die betekenis van houdings as van waardes en 'n derde moontlike rede is dat geglo is dat houdings eksperimenteel makliker gemanipuleer kan word as waardes (Rokeach, 1968, p. 15).

Becker en Connor (1981) voer aan dat daar al redelik konsensus onder sosiaal-wetenskaplikes bestaan oor 'n omskrywing van die begrip waardes (Becker en Connor, 1981, p. 37). Met verwysing na Rokeach (1968) omskryf hulle waardes dan kortliks soos volg: "Values are abstract ideals, positive or negative, not tied to any specific object or situation, representing a person's beliefs about modes of conduct and ideal terminal modes. Values, thus, are global beliefs that transcendently guide actions and judgements across specific objects and situations" (Becker en Connor, 1981, p. 37).

Rokeach (1973) omskryf 'n waarde as 'n "enduring belief that a specific mode of conduct or end-state of existence is personally or socially preferable to an opposite or converse mode of conduct or end-state of existence" (p. 5). Daarby word 'n waardesisteem omskryf as "an enduring organization of beliefs concerning preferable modes of conduct or end-states of existence along a continuum of relative importance" (Rokeach, 1973, p. 5). Hierdie omskrywing van Rokeach kan beskou word as 'n voortbouing op vroeër definisies van waardes, soos onder meer dié van Scott en Kluckhohn. Hulle omskryf 'n waarde naamlik as "a conception, explicit or implicit ... of the desirable which influences the selection from available modes, means, and ends of action" (Connor en Becker, 1979, p. 72).

Die begrip houding word, volgens Beyers (1969), in die sosiale sielkunde gebruik om die verband aan te dui tussen sekere voortdurende oriëntasies binne die individu en voorwerpe waarop hy moet reageer. Beyers voer aan dat die begrip vir die eerste keer deur Ludwig Lange gebruik is en hy haal dan onder meer die volgende definisies aan: "An attitude is a mental and neural state of readiness, organized through experience, exerting a directive or dynamic influence upon the individual's response to all objects and situations with which it is related" (Allport); "An attitude can be defined as an enduring organization of motivational, emotional, perceptual and cognitive processes with respect to some aspect of the individual's world" (Kretch, *et al.*); "The term attitude refers to certain regularities of an individual's feelings, thoughts and predispositions to act toward some aspect of his environment" (Secord en Backman) (Beyers, 1969, p. 11).

Fishbein en sy medewerkers definieer 'n houding as "... the amount of affect for or against some object" (Fishbein en Ajzen, 1975, p. 11). Blignaut (1967) voer aan dat vier dimensies in houdings onderskei kan word, naamlik rigting, graad, prominensie en intensiteit. Met rigting word bedoel die positiewe of negatiewe aard van die houding (Blignaut, 1967, p. 11). Met die graad word bedoel hoe negatief of positief die houding is. Die prominensie van 'n houding dui op die posisie daarvan in 'n houdingskonstellasie. Laasgenoemde verwys na die mate waarin verskillende houdings in verband met mekaar staan. 'n Houdingskonstellasie word bepaal deur die wisselwerking tussen aspekte van die waarnemingsinhoude, motiewe en emosionele belewenis van die individu. Dit verteenwoordig die status van die individu se ervaring in 'n gegewe situasie en as sodanig bepaal dit sy gedrag in so 'n situasie. Die intensiteit van houdings dui op individuele verskille (Blignaut, 1967, p. 11). Aansluitend hierby onderskei Sargent en Williamson (1966, p. 246) ook die dimensies van opvallendheid ("saliense") en samehang of konsekwentheid. Opvallendheid verwys na die openheid waarmee 'n persoon uiting gee aan sy houdings en dit staan in noue verband met die dimensie van intensiteit. Samehang dui op die ordening of integrasie van houdings en kan beskou word as verbandhoudend met die dimensie van prominensie.

Teen die agtergrond van die voorafgaande bespreking kan die volgende vergelyking tussen die begrippe waardes en houdings nou aan die hand van Rokeach (1973) getref word:

1. 'n Waarde verwys na 'n enkele geloof of oortuiging terwyl 'n houding betrekking het op 'n organisasie of samevoeging van verskillende oortuigings wat op 'n gegewe objek of situasie fokus.
2. 'n Waarde transendeer objekte en situasies terwyl 'n houding fokus op 'n spesifieke objek of situasie.
3. Waardes dien as standarde maar houdings nie.
4. 'n Persoon het net soveel waardes as wat hy aangeleerde oortuigings of gelowe ten opsigte van wenslike gedragswyses of bestaansuiterstes het. Hierteenoor het hy soveel houdings as wat hy direkte of indirekte ervarings met spesifieke objekte en situasies gehad het. Daarom sal 'n persoon waarskynlik minder waardes as houdings hê.
5. Waardes beklee 'n sentraler posisie in 'n persoon se persoonlikheidsamestelling en kognitiewe sisteem as houdings en word daarom beskou as determinante van houdings sowel as gedrag. Ander outeurs soos Allport (1961), Watson (1966) en Woodruff (1942) het ook al op hierdie sentraliteit van waardes gewys.
6. 'n Waarde is 'n dinamieser konsep as 'n houding aangesien dit direkter met motivering verband hou.
7. Die substantiewe inhoud van waardes het direkter aanpassings-, ego-verdedigings-, kennis- of selfaktualiseringsfunksies terwyl die inhoud van houdings slegs indirek met hierdie funksies verband hou (Rokeach, 1973, pp. 18-19).

3.1.2 Waardes en sosiale norme

Die begrip norm is afgelei van die Latynse woord *norma* wat patroon beteken. Dit is ook gebruik om te verwys na die skrynwerker se vierkant (Schneider, 1977, p. 177). Schneider (1977) gee die volgende omskrywing van die begrip. "A norm is a standard, and like all standards it implicitly declares some things more appropriate than others". Hy voeg egter by: "... norms are more than standards; they declare what is normative, or appropriate" (p. 177).

Rokeach (1973) tref die volgende onderskeid tussen waardes en sosiale norme:

1. 'n Waarde verwys na 'n gedragswyse of 'n bestaansuiterste terwyl 'n sosiale norm slegs na 'n gedragswyse verwys.
2. 'n Waarde transendeer spesifieke situasies. Daarteenoor is 'n sosiale norm juis 'n voorskrif om op 'n spesifieke wyse in 'n spesifieke situasie op te tree.
3. 'n Waarde is persoonliker en meer intern terwyl 'n norm op konsensus berus en dus meer ekstern is (p. 19).

Forward (1983) se verklaring gee 'n aanduiding van die verband tussen groepsnorme en groepwaardes: "Group norms are given by judgements that given behaviors do or do not violate shared group values. Norms are not particular behaviors but *judgements* about behavior and (n)orms are *boundary conditions* for the expression of group values" (p. 393).

3.1.3 Waardes en behoeftes

Die *Psigologieoordeboek* omskryf 'n behoefte soos volg: "'n Toestand van gebrek aan iets wat vir die welsyn of goeie funksionering of geluk van die organisme bevorderlik sou wees. So 'n toestand spoor die organisme aan tot handeling wat daarop gerig is om 'n toestand te bereik waar die behoefte nie meer bestaan nie. Daar word gewoonlik onderskei tussen fisiese behoeftes van die liggaam, byvoorbeeld aan

vloeistof, voedsel en suurstof (primêre behoeftes) en behoeftes van 'n meer psigiese aard, byvoorbeeld aan liefde, sekuriteit en prestasie (sekondêre behoeftes)" (Gouws, *et al.*, 1979, p. 31).

Rokeach (1973) toon aan dat waardes en behoeftes dikwels as sinonieme beskou word. Maslow verwys byvoorbeeld na selfaktualisering as 'n behoefte en as 'n hoër-ordewaarde. Murray se lys van behoeftes word verander in White se lys van waardes. French en Kahn wys daarop dat die kenmerke van 'n waarde in sekere opsigte dieselfde is as dié van 'n behoefte. 'n Persoon wil graag iets doen maar mag ook voel dat hy dit behoort te doen, aangesien 'n waarde nie net 'n oortuiging is van wat behoort gedoen te word nie, maar ook 'n begeerte is om dit te doen (Rokeach, 1973, p. 19).

Die verwantskap tussen waardes en behoeftes kan duideliker soos volg aangetoon word:

1. "Values are the cognitive representations and transformations of needs, and man is the only animal capable of such representations and transformations" (Rokeach, 1973, p. 20).
2. Waardes is ook die kognitiewe verteenwoordiging van die gemeenskap en ander instellings se eise. Dit is dié produk van sosiologiese en sielkundige magte wat op die individu inwerk - sosiologies omdat die gemeenskap en sy instellings die individu ten goede sosialiseer deurdat gedeelde konsepsies van wat wenslik is, geïnternaliseer word; sielkundig omdat individuele motivering kognitiewe uitdrukking, regverdiging en sosiale aanvaarbaarheid vereis. Wanneer sulke vereistes en behoeftes eers kognitief in waardes verander is, kan hulle verdedig, geregverdig en as persoonlik en sosiaal wenslik aanbeveel word (Rokeach, 1973, p. 20).
3. Met verwysing na Kluckhohn, voer Joubert (1964) aan dat waardes uit behoeftes kan ontstaan, maar ook behoeftes skep. 'n Waarde kan ook in verskillende behoeftes voorsien en ander behoeftes inhêr of blokkeer (Joubert, 1964, p. 186).

4. Behoefte is veel meer individueel-sielkundig van aard as waardes.
5. Waardes bevat kognitiewe, affektiewe en konatiwew elemente (inderdaad goedkeuring) terwyl 'n behoefte nie so ingewikkeld saamgestel is nie (Joubert, 1964, p. 186).
6. Behoefte hoef of hoef nie ontken te word nie, na gelang daarvan of hulle bewuste persoonlike en sosiale ondersoek kan deurstaan. Waardes daarenteen hoef nooit ontken te word nie (Rokeach, 1973, p. 20).

3.1.4 Waardes en motiewe

Gouws en andere (1979) omskryf 'n motief as "die rede of redes vir 'n handeling. Die konnotasie is meestal dat die persoon bewus is van die rede, maar die term word ook gebruik vir enigeen van die volgende: drang, drif, behoefte, dryfveer of doel" (p. 192).

Scott (1965) se benadering van waardes en motiewe bied 'n bruikbare basis om die raakpunte en verskille tussen hierdie twee begrippe aan te dui. Alhoewel waardes doel-gerigte en doel-stellingeïenskappe openbaar en daarom as 'n onderdeel of subklas van motivering beskou kan word, is Scott van mening dat dit teoreties van ander tipes motivering onder meer op die volgende wyses onderskei kan word:

1. Op grond van 'n persoon se eie benadering daarvan; mense beskou 'n waarde as inherent wenslik; 'n persoon voel gewoonlik nie net positief daarteenoor nie, maar glo ook dat ander mense net so daarvoor behoort te voel.
2. 'n Motief verwys na dit wat die persoon wil doen of waaraan hy 'n behoefte het terwyl 'n waarde verwys na dit wat die persoon behoort te doen.
3. 'n Persoon kan hom openlik op 'n waarde beroep as regverdiging vir sy daad terwyl 'n motief nie so 'n regverdigende basis bied nie (Scott, 1965, p. 12).

3.1.5 Waardes en oortuigings

Rokeach (1970) omskryf 'n oortuiging soos volg: "A belief is any simple proposition, conscious or unconscious, inferred from what a person says or does, capable of being preceded by the phrase 'I believe that'" (p. 113). Drie tipes oortuigings word onderskei, naamlik beskrywende of eksistensiële oortuigings wat as waar of vals beskou kan word; evaluerende oortuigings, waar die objek van die oortuiging beoordeel word as goed of sleg en voorskriftelike oortuigings, "wherein some means or end of action is judged to be desirable or undesirable" (Rokeach, 1973, pp. 6-7).

Die verband tussen die begrippe waardes en oortuigings kan kortliks soos volg aangedui word:

1. 'n Waarde is 'n voorskriftelike of "proscriptive belief" (Rokeach, 1973, p. 7).
2. "A value is a belief upon which a man acts by preference" (Allport, 1961, aangehaal deur Rokeach, 1973, p. 7).

Joubert (1964) verwys na Clyde Kluckhohn wat waardes van oortuigings onderskei op grond van die gevoel en verpligting wat betrokke is: "If you are committed to act on a belief, then there is a value element involved. The following crude schematization is suggestive:

- (1) this is real or possible (belief);
- (2) this concerns me or us (interest);
- (3) this is good for me or us, this is better than something else that is possible (value).

Belief refers primarily to the categories, 'true' and 'false'; 'correct' and 'incorrect'. *Value* refers primarily to 'good' and 'bad'; 'right' and 'wrong'" (p. 187).

3.1.6 Waardes en doelstellings, ideale en ideologie

Om die verwantskap tussen waardes aan die een kant en doelstellings, ideale en ideologie aan die ander kant aan te dui, word grootliks gesteun op Joubert (1964) se volgende verwysings na Kluckhohn: "Values are not the concrete goals of behavior, but rather are aspects of these goals. Values appear as the *criteria* against which goals are chosen, and as the *implications* which these goals have in the situation ... In brief, a goal represents a cathected objective with value elements interpreted as they apply in this concrete situation" (p. 186).

Ideale kom in 'n groot mate ooreen met waardes, maar eersgenoemde behels nie inherent die kenmerk van keuse of seleksie nie en het gewoonlik ook die konnotasie van onbereikbaarheid teenoor 'n waarde se wenslikheid en moontlikheid (Joubert, 1964, p. 187).

'n Ideologie hou verband met 'n hele stel van idees en Kluckhohn suggereer dat waardes grondliggende elemente van 'n ideologie is (Joubert, 1964, p. 187).

3.1.7 Waardes, openbare mening en stereotipes

'n Mening (opinie) is volgens Rokeach (1970, p. 125) die verbalisering van 'n geloof, houding of waarde. "Which underlying belief, attitude, or value the opinion reflects is a matter of inference" (p. 125). Rokeach voeg by dat "An opinion typically represents a public belief, attitude, or value, but may come closer to private ones (dit is private gelowe, houdings en waardes) when verbally expressed under increasing conditions of privacy, (Rokeach, 1970, p. 125). Volgens Blignaut (1967, p. 12) is die openbare mening nie passief nie maar dominant en direktief. Dit hoef nie die mening van die meerderheid te wees nie, maar dit is meesal die mening van die dominante groep in die gemeenskap.

Rokeach (1970) omskryf 'n stereotype as 'n "socially shared belief that describe an attitude object in an oversimplified or undifferentiated manner; the attitude object is said to prefer certain modes of conduct which, by implication, are judged to be socially desirable or undesirable (for example, "Negroes are lazy", implying, of course, that

Negroes possess a value not shared by the person who is doing the stereotyping). In contrast to a delusion, a person's stereotype may contain an element of truth in it, but the stereotype is not qualified in any way" (pp. 125-126).

Beyers (1969) voer aan dat die tipe inligting ten opsigte van andere waaroor die mens beskik, dikwels gegrond is op 'n kennis van hul sosiale verband - op die kategorieë waarin hulle geplaas kan word, byvoorbeeld geslag, ouderdom, nasionaliteit en kerkverband. Kennis van die groep waaraan die persoon behoort, lok 'n oordeel oor daardie persoon uit wat dalk deur sy individuele eienskappe weerspreek kan word. Daar bestaan gewoonlik ooreenstemming tussen lede van die een groep oor die eienskappe van 'n ander groep. Skrywers soos Katz en Braly (1933), Gilbert (1951), Buchanan (1951) en Prothro (1954) het aangetoon dat stereotipes gewoonlik onjuis is omdat hulle die werklike feite vereenvoudig. Individuele eienskappe word verontagsaam sodra 'n persoon beoordeel word op grond van die groep waartoe hy behoort (Beyers, 1969, p. 13).

3.1.8 Waardes, waarde-oriëntasies, waardesisteme en waarde-oordele

Met die eerste oogopslag wil dit voorkom of die begrippe waardes en waarde-oriëntasies as sinonieme beskou kan word. Joubert (1964) sien byvoorbeeld geen beswaar teen die gebruik van die twee begrippe as wissel terme nie (p. 190). Clyde Kluckhohn onderskei wel tussen hierdie begrippe as hy 'n waarde-oriëntasie omskryf as 'n "generalized and organized conception, influencing behavior, of nature, of man's place in it, of man's relation to man, and of the desirable and undesirable as they may relate to man-environment and interhuman relations. Such value-orientations may be held by individuals or, in the abstract-typical form, by groups. Like values, they vary on the continuum from the explicit to the implicit" (Joubert, 1964, p. 182). Joubert (1964, p. 182) voer dan aan dat Kluckhohn met sy definisie van 'n waarde-oriëntasie laasgenoemde as omvattender as 'n waarde beskou.

Kluckhohn identifiseer ook uiteindelik *patrone* of *sisteme* van waarde-oriëntasies met die antropologiese konsep van *kultuurtema* of *etos* en toon laasgenoemde se belangrikste funksie aan as die gee van koherensie, geïntegreerdheid, uniekheid aan 'n persoonlikheid of kultuur: "... such patterns are thought to pervade the totality of a personality or the totality of a culture and, by their unique combination, to give personality or culture some degree of coherence, imbue it with distinctive character and outlook and make individuals unique or make the carriers of a culture distinguishable from the representatives of another group" (Joubert, 1964, pp. 182-183).

Alhoewel Joubert geen beswaar het teen die gebruik van waarde-oriëntasies en waardes as wissel terme nie, wil dit tog voorkom of hy die begrip waarde-oriëntasie bo waarde verkies, waarskynlik omdat laasgenoemde soveel ander konnotasies het wat verwarring skep. Hy definieer waarde-oriëntasies dan "as opvattings van wat algemeen wenslik is in medemenslike verhoudings en optrede" (Joubert, 1972, p. 2). Om hierdie definisie verder te kwalifiseer en op te helder voeg Joubert (1972) die volgende by: Waarde-opvattings, -stellings of -uitsprake is dié waarin die element van wenslikheid primêr is. Die kwalifikasie in *medemenslike verhoudings en optrede* bind 'n waarde-oriëntasie in die eenvoudigste geval aan 'n situasie waar twee mense in 'n verhouding tot mekaar staan of een persoon teenoor 'n ander optree. Hiermee word die essensieel maatskaplike aard en maatskaplike implikasies van waarde-oriëntasies gegee. Teoreties word aangeneem dat waarde-oriëntasies algemene beginsels is wat rigtinggewend werk in mense se beslissings in, gebondenheid aan en regverdiging van bepaalde medemenslike verhoudings en optredes (Joubert, 1972, p. 2).

Joubert (1972) voeg by dat 'n bepaalde verhouding of optrede wat as wenslik beskou word deur 'n persoon, nie veronderstel dat

1. dit noodwendig 'n verhouding of optrede is wat hy in terme van sy belange of behoeftebevrediging wens of begeer nie;
2. hy altyd konsekwent in terme van daardie beginsel moet, wil, sal of kan optree nie; en

3. die mate van sy gebondenheid aan daardie rigtinggewende beginsel konstant sal bly nie.

Hierteenoor word daar egter wel aanvaar dat

1. by volwasse individue losstaande beginsels asook patrone van algemene rigtinggewende beginsels geïdentifiseer kan word;
2. hierdie beginsels ten grondslag lê van die maatskaplike normatiewe ingesteldheid en optrede van die betrokke persoonlikheid;
3. hierdie beginsels so spesifiek en so duidelik geïdentifiseer kan word; en
4. hulle as strategiese sosiologiese en sosiaal-sielkundige veranderlikes gebruik kan word in die beskrywing en verklaring van menslike en medemenslike gedrag (Joubert, 1972, p. 2).

Dit wil voorkom of skrywers soos Rokeach (1973), Kluckhohn en Strodtbeck (1961) asook Williams (1979) dieselfde betekenis aan die begrippe waardesisteen en waarde-oriëntasies heg. Rokeach (1973) omskryf 'n waardesisteen as "an enduring organization of beliefs concerning preferable modes of conduct or end-states of existence along a continuum of relative importance" (p. 5). Kluckhohn en Strodtbeck (1961) beskryf waarde-oriëntasies as "complex but definitely patterned (rank-ordered) principles, resulting from the transactional interplay of three analytically distinguishable elements of the evaluative process - the cognitive, the affective, and the directive elements - which give order and direction to the everflowing stream of human acts and thoughts as these relate to the solution of 'common human problems'" (p. 341). Vir Williams (1979) is 'n waardesisteen 'n georganiseerde stel van voorkeur-standaarde wat gebruik word vir die seleksie van objekte en optredes, oplossing van konflikte, "invoking social sanctions, and coping with needs or claims for social and psychological defenses of choices made or proposed" (p. 20).

Hatch (1983) tref 'n onderskeid tussen waarde-oordele en realiteitsoordele waardeur die betekenis van eersgenoemde duideliker na vore kom: "A judgement of value ... is an ethical judgement about how something ought to be. A judgement of reality is a judgement about the nature of some piece of the real world - about what it is, not what it ought to be" (p. 4). Volgens Hatch word waarde-oordele altyd gemaak teen 'n agtergrond van eksistensiële of feitelike oortuigings en aannames; wat dus voorkom as groot verskille in waardes tussen gemeenskappe is in werklikheid 'n refleksie van verskillende beoordelings van die realiteit (Hatch, 1983, p. 67).

3.2 WAARDE-ORIËNTASIES - 'N OPERASIONELE OMSKRYWING

In die voorgaande deel van hierdie hoofstuk is 'n onderskeid getref tussen waardes en ander moontlike verwante begrippe. Die kompleksiteit van die waardekonsep word deur hierdie onderskeid beklemtoon. Ten einde reg te laat geskied aan hierdie kompleksiteit word Rokeach (1973) se omskrywings van 'n waarde en 'n waarde-sisteem asook Joubert (1972) se omskrywing van waarde-oriëntasies in hierdie verslag as werksdefinisies gebruik aangesien hulle mekaar goed aanvul. Volledigheidshalwe word die omskrywings hier weer herhaal:

"A *value* is an enduring belief that a specific mode of conduct or end-state of existence is personally or socially preferable to an opposite or converse mode of conduct or end-state of existence" (Rokeach, 1973, p. 5).

"A *value system* is an enduring organization of beliefs concerning desirable modes of conduct or end-states of existence along a continuum of relative importance" (Rokeach, 1973, p. 5).

"Waarde-oriëntasies is opvattinge van wat algemeen wenslik is in medemenslike verhoudings en optrede" (Joubert, 1972, p. 2).

Alhoewel voorkeur gegee word aan die begrip waarde-oriëntasies sal die begrip waardes ter wille van makliker leesbaarheid meestal in hierdie studie gebruik word.

Rokeach (1973) se uiteensetting van die aard van waardes bied nou 'n sinvolle samevatting van die verskillende elemente wat in bogenoemde definisies vervat is:

1. Waardes het 'n blywende sowel as 'n veranderlike karakter.
2. 'n Waarde is 'n oortuiging en soos alle oortuigings het 'n waarde kognitiewe, affektiewe en gedragskomponente.
3. Waardes besit 'n ingeboude element van wenslikheid.
4. Die "behoort"-karakter is ook tiperend van die waardekonsep.
5. 'n Waarde is 'n voorkeur sowel as 'n konsepsie van wat verkieslik is.
6. 'n Waarde is 'n konsepsie van iets wat persoonlik en sosiaal verkieslik is (voorkeur behoort te geniet) (Rokeach, 1973, pp. 5-11).

In hierdie hoofstuk is kortliks gelet op die begrip waardes asook 'n onderskeid tussen waardes en ander verwante begrippe. Ten slotte is ook 'n operasionele omskrywing van waarde-oriëntasies gegee.

HOOFSTUK 4

FUNKSIES VAN WAARDES

Die funksies van waardes kan uit verskillende hoeke benader word. Twee benaderingswyses is dié van waardes as determinante van gedrag en waardes as sosiale indikatore.

4.1 WAARDES AS GEDRAGSDETERMINANTE

Alvorens die verwantskap tussen waardes en gedrag ondersoek word, moet die begrip gedrag eers opgeklar word. Vir die doeleindes van hierdie studie word Gouws en andere (1979) se breedvoerige omskrywing van die begrip gebruik. Hulle omskryf gedrag soos volg: "Enigiets wat 'n organisme doen. Dit kan dui op 'n spesifieke respons of handeling of response of handeling in die algemeen. Hoewel gedrag volgens feitlik algemene beskouing die belangrikste studie-objek van die psigologie is, word die begrip op verskeie wyses gedefinieer. Sommige psigoloë (byvoorbeeld die radikale behavioriste) bedoel slegs uiterlik waarneembare gedrag, waarby soms ook gedrag wat met aparate meet - of registreerbaar is (soos byvoorbeeld klierafskeidings of breinritmes) ingesluit word, maar (subjektiewe) sake soos denke en bewuste belewenisse uitgesluit word. Soms val die klem op willekeurige gedrag (waarby motivering of besluite 'n rol speel), terwyl onwillekeurige response (byvoorbeeld outomatiese fisiologiese aktiwiteite van die liggaam) uitgesluit word. Die moderne neiging is egter om al bogenoemde as gedrag te beskou wat vir die psigologie relevant kan wees" (p. 95).

Menslike handeling stuit in die praktyk voor talle beperkings. Dit is die mening van Pelkman (1977) wat dan ook aanvoer dat die mens moet kies uit 'n eindigende aantal kleiner of groter gedragsalternatiewe. Om hierdie keuse psigologies te vereenvoudig, word daar soos volg te werk gegaan: Dié alternatiewe waarvan die gevolge nie voldoende geantisipeer kan word nie, word in die eerste instansie nie in aanmerking geneem nie. Die gedragsalternatiewe wat eerste oorweeg word, is dié waarvan die resultate of implikasies bekend is. Die bekendheid kan byvoorbeeld gebaseer wees op vorige ervarings, of op voorspellings van deskundiges wat al in die verlede hulle kundigheid bewys het. Eers wanneer die

"meer sekere" alternatiewe geen aanvaarbare resultaat waarborg nie, kom die "minder sekere" alternatiewe vir evaluasie in aanmerking (Pelkman, 1977, pp. 386-387).

Aansluitend by Pelkman se siening dat verskillende gedragalternatiewe eers oorweeg word alvorens tot handeling oorgegaan word, kan Rescher (1969) se benadering van waardes as inherent voordeelgeoriënteerd gevoeg word. Volgens hierdie benadering word waardes geëvalueer in terme van die voordele wat dit inhou (Rescher, 1969, p. 136). Rescher (1969) bring hierdie voordeel-benadering met gedrag in verband as hy die volgende verklaar: "A value represents a slogan capable of providing for the rationalization of action by encapsulating a positive attitude toward a purportedly beneficial state of affairs" (p. 9). So beskou, is die fundamentele rol van 'n persoon se waardes daarin geleë dat dit die evaluasie van sy handeling ondersteun en onderskryf (Rescher, 1969, p. 12).

Eysenck (1970) bring waardes ook met gedrag in verband as hy aanvoer dat die kriterium vir "goeie" of "slegte" waardes nie geleë is in die oorsprong van waardes nie, maar wel in die implikasies daarvan. Hy kwalifiseer dit soos volg: "... values are not to be considered good because they derive from the religious or ethical teachings of a particular person or group, or because they are hallowed by tradition; values are good because they are conducive to human contentment and happiness" (Eysenck, 1970, p. 188). Die implikasie van Eysenck se benadering is dat gedrag die kriterium is waarmee 'n waarde as "goed" of "sleg" beoordeel word. 'n Waarde is "goed" as die gedrag wat daaruit voortvloei, bevorderlik is vir menslike geluk maar die teenoorgestelde is dan ook waar.

Die volgende uitsprake van Clyde Kluckhohn (1958) gee 'n aanduiding van die betekenis wat hy heg aan waardes as verklaring van gedrag: "... we human beings are not just pushed by our biological needs and psychological drives; we are also pulled by conceptions of the right, the good, the desirable" (p. 469); "What men do and refrain from doing is much influenced by what they feel to be the proper modes and ends of existence" (pp. 469-470); "To speak of 'values' is one way of saying that human behavior is neither random nor solely 'instinctual'" (p. 474).

Forward (1983) bring waardes met groepsgedrag in verband deur die begrip *group world* te gebruik. Laasgenoemde word omskryf as "... the overall orientation of a particular group that includes shared values, norms, attitudes, and practices. By knowing the group world, it is possible to make sense of what the group is doing at any given time" (p. 387). Die rol van groepwaardes word dan soos volg aangedui:

- (a) "values represent the *significance* of group behaviors;
- (b) values represent the *intrinsic* motivations and involvements of group members;
- (c) values *organize* all other parts of a group world;
- (d) group values restrict or enhance member behavior potential", en
- (e) "(g)roup values give meaning and coherence to the activities of group members" (Forward, 1983, pp. 387-393).

Rokeach (1973) het deur middel van empiriese studies in die VSA vasgestel dat daar 'n betekenisvolle verband bestaan tussen waardes en gedrag. Hierdie gedrag wissel van die meer spesifieke tot die meer algemene. In hierdie ondersoek is gebruik gemaak van Rokeach se "Value Survey" wat na etlike jare van navorsing ontwikkel is. (In hoofstuk 5 word hierdie meetinstrument vollediger bespreek.) Aangeleenthede wat in die ondersoek betrek is, het onder meer ingesluit menseregte, godsdiens, politiek, die oorlog in Viëtnam, hippie-lewenstyl en beroepskeuses (Rokeach, 1973, pp. 123-162). Rokeach het antwoorde gesoek op die vraag: "Is it possible to identify the value correlates of a given behavior and the behavioral correlates of a given value?" (Rokeach, 1973, p. 123). Daar is onder meer bevind dat:

- (a) "gelykheid" die waarde is wat gedrag ten opsigte van rasseverhoudings die beste voorspel, byvoorbeeld deelname aan menseregte-demonstrasies, oogkontak tussen blankes en swartes asook party-politieke aktiwiteit;

- (b) "geestelike redding" die waarde is wat kerkbywoning die beste voorspel;
- (c) "'n wêreld van skoonheid" die beste diskrimineer tussen kunstenaars en ander professionele groepe; en
- (d) die intellektuele waardes ("verbeeldingryk, intellektueel en logies") die beste voorspel of iemand 'n professor sou word (Rokeach, 1973, p. 159).

Een belangrike afleiding wat Rokeach uit sy bevindings maak, is dat sosio-ekonomiese, politieke en godsdienstige waardes die kragtigste determinante van houding en gedrag is. Daar kan egter nie verwag word dat 'n waarde of houding gedrag perfek sal kan voorspel nie (Rokeach, 1973, pp. 159-162). In dié verband voer Rokeach (1973) aan: "... behavior toward a particular object in a particular situation is a function of the cognitive interaction between the attitude activated by the object and the attitudes activated by the situation within which the object is encountered. These attitudes toward object and situation are each functionally related to a subset of values that are activated by the attitude object on the one hand and by the situation on the other" (p. 162).

Aansluitend by bogenoemde studie van Rokeach is daar ook talle ander ondersoekte gedoen wat die verwantskap tussen waardes en gedrag bevestig. Williams (1979) verwys byvoorbeeld in dié verband na ondersoekte deur Strong (1955), Rosenberg (1957), Henshel (1969, 1971), Evans (1952), Clark en Wenninger (1963), Lerman (1968), Williams (1959), Beech (1966) en Rokeach (1960) (Williams, 1979, p. 23).

Hierdie ondersoekte kan die indruk skep dat daar altyd 'n noue verwantskap tussen waardes en gedrag bestaan en dat waardes dus by implikasie altyd van gedrag afgelei kan word. So 'n siening sou eensydig en onwetenskaplik wees. In sy artikel "The Urban Bystander" toon Milgram (1977) byvoorbeeld aan dat mense nie altyd doen wat hulle behoort te doen nie. Om dit te illustreer verwys hy na die volgende geval: "Catherine Genovese, coming home from a night job in the early hours of an April morning, was stabbed repeatedly and over an extended period of

time. Thirty-eight residents of a respectable New York City neighbourhood admit to having witnessed at least a part of the attack, but not one of them went to her aid or even so much as called the police until after she was dead" (Milgram, 1977, pp. 42-43). Dit is in hierdie geval nie realisties om die waardes van die agt-en-dertig omstanders van hulle gedrag te probeer aflei nie. 'n Sinvoller benadering is om te probeer verklaar waarom daar in hierdie besondere geval, so 'n groot diskrepansie tussen waardes en gedrag is (Milgram, 1977, p. 43).

Bogenoemde geval bevestig Joubert (1972) se siening (vergelyk paragraaf 2.3.10) dat 'n bepaalde verhouding of optrede wat deur 'n persoon as wenslik beskou word, nie veronderstel dat

- hy altyd konsekwent in terme van daardie beginsel moet, wil, sal of kan optree nie; en
- die mate van sy gebondenheid aan daardie rigtinggewende beginsel konstant sal bly nie (Joubert, 1972, p. 2).

4.2 WAARDES AS SOSIALE INDIKATORE

Gouws en andere (1979) beskou 'n indikator as "(e)nigiets wat 'n aanduiding gee van 'n toestand of van die verloop van 'n proses" (p. 129). Vir Rokeach (1973) is 'n sosiale indikator "... a measure of where we are compared with some theoretical conception of where we ought to be" (p. 94). Om aan te dui in watter mate waardes as sosiale indikatore beskou kan word, kan verwys word na twee ondersoeke, naamlik dié van Rokeach, Miller en Snyder (1971) en Rokeach (1979a). Albei ondersoeke is in die VSA onderneem.

Rokeach, Miller en Snyder (1971) het die waardegaping tussen die polisie en ander groepe ondersoek en onder meer die volgende bevind:

- (a) Die waardegaping tussen die polisie en swartes is groter as dié tussen die polisie en ander blankes (as ouderdom en onderwyspeil in aanmerking geneem word).

- (b) Die polisie het 'n betekenisvol laer rangordeposisie aan die waarde "gelykheid" toegeken as wat die nasionale steekproef swartes gedoen het.

Hierdie navorsers kom dan tot die gevolgtrekking dat

- die waardes van die polisie nie noodwendig as verteenwoordigend van Amerikaanse waardepatrone beskou moet word nie;
- persoonlikheidsfaktore en sosiale agtergrond 'n belangriker rol as beroepsosialisering speel in die verklaring van die polisie se waardestelsels; en
- die rangordeposisie wat aan die waarde "gelykheid" toegeken word, die beste enkele indikator van konserwatisme in die VSA is (Rokeach, Miller en Snyder 1971, pp. 155-167).

Rokeach (1979a) tref 'n vergelyking tussen waardes wat Amerikaners in 1968 gehuldig het teenoor dié wat in 1971 gehuldig is. Hy wys dan daarop dat die volgende bevindings byvoorbeeld beskou kan word as sosiale indikatore van die lewenskwaliteit in die Amerikaanse samelewing:

"... decreases in the perceived importance of having *a comfortable life* and being *clean* could be interpreted as social indicators of an improved socio-economic status; increases in the importance of *a sense of accomplishment* and being *capable* could be interpreted as indicators of increased strivings for achievement of selfactualization; increases in the importance of *equality* could be interpreted as an indicator of an increased egalitarianism; increases in the importance of *a world of beauty* could be interpreted as an indicator of an increased willingness to sacrifice material comforts in return for a less polluted environment" (Rokeach, 1979a, p. 143).

Om hierdie hoofstuk af te sluit kan die funksies van waardes analities soos volg saamgevat word deur verskillende outeurs se benaderings te integreer:

1. Waardes dien as standarde en kan beskou word as een manier om die verskil tussen mens en nie-mens te definieer (Rokeach, 1973, p. 13).
2. Waardes opereer as elemente van die dinamika onderliggend aan sosiale gedrag vanweë hulle interverwantskap, hulle inligtings- en rigtinggewende effek en hulle vermoë om op te tree as draers van psigologiese energie (Williams, 1979, p. 21).
3. Die waardesisteem is die weg waarlangs die mense van 'n volk gekultiveer word (Coertze, 1979, p. 10).
4. Waardesisteme dien as algemene planne vir besluitneming en die oplossing van konflik. Dit impliseer nie dat 'n persoon se totale waardesisteem ooit ten volle in 'n gegewe situasie geaktiveer word nie. Slegs die relevante deel word betrek terwyl die res van die waardesisteem geïgnoreer word (Rokeach, 1973, p. 14).
5. Rokeach (1973) onderskei tussen kort- en langtermynfunksies van waardes. Die onmiddellike funksies van waardes en waardesisteme is om gedrag in daaglikse situasies te rig terwyl die langtermynfunksies dié is waardeur uitdrukking gegee word aan basiese menslike behoeftes. Waardes het dus ook motiveringsfunksies. Die aanpassings-, egoverdedigings- en kennis- of selfaktualiseringsfunksies van waardes vorm deel hiervan (Rokeach, 1973, pp. 14-16).
6. Waardes funksioneer ook op laer en hoër vlakke. Die waardes wat aanpassings-, egoverdedigings-, kennis- en selfaktualiseringsfunksies vervul kan gerangskik word in 'n kontinuum wat wissel van 'n laer tot 'n hoër orde, soos gesuggereer deur Maslow (1954) se bekende hiërargiese teorie van motivering. Na die mate waarin 'n persoon se waardes aanpassend, ego-verdedigend en selfaktualiserend van aard is, kan gesê word dat hy op 'n laer of hoër vlak opereer (Rokeach, 1973, pp. 16-17).
7. Waardes word gebruik om ervarings te selekteer en te interpreteer (Vickers, 1968, p. XI).

8. Skolimowski (1979) onderskei onder meer die volgende hoof funksies van kulturele waardes: "To maintain and enhance the sense of particular members that they belong to a given society or group; To perpetuate the social and spiritual heritage of a given society or a group; To provide a sense of the wholeness of life and to furnish implicit criteria for the meaning of individual life" (p. 119).

In hierdie hoofstuk is aangetoon dat

- waardes onder meer evaluerings-, interpretasie- en motiveringsfunksies vervul;
- waardes optree as "kultiveringsagente"; en
- waardes ook as barometer van die lewenskwaliteit van 'n gemeenskap beskou kan word.

HOOFSTUK 5

DIE METING VAN WAARDES

"Wie aan die geldigheid en betekenisvolheid van die toepassing van empiriese tegnieke van die wetenskaplike metode op menslike verskynsels glo, kan geen beswaar hê teen 'n toets om mense se waarde-oriëntasies te identifiseer en te meet nie" (Joubert, 1972, p. 1). Hierdie stelling van Joubert moet gesien word teen die agtergrond van 'n navorsingstoneel wat vir 'n geruime tyd deur houdingstudies oorheers is. Waarom sielkundiges meer aandag aan houdings as aan waardes gegee het, skryf Rokeach (1973) toe aan die pogings van Bogardus, Thurstone, Likert en Guttman wat gesofistikeerder tegnieke ontwikkel het om houdings te meet (Rokeach, 1973, p. 51). Rokeach bring hierdie groter beskikbaarheid van houdingstegnieke egter in verband met Abraham Kaplan se *law of the instrument*: "Give a small boy a hammer, and he will find that everything he encounters needs pounding" (Kaplan, 1964, aangehaal deur Rokeach, 1973, p. 51).

In hoofstuk 3 is reeds daarop gewys dat waardes teoreties 'n sentraler plek as houdings beklee in die verklaring van menslike gedrag. Om reg te laat geskied aan hierdie groter sentraliteit van waardes is betroubare tegnieke om waardes te meet noodsaaklik. Verskeie navorsers het al pogings in dié verband aangewend ten spyte van uitsprake soos onder meer die volgende: "It has been said that values - the bases of moral judgments - cannot be studied empirically" (Scott, 1965, p. 1).

Alvorens aandag gegee word aan verskillende metodes van waardemeting, word kortliks stilgestaan by die vereistes waaraan waardemeting moet voldoen.

5.1 VOORWAARDES WAARAAN 'N WAARDEMETING MOET VOLDOEN

Joubert (1972) voer aan dat 'n bevredigende toets vir die vasstelling van waarde-oriëntasies afhanklik is van 'n

- (a) bevredigende konsepie van die aard van waarde-oriëntasies; en
- (b) bevredigende kategorisering van hierdie oriëntasies (Joubert, 1972, p. 1).

Ander voorwaardes wat by dié van Joubert gevoeg kan word, is die volgende:

- (c) Die meting moet objektief wees. Alhoewel dit byna 'n vanselfsprekende voorwaarde is, word dit tog dikwels nie nagekom nie. Objektiviteit word deur Gouws en andere (1979) omskryf as "dié aspek van waarneming of beoordeling wat bepaal dat dit nie beïnvloed word deur die waarnemer se persoonlike voorkeure, sydigheid of gevoel nie. Dit behels dus waarneming of beoordeling wat dieselfde resultaat oplewer vir alle bevoegde waarnemers" (p. 203).
- (d) Met verwysing na Barton (1962) stel De Kock (1971) voor dat die navorser die volgende "indikatore" moet gebruik wanneer hy mense se waardes probeer meet:

- (i) Eksplisiete abstrakte elemente van standarde, kriteria of doelstellings;
- (ii) Spesifieke evaluerende stellings oor spesifieke objekte;
- (iii) Stellings van waarskynlike gedrag in hipotetiese situasies; en
- (iv) Verslae van waargenome gedrag

Die eerste indikator gee spesifieke en eksplisiete aanduiding van 'n persoon se waardes, terwyl dit implisiet van die ander afgelei kan word (De Kock, 1971, pp. 95-96).

- (e) Triandis en andere (1972) voer aan dat 'n betroubare meetinstrument onder meer voorsiening moet maak vir
- (i) volledige dekking van die waardesisteme van individue en kulture;
  - (ii) verwantskappe tussen waardes en ander intrapsigiese "gebeure" soos kennisies, gedragsintensies, norme en rolle; en

(iii) verwantskappe tussen waardes en gedrag (Triandis, *et al.*, 1972, p. 78).

5.2 METODEDES VAN WAARDEMETING

Die ontwikkeling van tegnieke om waardes te meet het 'n lang geskiedenis. Vir die doeleindes van hierdie studie kan die meriete en ontwikkeling van die verskillende waardemetinge nie volledig bespreek word nie en daarom sal slegs enkele hoofmomente uitgelig word.

Allport en Vernon is waarskynlik die baanbrekers op die terrein van waardemeting aangesien hulle reeds vroeg in die dertigerjare verantwoordelik was vir die *Study of Values*-toets (Cantril en Allport, 1933/34, pp. 259-273). Hierdie toets was die voorloper van die *Study of Values* van Allport, Vernon en Lindzey wat in 1951 gepubliseer is (De Kock, 1971, p. 110). Hierdie toets meet die relatiewe sterkte van belangstelling in die volgende kategorieë van waardes: teoreties, godsdienstig, sosiaal, esteties, ekonomies en polities (Gouws, *et al.*, 1979, p. 15). Die vraelys is oorspronklik gebaseer op Spranger se konsep van persoonlikheidstipes (Schaefer, 1935/36, p. 419).

De Kock (1971) verwys na verskeie navorsers wat die betroubaarheid en geldigheid van Allport, Vernon en Lindzey se *Study of Values* nagegaan het en kom dan tot die gevolgtrekking dat dit die toets van die tyd weerstaan het aangesien dit al bykans 40 jaar bestaan en nog steeds dikwels gebruik word. As gevolg van sekere gebreke is verskeie variasies egter intussen aan die toets aangebring. In dié verband verwys De Kock (1971) onder meer na die pogings van Shorr (1953), Engstrom en Powers (1959) en Levy (1958) (De Kock, 1971, pp. 111-123).

'n Ander belangrike ontwikkeling op die terrein van waardemeting is dié van Morris met sy "Paths of Life". Volgens De Kock (1971) is dit naas die *Study of Values* die "populêrste waardetoets wat in die Sielkunde gebruik word" (De Kock, 1971, p. 127). Hieroor mag daar egter meningsverskil bestaan. Die toets bestaan uit dertien paragrawe waarvan elk 'n spesifieke waarde-oriëntasie tot die wêreld beskryf. 'n Toetsling moet elke paragraaf in sy geheel beoordeel en op 'n sewepunt skaal aandui in

belang is nie, maar wel hulle relatiewe ordening. Geen poging word aangewend om die toets te verbloem nie. Dit word aangebied as 'n *Waarde-opname* (Rokeach, 1973, p. 27).

In hierdie toets het die respondent slegs sy eie geïnternaliseerde waardesisteen waarvolgens hy kan besluit hoe om die 18 terminale en 18 instrumentele waardes te orden. Response op die toets word nie deur die stimulusmateriaal gesuggereer nie. Die ordening-taak is dus hoogs projektief van aard, in 'n mate soortgelyk aan die Rorschach- en die Tematiese Appersepsietoets, maar die stimulusmateriaal is tog heelwat gestruktureerder as in projeksietoetse (Rokeach, 1973, pp. 27-28).

Rokeach se *Value Survey* het geweldig baie navorsing genereer en die betroubaarheid van die instrument word bevestig deur navorsing wat onder meer deur Rokeach in die VSA (1973), Feather in Suid-Australië (1975) en Schneider in Wes-Duitsland (1977) gedoen is. Data is ook beskikbaar wat dui op die geldigheid van die instrument. In dié verband kan die navorsing van Feather (1975), Rim (1970), Ball-Rokeach (1973, 1976), Toler (1965), asook Rokeach, Miller en Snyder (1971) byvoorbeeld genoem word (Rokeach, 1979b, pp. 10-12).

In Suid-Afrika is die ontwikkeling van tegnieke om waardes te meet in 'n groot mate afgeskeep. Sinvolle pogings is wel in die sewentigerjare aangewend soos onder meer dié van Joubert (1972), De Kock (1971) asook dié van die Instituut vir Kommunikasienavorsing van die RGN.

Joubert (1972) het in 1972 'n ontwerp voorgestel vir 'n toets om waarde-oriëntasies vas te stel. Die voorgestelde toets behels 64 waarde-oriëntasiestellings om die voorkoms en intensiteit van 16 waarde-digotomieë en 32 enkele waarde-oriëntasies vas te stel. As voorbeelde van die voorgestelde stellings, word die vier stellings binne die digotome Toegeskrewe kwaliteit - Verwerfde prestasie gegee. Die eerste twee stellings probeer die a-pool (Toegeskrewe kwaliteit) en die laaste twee die z-pool (Verwerfde prestasie) "tap":

1. By die keuse van vriende en huweliksmaats behoort 'n mens altyd familie en afkoms in aanmerking te neem.

2. Die aantal jare diens wat iemand het, is nog altyd die beste maatstaf vir bevorderings.
3. Dis belangriker om te weet wat 'n man al gepresteer het, as om te weet wie sy pa is.
4. Aanstellings en bevorderings behoort altyd te geskied op grond van werklike bekwaamheid; oorwegings soos 'n mens se familie en ouderdom behoort nie 'n belangrike rol te speel nie.

Die stellings word aan respondente voorgelê met die versoek dat hulle een van die volgende antwoordkategorieë by elke stelling merk: stem beslis saam, stem saam, onbeslis, stem nie saam nie, stem beslis nie saam nie.

Joubert gaan van die standpunt uit dat 'n bevredigende toets vir die empiriese identifisering van individuele waarde-oriëntasies afhanklik is van 'n analitiese konsep en 'n sistematiese tipologie van hierdie "opvattinge van wat wenslik is in medemenslike verhoudings en gedrag".

De Kock (1971) het 'n waardevraelys vir matriekleerlinge opgestel en dit voorlopig toegepas. Die vraelys bestaan uit 120 items waarvan elkeen twee antwoordmoontlikhede het. Die antwoordkategorieë is hoofsaaklik gebaseer op die waardetipologie van Spranger, maar De Kock voeg by dat die tipologie ook elemente bevat van ander teoretici se bydraes. Die volgende ses tipes word voorgestel: Humanitêre, kenteoretiese, outoritêre, estetiese, utilitêre en hedonistiese waardes. De Kock kom in haar ondersoek tot die gevolgtrekking dat die ses voorgestelde waardes wel betreklik onafhanklike entiteite is wat gemeet kan word en wat genoegsaam in die populاسie voorkom om hul meting te regverdig. Daar word ook aangevoer dat die toets (vraelys) oor 'n genoegsame mate van interne geldigheid en betroubaarheid beskik om sy gebruik en verdere ontwikkeling te regverdig.

Die Instituut vir Kommunikasie-navorsing het sedert 1972 verskillende vraelyste ontwerp as deel van 'n breë program om die invloed van televisie op die waarde-oriëntasies van die Suid-Afrikaanse samelewing te peil. In dié verband is vraelyste onder meer ontwerp vir die blanke

skoolgaande jeug*, blanke volwassenes (18 jaar en ouer), kleurlinge (18 jaar en ouer) asook swartmense** van 18 jaar en ouer wat in die blanke gebiede van die RSA woon. Wat die vraelyste vir blanke- en kleurlingvolwassenes betref, is items geformuleer wat op 'n wye verskeidenheid samelewings-relevante waarde-oriëntasies betrekking het. 'n Interdisiplinêre komitee bestaande uit verteenwoordigers binne die RGN en daarbuite asook van die SAUK was verantwoordelik vir die opstel van die items in die vraelyste. Die komitee het van die standpunt uitgegaan dat die items inhoudelik of by implikasie die "behoort"- of "wenslikheids-gedagte", wat inherent aan waarde-oriëntasies is, moet bevat. 'n Vollediger uiteensetting van die betrokke vraelyste word in hoofstuk 6 aangebied.

Teen die agtergrond van die voorgaande bespreking blyk dat daar glad nie eenstemmigheid bestaan oor watter tegniek van waardemeting die beste aan sy doel beantwoord nie. Die probleem is dat verskillende navorsers uiteenlopende kriteria stel waaraan 'n bevredigende waardemeting getoets moet word. In paragraaf 5.2 is kortliks 'n aanduiding gegee van die benaderingswyse wat gevolg is met die opstel van die meetinstrumente wat in die onderhawige studie gebruik is.

---

* Die blanke skoolgaande jeug val buite die bestek van hierdie studie en daarom sal die vraelyste wat vir hulle ontwerp is in meer besonderhede in ander verslae bespreek word.

** Die ondersoek wat verband hou met swartmense en televisie is nog nie afgehandel nie en daarom word hulle vraelys-besonderhede ook nie hier bespreek nie.

HOOFSTUK 6

METODE VAN ONDERSOEK

6.1 INLEIDING

Vir die doeleindes van hierdie studie word die volgende projekte onderskei:

- Die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van blanke Afrikaanssprekendes. (Hierna sal Afrikaanssprekendes slegs verwys na blanke Afrikaanssprekendes.)
- Die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van blanke Engelssprekendes. (Hierna sal Engelssprekendes slegs verwys na blanke Engelssprekendes.)
- Die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van kleurlinge. (Geen taalonderskeid word by kleurlinge gemaak nie.)

Om bogenoemde verband in perspektief te plaas, is daar ook gelet op veranderinge wat daar in die waarde-oriëntasies van bogenoemde groepe plaasgevind het oor 'n tydperk wat wissel van agt tot nege jaar (tendensstudie).

Hierdie projekte is met die volgende aanname beplan en van stapel gestuur: Aangesien die kykerspubliek deur middel van televisieprogramme blootgestel word aan 'n verskeidenheid van waardes of waarde-oriëntasies ten opsigte van verskillende gemeenskapsaangeleenthede soos godsdiens, gesinslewe, opvoeding, ekonomie en dergelike meer, is dit moontlik dat televisie die kykerspubliek op so 'n wyse kan beïnvloed dat hulle waardes of waarde-oriëntasies ten opsigte van bogenoemde aangeleenthede verander.

6.2 DIE VRAELYS, STEEKPROEWE EN INSAMELING VAN GEGEWENS

Afsonderlike vraelyste is opgestel vir blankes (Afrikaans- en Engelssprekendes) en kleurlinge.

6.2.1 Die vraelys vir Blankes

Die vraelys het uit drie dele bestaan.

(a) Waardestellings

Nege velde is as gids gebruik vir die samestelling van samelewing-relevante waardestellings, naamlik godsdiens, gesin en familie, ekonomie, politiek, opvoeding en onderwys, vrye tyd en ontspanning, kuns, juridiese aangeleenthede, asook militêre aangeleenthede en patriotisme. Elke stelling is van vyf antwoordmoontlikhede volgens die Likert-ontwerp voorsien, naamlik stem beslis saam, stem saam, weet nie/onseker, stem nie saam nie en stem beslis nie saam nie. Individue is dus gevra om die waardestellings op die vyfpuntskaal te oordeel.

(b) Handelingsvrae

Benewens die waardestellings om individue se waarde-oordele te toets, is 'n aantal vrae in die vraelys ingesluit wat op samelewingsgedrag betrekking het.

(c) Biografiese gegewens

'n Derde afdeling in die vraelys het 'n aantal vrae oor die biografiese agtergrond van die respondente ingesluit, byvoorbeeld geslag, ouderdom, inkomste, onderwyspeil en kerkverband.

(d) Ander data

Die 1974-vraelys het ook 'n aantal agtergrondvrae ingesluit wat op die moontlike vorming of ontstaan van waarde-oriëntasies betrekking het. By die 1975-vraelys is ook 'n aantal vrae oor die gebruik van die massamedia ingesluit. Hierdie vrae is in die 1978-vraelys herhaal. Uit die aard van die saak het die 1978-vraelys voorsiening gemaak vir vrae oor televisiebesit en -gebruik, terwyl programvoorkeure ook aandag geniet het. Laasgenoemde vrae het ook in die 1980-vraelys voorgekom.

6.2.2 Die vraelys vir Kleurlinge

Die vraelys het uit drie afdelings bestaan.

(a) Afdeling A

Ses velde is as uitgangspunt gebruik vir die samestelling van samelewing-relevante waarde-items wat in vraagvorm geformuleer is, naamlik godsdiens, huweliks- en gesinslewe, politiek en patriotisme, ekonomie, onderwys en opvoeding asook ontspanning en vryetydsbesteding. By die formulering van die vrae is daar in groot mate gesteun op die vraelyste wat vir blankes gebruik is.

'n Voorondersoek is uitgevoer waarin 'n konsep-vraelys aan kleurlinginformante voorgelê is. Tydens hierdie ondersoek is die vraelys geëvalueer in terme van itemformulering, relevansie van items, antwoordkategorieë en lengte van die vraelys. Die resultate van die voorondersoek is vervat in die finale vraelys waarvan afdeling A soos volg daar uitsien: Om en by 20 items is in vraagvorm in elk van die ses velde gestel. Respondente is gevra om by elk van die vrae een van die volgende antwoordkategorieë te merk, naamlik "Ja", "Ek kan nie besluit nie", "Nee" en "Ek weet niks van hierdie saak nie".

(b) Afdeling B

Hier is 21 handelingsvrae met vier antwoordmoontlikhede ("Ja", "Nee", "N.v.t." en "Weier") aan respondente gestel om 'n aanduiding te kry van hul samelewingsgedrag.

(c) Afdeling C

Hierdie deel bestaan uit 43 vrae waarvan 28 oor tydbenutting (waarby ingesluit is televisiekykgewoontes) handel terwyl die res betrekking het op biografiese besonderhede van die respondente. Die vrae kom in toevallige volgorde in die vraelys voor.

TABEL 6.1
VERGELYKING VAN DIE VYF STEEKPROEWE MET DIE 1970-SENSUSGEGEWENS:
BLANKE AFRIKAANSSPREKENDES

Geslag	Woongebied Ouderdom	Sensus		Ondersoekgroepe									
		1970		1972		1974		1975		1978		1980	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Mans: Stedelik	18-34	243 112	20,8	227	20,6	298	20,6	107	21,4	239	21,6	223	18,9
	35-64	231 598	19,8	220	20,0	306	21,1	106	21,2	221	20,0	254	21,5
Vroue: Stedelik	18-34	240 187	20,6	223	20,3	281	19,4	101	20,2	222	20,0	233	19,7
	35-64	235 882	20,2	222	20,2	304	21,0	102	20,4	228	20,6	274	23,2
Mans: Nie-stedelik	18-34	42 875	3,7	41	3,7	53	3,7	20	4,0	40	3,6	40	3,4
	35-64	69 081	5,9	66	6,0	81	5,6	20	4,0	61	5,5	66	5,6
Vroue: Nie-stedelik	18-34	41 048	3,5	40	3,6	49	3,4	20	4,0	40	3,6	35	3,0
	35-64	64 821	5,5	61	5,5	77	5,3	24	4,8	56	5,1	57	4,8
TOTAAL		1 168 604	100,0	1 100	100,0*	1 449	100,0*	500	100,0	1 107	100,0	1 182	100,0*

*As gevolg van afronding is die persentasie-totaal nie 100,0 nie.

TABEL 6.2
VERGELYKING VAN DIE VYF STEEKPROEWE MET DIE 1970-SENSUSGEGEWENS:
BLANKE ENGELSSPREKENDES

Geslag	Woongebied Ouderdom	Sensus	Ondersoekgroepe									
			1972		1974		1975		1978		1980	
		%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Mans:	Stedelik											
	18-34	21,1	118	20,7	125	22,9	101	25,1	217	21,4	217	18,5
	35-64	25,4	146	25,6	133	24,4	89	22,1	255	25,1	324	27,6
Vroue:	Stedelik											
	18-34	21,0	118	20,7	131	24,0	94	23,3	224	22,1	221	18,9
	35-64	27,2	152	26,7	135	24,7	100	24,8	280	27,6	343	29,3
Mans:	Nie-stedelik											
	18-34	1,1	9	1,6	5	0,9	7	1,7	4	0,4	12	1,0
	35-64	1,6	12	2,1	7	1,3	5	1,2	17	1,7	21	1,8
Vroue:	Nie-stedelik											
	18-34	1,0	5	0,9	3	0,6	5	1,2	5	0,5	11	0,9
	35-64	1,6	10	1,8	7	1,3	2	0,5	14	1,4	23	2,0
TOTAAL		100,0	570	100,0*	546	100,0*	403	100,0*	1 016	100,0*	1 172	100,0

*As gevolg van afronding is die persentasie-totaal nie 100,0 nie.

TABEL 6.3

SAMEVATTING VAN DIE STEEKPROEWE VIR DIE

1975-, 1978-, 1981- EN 1984-OPNAMES

VOLGENS GESLAG, OUDERDOM EN STEDELIKE/NIE-STEDELIKE GEBIEDE:

KLEURLINGE

Ouderdom	Jaar	Stedelike gebiede				Nie-stedelike gebiede				Totaal	
		Manlik		Vroulik		Manlik		Vroulik		N	%
		N	%	N	%	N	%	N	%		
18-24 jaar	1975	179	28,6	179	26,8	27	25,2	27	26,2	412	27,4
	1978	170	27,3	177	26,9	30	25,9	29	27,9	406	27,1
	1981	170	27,5	177	26,8	31	26,5	28	27,2	406	27,1
	1984	142	27,5	147	25,4	32	25,0	33	27,5	354	26,3
25-34 jaar	1975	165	26,4	177	26,6	28	26,2	30	29,1	400	26,6
	1978	162	26,0	175	26,6	31	26,7	29	27,9	397	26,5
	1981	163	26,3	176	26,6	31	26,5	29	28,1	399	26,6
	1984	133	25,7	146	25,2	32	25,0	34	28,3	345	25,7
35-44 jaar	1975	120	19,2	133	19,9	23	21,5	21	20,4	297	19,8
	1978	128	20,6	131	19,9	24	20,7	22	21,2	305	20,3
	1981	127	20,5	132	20,0	25	21,4	21	20,4	305	20,3
	1984	121	23,4	133	23,0	29	22,7	27	22,5	310	23,0
45-54 jaar	1975	81	12,9	79	11,8	14	13,1	13	12,6	187	12,4
	1978	80	12,9	78	11,9	15	12,9	13	12,5	186	12,4
	1981	79	12,8	79	12,0	14	12,0	13	12,6	185	12,4
	1984	68	13,2	84	14,5	14	10,9	15	12,5	181	13,5
55-64 jaar	1975	49	7,8	56	8,4	9	8,4	8	7,8	122	8,1
	1978	49	7,9	53	8,1	10	8,6	7	6,7	119	7,9
	1981	48	7,8	53	8,0	10	8,5	8	7,8	119	7,9
	1984	31	6,0	46	7,9	13	10,2	8	6,7	98	7,3
65 jaar en ouer	1975	32	5,1	43	6,5	6	5,6	4	3,9	85	5,7
	1978	33	5,3	44	6,6	6	5,2	4	3,8	87	5,8
	1981	32	5,1	44	6,6	6	5,1	4	3,9	86	5,7
	1984	22	4,2	23	4,0	8	6,2	3	2,5	56	4,2
TOTAAL	1975	626	100,0	667	100,0	107	100,0	103	100,0	1 503	100,0
	1978	622	100,0	658	100,0	116	100,0	104	100,0	1 500	100,0
	1981	619	100,0	661	100,0	117	100,0	103	100,0	1 500	100,0
	1984	517	100,0	579	100,0	128	100,0	120	100,0	1 344	100,0

6.2.3 Die steekproewe

Die steekproewe vir hierdie studie is beperk tot volwasse blankes en kleurlinge. Die steekproewe is deur die Instituut vir Statistiese Navorsing van die RGN getrek. Die prosedure vir die trek van die steekproewe word beskryf deur Van Tonder (1973). Sorg is gedra dat die steekproewe proporsioneel vergelykbaar was met die 1970-bevolkingsensussyfers ten opsigte van geslag, ouderdom, provinsie en stedelike/nie-stedelike gebiede (in der waarheid is laasgenoemde munisipale en nie-munisipale gebiede). Die steekproewe is vir Afrikaanssprekende en Engelssprekende blankes afsonderlik getrek en verder is voorsiening gemaak vir 'n pro rata-verteenvoording van die digter- en ylbevolkte streke. Aanvanklik is 'n aantal ekonomiese distrikte, vervolgens 'n aantal landdrosdistrikte en daarna 'n aantal stede en dorpe ewekansig getrek. Uit die groot stede wat in die steekproef ingesluit is, is 'n sekere getal voorstede ewekansig getrek. Straatkaarte van die voorstede en dorpe is verkry waaruit 'n aantal blokke ewekansig getrek is. Slegs 'n voorgeskrewe getal respondente is ewekansig uit elke blok en uit elke wooneenheid opgesoek totdat die nodige getal respondente verkry is.

Wat Afrikaanssprekende blankes betref, is die data van die 1974- (N = 1 449), 1975- (N = 500) en 1978-opnames (N = 1 107) gebruik om die rol van televisie te bepaal. In die tendensstudie is ook die resultate van die 1972- (N = 1 100) en 1980-opnames (N = 1 182) benut. Om die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van Engelssprekende blankes te bepaal, is die data van die 1975- (N = 403), 1978- (N = 1 016) en 1980-opnames (N = 1 172) gebruik, terwyl die tendensstudie ook die resultate van die 1972- (N = 570) en 1974-opnames (N = 546) ingesluit het. Wat kleurlinge betref, is vier opnames gedoen, naamlik een in 1975 (N = 1 503), voor die instelling van televisie), een gedurende 1978 (N = 1 500), een gedurende 1981 (N = 1 500) en die laaste opname gedurende 1984 (N = 1 344). In die tendensstudie is die data van al vier opnames gebruik terwyl die data van 1975, 1978 en 1981 benut is om die rol van televisie na te gaan. Die steekproewe vir kleurlinge is gestratifiseer om proporsioneel

verteenwoordigend te wees van die syfers vir die 1970-bevolkingsensus ten opsigte van munisipale en buite-munisipale gebiede, ouderdom en geslag. Al die opnames is onder Kaaplandse kleurlingmans en -vroue van 18 jaar en ouer gedoen. Slegs een respondent per wooneenheid is onder-vra. Straatblokke en individuele respondente is op 'n ewekansige wyse gekies.

Die samestelling van die steekproewe vir die drie groepe (Afrikaanssprekende blankes, Engelssprekende blankes en kleurlinge) word onderskeidelik in tabelle 6.1, 6.2 en 6.3 aangebied. Wat Afrikaanssprekende en Engelssprekende blankes betref, is daar statisties met behulp van die BMDP-rekenaarprogram P3F gekontroleer dat jaar van opname geen statisties betekenisvolle verskil met die ander veranderlikes toon nie, met ander woorde, die vyf steekproewe by elk van die taalgroepe is verteenwoordigend van die 1970-bevolkingsensussyfers ten opsigte van bogenoemde veranderlikes. In die geval van die kleurlinge is die chi-kwadraat statistiese toets gebruik om vas te stel of die vier steekproewe onderling vergelykbaar is met betrekking tot geslag, ouderdom en stedelike/nie-stedelike gebiede. Daar is vasgestel dat die vier steekproewe nie betekenisvol van mekaar verskil ten opsigte van geslag en ouderdom nie, en dus wat hierdie veranderlikes betref, vergelykbaar is. Daar is egter bevind dat betekenisvolle verskille ten opsigte van woongebied voorgekom het en dit kan moontlik daaraan toegeskryf word dat daar waarskynlik sedert die 1970-bevolkingsensus heelwat bevolkingverskuiwings plaasgevind het.

6.2.4 Insameling van die gegewens

(a) Blankes

Die veldwerk vir die opnames is deur navorsers van die Instituut vir Kommunikasie-navorsing onderneem. Daar is ook gebruik gemaak van tydelike veldwerkers wat opgelei is deur en onder toesig van die navorsers van die RGN gewerk het. Die vraelyste vir blankes is so opgestel dat respondente dit alleen kon invul, wat waarskynlik kon bydra tot betroubaarder antwoorde op kontensieuse vrae. Tydens onderhoude is die doel van die navorsing aan die responden-

te verduidelik en met verwysing na die belangrikheid van hul bydrae, is 'n beroep op samewerking gedoen. Die vraelyste is die volgende dag afgehaal en, na gelang van omstandighede, was 'n minimum herbesoeke nodig. Die persentasie teruglewering was ongeveer 85.

(b) Kleurlinge

Die veldwerk is gedurende 1975, 1978, 1981 en 1984 onderneem. Navorsers van die Instituut vir Kommunikasie-navorsing het die opleiding aan veldwerkers verskaf en ook toesig gehou oor die veldwerk. Kleurlinge wat plaaslik gewerf is, het as veldwerkers opgetree en hulle het persoonlike onderhoude met individuele respondente gevoer.

6.3 BEPALING VAN DIE VERBAND TUSSEN TELEVISIE EN DIE WAARDE-ORIËNTASIES VAN BLANKES EN KLEURLINGE

Die bestudering van die effek van televisie lewer heelwat probleme op. Van Vuuren (1981a) vat hierdie probleme soos volg saam: Omdat daar met mense gewerk word, kan daar nie na willekeur (soos met diere en dinge) geëksperimenteer word nie. Die verskynsel wat bestudeer word, is ook geweldig kompleks. Programme wat vandag geen invloed op die kyker het nie, kan na jare as gevolg van 'n kumulatiewe effek, wel 'n invloed hê, en omgekeerd. Die individu is ook baie selde aan slegs een massamedium blootgestel, en die interaksie tussen die verskillende media bemoeilik die isolering van die spesifieke effekte van een medium.

Omrede dit moeilik is om die effek van televisie te bestudeer, is daar in hierdie studie ondersoek ingestel na die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van blankes en kleurlinge. Die metodes wat gevolg is om te bepaal watter rol televisie speel in die waarde-oriëntasies van bogenoemde groepe, word vollediger bespreek in Maré en Glas (1981), Steenekamp, Bekker en Schoeman (1982), Maré (1983, 1984) asook Bekker en Maré (1985). Vir die doeleindes van hierdie studie kan daar volstaan word met die volgende bondige uiteensetting.

Ten einde die rol van televisie in perspektief te plaas, is eerstens breë tendensstudies ten opsigte van elke ondergroep uitgevoer. In hierdie studies is die persentasieresponse ten opsigte van elke antwoordkategorie op die verskillende waarde-items oor die verskillende opnamejare met mekaar vergelyk om vas te stel watter veranderinge daar in die waardes van die drie groepe voorgekom het. In hierdie ontleding is daar deurgaans beskrywend te werk gegaan en is daar veral op die volgende gelet: Chi-kwadraatwaardes is ten opsigte van elke vraag bereken om na te gaan of daar verskille in die response was oor die jare van opname. Vir doeleindes van hierdie studie is 'n chi-kwadraatwaarde wat ooreenstem met 'n oorskrydingswaarskynlikheid (p) van kleiner of gelyk aan 0,001 geïnterpreteer as 'n aanduiding dat daar 'n betekenisvolle verskil in response oor die jare voorgekom het. Die rigting en aard van die verskil is in sulke gevalle verder deur middel van inspeksie van persentasies ondersoek.

Tweedens is verskillende analises op die data uitgevoer om die waarde-items in meer homogene groepe te groepeer. In die geval van die blankes is faktoranalises op die 1975-data vir Afrikaanssprekendes en Engelssprekendes afsonderlik uitgevoer. Drie faktore (waarde-oriëntasies) is by elk van die taalgroepe geïdentifiseer, naamlik godsdiens, volkereverhoudings en morele oriëntasies. Totaaltellings is vir elk van die faktore bereken. In die daaropvolgende analises wat vir Afrikaanssprekendes en Engelssprekendes afsonderlik gedoen is, is die totaaltellings vir elk van die drie faktore benut en nie die individuele itemtellings nie. Wat die kleurlinge betref, is hoofsaaklik van ooreenstemmingsanalise gebruik gemaak om die verwantskap tussen items te ondersoek. Op grond van die resultate van hierdie ontleding was dit moontlik om sekere items wat onderling hoë assosiasies met mekaar toon, en dus nagenoeg dieselfde aspek van waardes meet, te elimineer. Hierdie ontleding is deur middel van die interaktiewe rekenaarprogram GRAFIES op die 1975-data uitgevoer. Die toepassing van voorgaande analises het die volgende waardevelde opgelewer: Godsdiens, Patriotisme, Gesinslewe en Ekonomie. Hierdie velde is in die daaropvolgende analises benut en nie die individuele items nie.

Om die rol van televisie in die waarde-oriëntasies van blankes en kleurlinge na te gaan, is gebruik gemaak van 'n navorsingsontwerp wat in breë trekke op die volgende neerkom: Variasies van 'n voor- en na-ontwerp is gebruik waar verskillende groepe respondente met mekaar vergelyk is. So is nie-televisiekykers byvoorbeeld vergelyk met televisiekykers; ligte, matige en strawwe kykers is met mekaar vergelyk; en respondente van 1975 of vroeër (voordat televisie in Suid-Afrika ingestel is) is vergelyk met respondente wat na 1975 aan die medium blootgestel was. In die verskillende analises is ook ondersoek ingestel na die rol wat televisie in interaksie met ander veranderlikes (byvoorbeeld geslag, ouderdom, onderwyspeil en woongebied) in die waarde-oriëntasies van die verskillende ondersoekgroepe speel. In sommige gevalle is laasgenoemde biografiese veranderlikes gebruik om respondente af te paar in eksperimentele groepe en kontrolegroepe sodat statisties betroubare vergelykings getref kon word. Die insluiting van bogenoemde veranderlikes in die analises word gerugsteun deur ondersoeke van Steenekamp (1977a, 1977b), Maré en Van der Merwe (1977), Maré en Glas (1981) asook Bekker en Maré (1982a, 1982b, 1985) wat naamlik bevind het dat geslag, ouderdom, onderwyspeil en woongebied verband hou met die waarde-oriëntasies van blankes en kleurlinge.

In hierdie hoofstuk is 'n samevattende oorsig gegee van die metodes wat gebruik is om die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van blankes en kleurlinge te bepaal.

HOOFSTUK 7

RESULTATE

Die resultate word in hierdie hoofstuk soos volg aangebied: Eerstens word aandag gegee aan die bevindings van breë tendensstudies wat ten opsigte van Afrikaanssprekende en Engelssprekende blankes respondente asook kleurlingrespondente onderneem is. In die tweede plek word die resultate van navorsing oor die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van bogenoemde groepe aangebied.

7.1 RESULTATE VAN TENDENSSTUDIES

Voordat ondersoek ingestel is na die rol van televisie in die waarde-oriëntasies van genoemde groepe, is die persentasieresponse van die verskillende waarde-items (stellings in die geval van blanke respondente en vrae in die geval van kleurlingrespondente) vir elke antwoordkategorie oor die verskillende opnamejare met mekaar vergelyk. (Hierna sal Afrikaanssprekende respondente slegs verwys na blanke Afrikaanssprekende respondente terwyl Engelssprekende respondente slegs na blanke Engelssprekende respondente verwys. Geen taalonderskeid is by kleurlingrespondente gemaak nie.) Hierdie ondersoek is vir elk van die drie ondersoekgroepe afsonderlik gedoen ten einde vas te stel of die waarde-oriëntasies van blanke respondente van 1972 tot 1980 en dié van kleurlingrespondente van 1975 tot 1984 betekenisvol verander het. Die resultate van hierdie ondersoek word vervolgens aangebied en oorsigtelik bespreek.

7.1.1 Resultate van tendensstudie ten opsigte van blanke Afrikaanssprekende respondente (tabel 7.1 tot 7.9)

Die resultate word vir elk van die lewensterreine afsonderlik aangebied.

(a) Stellings oor godsdienstige aangeleenthede (tabel 7.1)

Die gegewens in tabel 7.1 toon dat betekenisvolle verskille in die response op 8 van die 14 stellings voorgekom het. Hierdie verskille dui egter in geen geval op enige rigtingverandering (stel-

lings wat deur die meerderheid van die respondente (meer as 50 %) ondersteun is, maar later deur minder as 50 % gesteun word of omgekeerd) in die waardes wat Afrikaanssprekende respondente van 1972 tot 1980 oor godsdienstige aangeleenthede gehuldig het nie. Die stellings waar die grootste verskille in die response voorgekom het, is die volgende: Sonder 'n geloof in die hiernamaals is die lewe sinloos. In hierdie geval was daar 'n toename in die stem saam-antwoorde, naamlik van 84 % in 1972 tot 92 % in 1980. By die ander stelling "Daar is niks mee verkeerd dat blankes en nie-blankes saam eredienste bywoon nie" het die stem-nie-saam-nie-response afgeneem van 67 % in 1972 tot 55 % in 1980. In die algemeen wil dit voorkom of Afrikaanssprekende respondente sterk positiewe waardes oor godsdienstige aangeleenthede gehuldig het.

(b) Stellings oor die huwelik en gesinslewe (tabel 7.2)

Uit die gegewens van tabel 7.2 blyk dat daar by Afrikaanssprekende respondente redelike konsensus bestaan oor waardes wat met hierdie lewensterrein verband hou. Verder blyk dit dat die persentasie-response relatief konstant gebly het en alhoewel daar van 1972 tot 1980 betekenisvolle verskille in die response op 6 van die 14 stellings voorgekom het, dui hierdie verskille in geen geval op 'n ommeswaai in die waardes wat hierdie groep oor die huwelik en gesinslewe gehuldig het nie. Die grootste persentasieverskille van 1972 tot 1980 het voorgekom by die volgende stellings: Voorbehoedmiddels behoort vryelik beskikbaar te wees aan ongetroudes en vrywillige sterilisasie behoort toegelaat te word nadat 'n vrou 'n sekere aantal kinders gehad het. Wat eersgenoemde stelling betref, was daar 'n betekenisvolle afname in die persentasie respondente wat nie die stelling onderskryf het nie (van 73 % in 1972 tot 66 % in 1980). Die stelling oor vrywillige sterilisasie is in 1972 deur 69 % van die respondente gesteun terwyl 79 % van die respondente in 1980 ten gunste daarvan was.

(c) Stellings oor politieke aangeleenthede (tabel 7.3)

Alhoewel dit wil voorkom of daar by Afrikaanssprekende respondente redelike eenstemmigheid bestaan oor verskeie politieke aangeleent-

hede, blyk dit tog dat daar veral by die volgende stellings groter responsverskille tussen die verskillende opnames voorgekom het: Afsonderlike ontwikkeling bied 'n oplossing vir Suid-Afrika se rasseprobleem (steun vir die stelling het gedaal van 71 % in 1972 tot 62 % in 1980); Samewerking met swart state in Afrika hou niks goeds in vir Suid-Afrika nie (teenkanting teen die stelling het toegeneem van 65 % in 1972 tot 73 % in 1980); Dit sal 'n bedreiging vir die res van Suid-Afrika wees as die nasionale state volle onafhanklikheid kry. By hierdie stelling is daar selfs sprake van 'n rigtingverandering sedert 1975. Waar die grootste persentasie van die respondente die stelling voor 1975 gesteun het, blyk dat meer as 40 % van die respondente na 1975 volle onafhanklikheid van die nasionale state nie as 'n bedreiging vir die res van Suid-Afrika beskou het nie. Ten slotte kan gemeld word dat betekenisvolle verskille by 5 van die 9 stellings voorgekom het, maar met die uitsondering van laasgenoemde stelling, dui hierdie verskille nie op 'n ommeswaai in die politieke waardes van Afrikaanssprekende respondente van 1972 tot 1980 nie.

(d) Stellings oor ekonomiese aangeleenthede (tabel 7.4)

Die grootste verskille in persentasieresponse het voorgekom by die volgende stellings: Werkers van verskillende rasse behoort geen beswaar te maak as hulle langs mekaar dieselfde werk doen nie; tekorte aan blanke geskoolde arbeid behoort met nie-blanke vakmanne aangevul te word; en daar behoort meer geld aan die ontwikkeling van nasionale state bestee te word. By eersgenoemde stelling dui die response op 'n rigtingverandering wat veral na 1975 ingetree het. Waar meer as 50 % van die respondente in 1972 teen die stelling gekant was, het die meerderheid van die respondente (59 %) die stelling sedert 1978 begin steun. Respondente het in 'n toenemende mate die gedagte gesteun dat tekorte aan blanke geskoolde arbeid met nie-blanke vakmanne aangevul behoort te word (van 49 % in 1972 tot meer as 60 % in 1980). Waar 48 % van die respondente in 1972 gekant was teen groter geldbesteding aan die ontwikkeling van nasionale state, was die teenkanting teen hierdie gedagte in 1980 selfs hoër, naamlik 66 %.

TABEL 7.1
 STELLINGS OOR GODSDIENSTIGE AANGELEENTHEDE
 (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Jesus is waarlik die Seun van God en nie net 'n buitengewone mens nie.	1972	93	5	2	1 100	16,980
	1974	94	4	2	1 449	
	1975	95	4	1	500	
	1978	96	2	2	1 107	
	1980	96	3	1	1 179	
2. Die mens het 'n onsterflike siel.	1972	82	13	5	1 100	24,971
	1974	83	11	6	1 449	
	1975	82	11	7	500	
	1978	85	9	6	1 107	
	1980	85	8	7	1 176	
3. Sonder 'n geloof in die hiernamaals is die lewe sinloos.	1972	84	9	7	1 100	67,623*
	1974	85	7	8	1 449	
	1975	91	4	5	500	
	1978	92	5	3	1 107	
	1980	92	4	4	1 178	
4. Gebed het werklik krag om dinge te verander.	1972	91	6	3	1 100	30,004*
	1974	94	4	2	1 449	
	1975	94	4	2	500	
	1978	95	4	1	1 107	
	1980	96	2	2	1 181	
5. 'n Mens behoort altyd te bid voor jy begin eet.	1972	90	3	7	1 100	20,874
	1974	90	4	6	1 449	
	1975	95	1	4	500	
	1978	93	2	5	1 107	
	1980	92	3	5	1 180	
6. Die gebruik van die sakramente soos die Doop en die Nagmaal is niks meer as 'n gewoonte nie.	1972	13	5	82	1 100	34,790*
	1974	13	5	82	1 449	
	1975	8	7	85	500	
	1978	9	4	87	1 107	
	1980	10	4	86	1 179	
7. Die skeppingsverhaal in Genesis is letterlik waar.	1972	69	17	14	1 100	34,660*
	1974	67	16	17	1 449	
	1975	76	13	11	500	
	1978	72	14	14	1 107	
	1980	75	12	13	1 172	

TABEL 7.1 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
8. Dit is noodsaaklik dat 'n mens die kerk besoek.	1972	88	3	9	1 100	46,940*
	1974	90	3	7	1 449	
	1975	93	2	5	500	
	1978	92	3	5	1 107	
	1980	95	2	3	1 180	
9. Dit is beter dat huwelike in die kerk bevestig word as deur 'n landdros.	1972	78	8	14	1 100	18,679
	1974	79	7	14	1 449	
	1975	82	6	12	500	
	1978	83	5	12	1 107	
	1980	81	6	13	1 179	
10. Sport behoort op Sondae net soos op ander dae beoefen te kan word.	1972	20	3	77	1 100	16,623
	1974	17	5	78	1 449	
	1975	16	3	81	500	
	1978	16	4	80	1 107	
	1980	16	4	80	1 176	
11. Daar is niks mee verkeerd dat blankes en nie-blankes saam erediensdienste bywoon nie.	1972	25	8	67	1 100	111,648*
	1974	23	10	67	1 449	
	1975	21	12	67	500	
	1978	35	11	54	1 107	
	1980	35	10	55	1 176	
12. Geen kerk behoort kant te kies in die partypolitiek nie.	1972	86	4	10	1 100	31,414*
	1974	79	6	15	1 449	
	1975	82	7	11	500	
	1978	83	5	11	1 107	
	1980	83	7	10	1 178	
13. Die verskillende kerke bestee te veel aandag aan geld.	1972	62	12	26	1 100	37,743*
	1974	55	13	32	1 449	
	1975	58	14	28	500	
	1978	61	16	23	1 107	
	1980	61	15	24	1 177	
14. Sending onder nie-blankes is 'n vermorsing van tyd en geld.	1972	15	8	77	1 100	16,274
	1974	17	9	74	1 449	
	1975	11	9	80	500	
	1978	13	9	78	1 107	
	1980	15	9	76	1 180	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.2
 STELLINGS OOR DIE HUWELIK- EN GESINSLEWE
 (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Voordat 'n mens verloof raak, moet daar vasgestel word of jou vriend/vriendin aan dieselfde kerk behoort.	1972	69	4	27	1 100	3,035
	1974	70	4	26	1 449	
	1975	71	4	25	500	
	1978	70	4	26	1 107	
	1980	71	3	26	1 178	
2. By die keuse van vriende en huweliksmaats behoort 'n mens altyd familie en afkoms in aanmerking te neem.	1972	56	4	40	1 100	18,464
	1974	54	6	40	1 449	
	1975	62	5	33	500	
	1978	60	6	34	1 107	
	1980	58	5	37	1 178	
3. 'n Huwelik tussen persone wat nie dieselfde huistaal het nie, loop groter gevaar om te misluk as 'n huwelik tussen mense met dieselfde taal.	1972	39	10	51	1 100	8,682
	1974	42	9	49	1 449	
	1975	41	8	51	500	
	1978	39	9	52	1 107	
	1980	38	9	53	1 180	
4. Voorbehoedmiddels behoort vryelik beskikbaar te wees aan ongetroudes.	1972	21	6	73	1 100	104,138*
	1974	20	7	73	1 449	
	1975	21	4	75	500	
	1978	25	7	68	1 107	
	1980	28	6	66	1 177	
5. Dit is nie verkeerd vir twee mense wat mekaar liefhet, om voor die huwelik geslagsomgang te hê nie.	1972	19	7	74	1 100	12,407
	1974	19	8	73	1 449	
	1975	22	7	71	500	
	1978	22	10	68	1 107	
	1980	21	7	72	1 179	
6. Buitehuwelikse geslagsomgang is in ons tyd geoorloof.	1972	18	9	73	1 100	28,256*
	1974	14	8	78	1 449	
	1975	18	10	72	500	
	1978	16	10	74	1 107	
	1980	16	8	76	1 173	

TABEL 7.2 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
7. Daar behoort nie 'n stigma aan ongehude moeders te kleef nie.	1972	66	14	20	1 100	4,813
	1974	65	14	21	1 449	
	1975	64	12	24	500	
	1978	65	14	21	1 107	
	1980	65	13	22	1 175	
8. Vrywillige sterilisasie behoort toegelaat te word nadat 'n vrou 'n sekere aantal kinders gehad het.	1972	69	11	20	1 100	63,392*
	1974	72	9	19	1 449	
	1975	74	11	15	500	
	1978	81	7	12	1 107	
	1980	79	8	13	1 178	
9. 'n Gesin behoort altyd saam vakansie te hou.	1972	89	2	9	1 100	9,649
	1974	87	3	10	1 449	
	1975	90	2	8	500	
	1978	87	3	10	1 107	
	1980	86	3	11	1 174	
10. Getroude vroue met klein kindertjies behoort nie buitenshuis te werk nie.	1972	84	4	12	1 100	47,793*
	1974	83	5	12	1 449	
	1975	83	5	12	500	
	1978	78	5	17	1 107	
	1980	75	6	19	1 178	
11. Ouers behoort hulle nie te bemoei met hulle kinders se keuse van vriende nie.	1972	14	3	83	1 100	8,553
	1974	13	4	83	1 449	
	1975	13	2	85	500	
	1978	14	3	83	1 107	
	1980	13	3	84	1 181	
12. Tienderjariges behoort toegelaat te word om hulle eie gang te gaan.	1972	8	3	89	1 100	16,978
	1974	9	2	89	1 449	
	1975	6	2	92	500	
	1978	5	3	92	1 107	
	1980	7	2	91	1 180	
13. Dit is beter dat bejaarde ouers in inrigtings versorg word as dat hulle by hulle kinders inwoon.	1972	59	9	32	1 100	43,143*
	1974	60	10	30	1 449	
	1975	61	10	29	500	
	1978	65	11	24	1 107	
	1980	66	11	23	1 180	
14. In Suid-Afrika kuier mense te veel.	1972	25	13	62	1 100	26,521*
	1974	22	12	66	1 449	
	1975	25	14	61	500	
	1978	19	12	69	1 107	
	1980	17	12	71	1 175	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.3
 STELLINGS OOR POLITIEKE AANGELEENTHEDE
 (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Eenheid tussen Afrikaans- en Engelssprekendes is onmoontlik.	1972	18	9	73	1 100	49,163*
	1974	19	9	72	1 449	
	1975	26	6	68	500	
	1978	19	5	76	1 107	
	1980	24	6	70	1 174	
2. Afrikaans- en Engelssprekendes kan op gelyke voet saamwerk sonder dat enige groep sy identiteit verloor.	1972	93	4	3	1 100	21,726
	1974	92	4	4	1 449	
	1975	95	3	2	500	
	1978	94	3	3	1 107	
	1980	94	2	4	1 181	
3. Die tyd waarin ons leef, maak tradisionele skeidslyne tussen nasies en rasse uitgediend.	1972	31	20	49	1 100	7,193
	1974	29	19	52	1 449	
	1975	28	21	51	500	
	1978	33	18	49	1 107	
	1980	31	19	50	1 166	
4. Afsonderlike ontwikkeling bied 'n oplossing vir Suid-Afrika se rasseprobleem.	1972	71	21	8	1 100	145,610*
	1974	75	18	7	1 449	
	1975	73	20	7	500	
	1978	75	17	8	1 107	
	1980	62	19	19	1 172	
5. Swartes behoort slegs blywende regte in hulle eie nasionale state (tuislande) te hê, en nie in blanke gebiede nie.	1972	82	8	10	1 100	18,723
	1974	83	8	9	1 449	
	1975	77	11	12	500	
	1978	80	9	11	1 107	
	1980	78	9	13	1 175	
6. Dit sal 'n bedreiging vir die res van Suid-Afrika wees as die nasionale state volle onafhanklikheid kry.	1972	50	19	31	1 100	141,211*
	1974	48	16	36	1 449	
	1975	36	22	42	500	
	1978	32	18	50	1 107	
	1980	38	22	40	1 175	
7. Samewerking met swart state in Afrika hou niks goeds in vir Suid-Afrika nie.	1972	21	14	65	1 100	69,222*
	1974	18	15	67	1 449	
	1975	11	14	75	500	
	1978	12	12	76	1 107	
	1980	13	14	73	1 176	

TABEL 7.3 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
8. In beginsel is daar niks verkeerd met huwelike tussen blankes en nie-blankes nie.	1972	6	3	91	1 100	8,401
	1974	5	3	92	1 449	
	1975	6	2	92	500	
	1978	7	3	90	1 107	
	1980	7	3	90	1 180	
9. In Suid-Afrika is minstens net soveel vryheid van spraak as oorsee.	1972	67	18	15	1 100	35,397*
	1974	65	16	19	1 449	
	1975	65	21	14	500	
	1978	71	15	14	1 107	
	1980	63	18	19	1 176	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.4
 STELLINGS OOR EKONOMIESE AANGELEENTHEDE
 (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Geld wat aan monu- mente en standbeelde bestee word, behoort liewer aangewend te word om byvoorbeeld hospitale en ouete- huise te bou.	1972	82	4	14	1 100	23,604
	1974	78	4	18	1 449	
	1975	76	5	19	500	
	1978	76	6	18	1 107	
	1980	76	4	20	1 180	
2. Werkers van verskil- lende rasse behoort geen beswaar te maak as hulle langs mekaar dieselfde werk doen nie.	1972	37	10	53	1 100	258,653*
	1974	40	11	49	1 449	
	1975	45	13	42	500	
	1978	59	13	28	1 107	
	1980	59	12	29	1 176	
3. Tekorte aan blanke geskoolde arbeid behoort met nie- blanke vakmanne aan- gevul te word.	1972	49	13	38	1 100	110,637*
	1974	53	13	34	1 449	
	1975	61	14	25	500	
	1978	66	11	23	1 107	
	1980	62	12	26	1 175	
4. Alle soorte drank behoort in alle kruidenierswinkels verkoop te word.	1972	22	5	73	1 100	58,986*
	1974	17	5	78	1 449	
	1975	19	5	76	500	
	1978	21	6	73	1 107	
	1980	19	6	75	1 176	
5. Daar behoort meer geld aan die ont- wikkeling van nasio- nale state bestee te word.	1972	31	21	48	1 100	147,741*
	1974	31	19	50	1 449	
	1975	25	27	48	500	
	1978	25	23	52	1 107	
	1980	16	18	66	1 179	

(*)Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

(e) Stellings oor opvoeding- en onderwysaangeleenthede (tabel 7.5)

Die response van Afrikaanssprekende respondente op vier van die sewe stellings toon betekenisvolle verskille van 1972 tot 1980. Hierdie verskille dui egter nie op enige ommeswaai in die waardes van hierdie ondersoekgroep ten opsigte van die betrokke lewens-terrein nie. Dit wil egter tog voorkom of daar 'n tempering is in die teenkanting ten opsigte van gemengde sport op skoolvlak en die toelating van nie-blanke studente tot blanke universiteite. Die teenkanting teen die stellings (waar die grootste verskille ook voorgekom het) "blanke en nie-blanke skole behoort met mekaar mee te ding op sportgebied" en "Enige nie-blanke student behoort toegelaat te word om aan 'n blanke universiteit te studeer" het naamlik afgeneem van 83 % in 1972 tot 55 % en 58 % onderskeidelik in 1980.

(f) Stellings oor juridiese aangeleenthede (tabel 7.6)

Die grootste verskille in response (wat ook betekenisvol was), het voorgekom by die stellings wat betrekking het op genadedood en die doodstraf. In teenstelling met 1972, toe die respondente redelik gelykop verdeel was in hulle teenkanting (38 %) en ondersteuning (39 %) van genadedood, was die grootste enkele persentasie (48 %) in 1980 ten gunste daarvan. Wat die doodstraf betref, het die respondente sedert 1972 in toenemende mate (van 77 % in 1972 tot 86 % in 1980) hulle teenkanting laat blyk teen die gedagte dat die doodstraf afgeskaf behoort te word.

(g) Stellings oor kuns (tabel 7.7)

Die waardes wat Afrikaanssprekende respondente oor sake rakende kuns huldig toon met die uitsondering van een stelling, geen betekenisvolle verskille van 1972 tot 1980 nie. In geen geval het daar enige rigtingverandering voorgekom nie. Die stelling dat sekere vorms van moderne kuns die sedes van die jeug bederf, toon die grootste persentasieverskille. In 1972 het 69 % van die respondente die stelling gesteun terwyl die steun gedaal het na 57 % in 1980.

TABEL 7.5
 STELLINGS OOR OPVOEDING- EN ONDERWYSAANGELEENTHEDE
 (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Blanke kinders behoort 'n Afrika taal op skool te leer.	1972	82	7	11	1 100	41,358*
	1974	82	7	11	1 449	
	1975	87	4	9	500	
	1978	89	4	7	1 107	
	1980	87	4	9	1 178	
2. Blanke- en nie-blanke skole behoort met mekaar mee te ding op sportgebied.	1972	10	7	83	1 100	377,691*
	1974	14	7	79	1 449	
	1975	19	11	70	500	
	1978	30	13	57	1 107	
	1980	31	14	55	1 175	
3. Enige nieblanke student behoort toegelaat te word om aan 'n blanke universiteit te studeer.	1972	11	6	83	1 100	287,503*
	1974	13	7	80	1 449	
	1975	15	10	75	500	
	1978	25	13	62	1 107	
	1980	29	13	58	1 180	
4. Onderwys in Suid-Afrika behoort 'n volkseie karakter te dra.	1972	74	14	12	1 100	46,733*
	1974	77	15	8	1 449	
	1975	83	11	6	500	
	1978	81	12	7	1 107	
	1980	83	11	6	1 178	
5. Lyfstraf op skool is 'n goeie beginsel.	1972	82	6	12	1 100	6,316
	1974	80	6	14	1 449	
	1975	81	6	13	500	
	1978	81	7	12	1 107	
	1980	79	7	14	1 176	
6. Dit is noodsaaklik dat kinders van kleins af godsdiensoonderrig op skool ontvang.	1972	95	2	3	1 100	24,731
	1974	96	2	2	1 449	
	1975	97	1	2	500	
	1978	97	1	2	1 107	
	1980	97	1	2	1 179	
7. Onderwys in Suid-Afrika behoort 'n Christelike karakter te dra.	1972	88	7	5	1 100	16,304
	1974	89	7	4	1 449	
	1975	92	4	4	500	
	1978	90	5	5	1 107	
	1980	91	5	4	1 180	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.6
 STELLINGS OOR JURIDIESE AANGELEENTHEDE
 (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	χ ²
		%	%	%		
1. 'n Mens kan maar 'n bietjie kul as jy weet jy sal nie gevang word nie.	1972	15	4	81	1 100	5,425
	1974	15	4	81	1 449	
	1975	17	4	79	500	
	1978	15	4	81	1 107	
	1980	15	5	80	1 178	
2. Genadedood behoort toegelaat te word.	1972	39	23	38	1 100	79,836*
	1974	38	19	43	1 449	
	1975	44	20	36	500	
	1978	51	18	31	1 107	
	1980	48	20	32	1 168	
3. 'n Vrou behoort te alle tye die reg te hê om 'n swangerskap te laat beëindig.	1972	19	7	74	1 100	12,769
	1974	18	7	75	1 449	
	1975	15	8	77	500	
	1978	20	8	72	1 107	
	1980	17	8	75	1 179	
4. Die doodstraf behoort afgeskaf te word.	1972	13	10	77	1 100	57,643*
	1974	9	8	83	1 449	
	1975	9	7	84	500	
	1978	8	8	84	1 107	
	1980	6	8	86	1 176	
5. 'n Misdadiger sal altyd misdadige neigings toon.	1972	46	19	35	1 100	9,230
	1974	46	19	35	1 449	
	1975	43	19	38	500	
	1978	43	19	38	1 107	
	1980	43	21	36	1 179	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

Tabel 7.7
 STELLINGS OOR KUNS
 (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Die vroulike liggaam word vir kommersiële doeleindes uitgebuit onder die dekmantel van kuns.	1972	74	11	15	1 100	14,497
	1974	74	10	16	1 449	
	1975	75	11	14	500	
	1978	70	12	18	1 107	
	1980	74	9	17	1 177	
2. Sekere vorms van moderne kuns bederf die sedes van die jeug.	1972	69	11	20	1 100	114,463*
	1974	68	12	20	1 449	
	1975	60	20	20	500	
	1978	55	22	23	1 107	
	1980	57	22	21	1 178	
3. Daar is niks mee verkeerd om lelike vloekwoorde in toneelstukke en boeke te gebruik nie.	1972	12	5	83	1 100	11,754
	1974	11	5	84	1 449	
	1975	11	7	82	500	
	1978	11	5	84	1 107	
	1980	10	5	85	1 177	
4. Mense wat beswaar maak teen naakbeelde in die openbaar, is bekrompe.	1972	41	8	51	1 100	10,876
	1974	38	8	54	1 449	
	1975	37	8	55	500	
	1978	39	9	52	1 107	
	1980	35	8	57	1 178	
5. Onwelvoeglikheid in naaktonele in rolprente bestaan net in die gedagte van die mense wat daarna kyk.	1972	37	12	51	1 100	22,192
	1974	31	10	59	1 449	
	1975	31	14	55	500	
	1978	31	13	55	1 107	
	1980	33	12	55	1 176	
6. Skole gee te min aandag aan kuns en kunswaardering.	1972	42	29	29	1 100	19,313
	1974	41	29	30	1 449	
	1975	37	31	32	500	
	1978	38	28	34	1 107	
	1980	37	33	30	1 179	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

(h) Stellings oor ontspanning en vryetydbesteding (tabel 7.8)

Opvallende tendense en die grootste verskille word aangetref by drie van die vier stellings waar betekenisvolle verskille voorgekom het. Die teenkanting teen gemengde sport op klubvlak het byvoorbeeld afgeneem van 77 % in 1972 tot 47 % in 1980. Waar 62 % van die respondente in 1972 van mening was dat dit beter is om op sportgebied geïsoleer te raak as om gemengde sport verder te voer, was die grootste enkele persentasie (47 %) in 1980 die teenoorgestelde mening toegedaan. In 1972 het 71 % van die respondente nie saamgestem met die stelling dat opgevoede nie-blankes saam met blankes lewende opvoerings behoort by te woon nie, maar in 1978 het 'n rigtingverandering begin wat in 1980 uitgeloop het op 61 % steun vir die stelling.

(i) Stellings oor militêre aangeleenthede en patriotisme (tabel 7.9)

Slegs twee van die stellings toon geen betekenisvolle verskille van 1972 tot 1980 nie. Die grootste verskille het voorgekom by die volgende stellings: Daar behoort meer van nie-blankes gebruik gemaak te word in die verdediging van ons land (steun vir die stelling het toegeneem van 62 % in 1972 tot 80 % in 1980); Ons moet liever toegee aan buitelandse druk ten einde aggressie af te weer. In 1972 was 74 % van die respondente teen die stelling gekant terwyl 83 % van die respondente in 1980 ook nie daarmee kon saamstem nie. Die stelling dat Suid-Afrika se landsvlag die mooiste ter wêreld is, is in toenemende mate deur respondente gesteun (van 65 % in 1972 tot 78 % in 1980). Die response op die stelling dat daar niks mee verkeerd is dat nasionale state in Suid-Afrika hulle eie weermag sal hê nie, dui op 'n ommeswaai. Waar 54 % van die respondente in 1972 teen die stelling gekant was, is meer as 50 % sedert 1978 ondersteuners daarvan.

Oor die algemeen wil dit voorkom of die waardes van blanke Afrikaanssprekende respondente oor die verskillende lewensterreine nie groot veranderings van 1972 tot 1980 ondergaan het nie. Alhoewel betekenisvolle verskille by 41 van die 77 stellings voorgekom

TABEL 7.8
 STELLINGS OOR ONTSPANNING EN VRYETYDBESTEDING
 (AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Die lekkerste plek om 'n vakansie deur te bring, is tuis.	1972	24	5	71	1 100	13,382
	1974	23	6	71	1 449	
	1975	28	5	67	500	
	1978	22	5	73	1 107	
	1980	23	4	73	1 179	
2. Gemengde sport (tussen blankes en nie-blankes) behoort uitgebrei te word tot klubwedstryde.	1972	15	8	77	1 100	404,154*
	1974	17	10	73	1 449	
	1975	21	13	66	500	
	1978	38	14	48	1 107	
	1980	37	16	47	1 176	
3. Dit is beter om op sportgebied geïsoleer te raak as om gemengde sport verder te voer.	1972	62	17	21	1 100	322,188*
	1974	51	18	31	1 449	
	1975	44	21	35	500	
	1978	34	20	46	1 107	
	1980	33	20	47	1 175	
4. Opgevoede nie-blankes behoort saam met blankes lewende opvoerings by te woon.	1972	21	8	71	1 100	360,700*
	1974	22	10	68	1 449	
	1975	33	12	55	500	
	1978	50	10	40	1 107	
	1980	61	12	27	1 172	
5. Boeke en films wat idees bevat wat in botsing is met ons samelewing se waardes, behoort verban te word.	1972	73	7	20	1 100	13,663
	1974	74	7	19	1 449	
	1975	73	8	19	500	
	1978	71	8	21	1 107	
	1980	69	9	22	1 178	
6. Sensuur op geweld- en seksfilms behoort strenger te wees.	1972	65	8	27	1 100	6,408
	1974	65	9	26	1 449	
	1975	68	7	25	500	
	1978	66	7	27	1 107	
	1980	64	9	27	1 175	
7. Bioskope behoort op Sondae soos op ander dae oop te wees.	1972	10	4	86	1 100	14,477
	1974	10	4	86	1 449	
	1975	12	4	84	500	
	1978	13	3	84	1 107	
	1980	12	5	83	1 181	

TABEL 7.8 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
8. Enige kinders wat films of toneelop- voerings saam met hulle ouers bywoon, behoort vrygestel te wees van ouderdoms- beperkings.	1972	42	6	52	1 100	47,962*
	1974	38	6	56	1 449	
	1975	40	11	49	500	
	1978	36	8	56	1 107	
	1980	32	8	60	1 181	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.9

STELLINGS OOR MILITÊRE AANGELEENTHEDE EN PATRIOTISME
(AFRIKAANSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Daar behoort meer van nie-blankes gebruik gemaak te word in die verdediging van ons land.	1972	62	13	25	1 100	146,315*
	1974	68	12	20	1 449	
	1975	65	14	21	500	
	1978	80	8	12	1 107	
	1980	80	8	12	1 180	
2. Ons moet liever meer toegee aan buite- landse druk ten einde aggressie af te weer.	1972	11	15	74	1 100	55,964*
	1974	9	13	78	1 449	
	1975	8	16	76	500	
	1978	8	9	83	1 107	
	1980	6	11	83	1 178	
3. 'n Mens moet bereid wees om jou lewe vir jou volk op te offer.	1972	90	5	5	1 100	25,881
	1974	91	5	4	1 449	
	1975	94	3	3	500	
	1978	93	3	4	1 107	
	1980	90	4	6	1 179	
4. Suid-Afrika se landsvlag is die mooiste ter wêreld.	1972	65	20	15	1 100	72,682*
	1974	72	15	13	1 449	
	1975	74	16	10	500	
	1978	79	11	10	1 107	
	1980	78	12	10	1 174	
5. Daar is niks mee verkeerd dat nasio- nale state in Suid- Afrika hulle eie weermag sal hê nie.	1972	26	20	54	1 100	389,233*
	1974	30	21	49	1 449	
	1975	38	24	38	500	
	1978	57	18	25	1 107	
	1980	50	21	29	1 178	
6. Dit kan noodlottig vir Suid-Afrika wees as die nasionale state militêre ver- drae sluit met lande wat Suid-Afrika vyandiggesind is.	1972	80	12	8	1 100	39,180*
	1974	75	14	11	1 449	
	1975	81	9	10	500	
	1978	79	9	12	1 107	
	1980	74	16	10	1 177	
7. Immigrante moet ver- plig word om binne vyf jaar ôf Suid- Afrikaanse burgers te word ôf die land te verlaat.	1972	82	8	10	1 100	14,873
	1974	82	8	10	1 449	
	1975	85	8	7	500	
	1978	86	7	7	1 107	
	1980	82	7	11	1 180	

TABEL 7.9 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
8. Die belange van die gemeenskap of same- lewing om jou behoort hoër gestel te word as jou eie belange.	1972	50	13	37	1 100	41,923*
	1974	51	13	36	1 449	
	1975	46	17	37	500	
	1978	47	13	40	1 107	
	1980	40	15	45	1 179	
9. Gesag behoort ge- hoorsaam te word ongeag wie dit hand- haaf.	1972	15	6	79	1 100	29,380*
	1974	18	7	75	1 449	
	1975	19	7	74	500	
	1978	20	6	74	1 107	
	1980	24	6	70	1 178	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

het, het hierdie verskille slegs in enkele gevalle (soos aange-
toon) op 'n rigtingverandering in die waardes van die ondersoek-
groep gedui.

7.1.2 Resultate van tendensstudie ten opsigte van blanke Engelssprekende respondente (tabelle 7.10 tot 7.18)

Die resultate word vir elk van die lewensterreine afsonderlik aangebied
en bespreek.

(a) Stellings oor godsdienstige aangeleenthede (tabel 7.10)

Die grootste responsverskille het voorgekom by die volgende
stellings: Jesus is waarlik die Seun van God en nie net 'n
buitengewone mens nie (in 1972 het 68 % van die respondente die
stelling gesteun terwyl 83 % dit in 1980 onderskryf het); Die
skeppingsverhaal in Genesis is letterlik waar (steun vir hierdie
stelling het toegeneem van 31 % in 1972 tot 44 % in 1980); Dit is
noodsaaklik dat 'n mens die kerk gereeld besoek. Die response op
hierdie stelling dui op 'n rigtingverandering sedert 1975. Waar
50 % van die respondente tydens die 1972- en 1974-opnames nie met
die stelling saamgestem het nie, het meer as 54 % die stelling
sedert 1975 ondersteun. Oor die algemeen wil dit voorkom of
Engelssprekende respondente redelik positiewe waardes oor gods-
dienstige aangeleenthede gehuldig het.

(b) Stellings oor die huwelik en gesinslewe (tabel 7.11)

Alhoewel daar van 1972 tot 1980 betekenisvolle verskille by 4 van
die 14 stellings voorgekom het, dui hierdie verskille in geen
geval op 'n ommeswaai in die waardes wat Engelssprekende respon-
dente oor die huwelik en gesinslewe gehuldig het nie.

TABEL 7.10
 STELLINGS OOR GODSDIENSTIGE AANGELEENTHEDE
 (ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Jesus is waarlik die Seun van God en nie net 'n buitengewone mens nie.	1972	68	23	9	570	114,415*
	1974	67	19	14	546	
	1975	77	15	8	403	
	1978	74	19	7	1 016	
	1980	83	8	9	1 172	
2. Die mens het 'n onsterflike siel.	1972	55	29	16	570	18,615
	1974	56	32	12	546	
	1975	65	22	13	403	
	1978	59	28	13	1 016	
	1980	57	28	15	1 160	
3. Sonder 'n geloof in die hiernamaals is die lewe sinloos.	1972	58	14	28	570	11,117
	1974	59	15	26	546	
	1975	64	11	25	403	
	1978	62	15	23	1 016	
	1980	61	15	24	1 172	
4. Gebed het werklik krag om dinge te verander.	1972	66	17	17	570	24,874
	1974	67	19	14	546	
	1975	70	18	12	403	
	1978	70	20	10	1 016	
	1980	71	18	11	1 171	
5. 'n Mens behoort altyd te bid voor jy begin eet.	1972	61	10	29	570	34,835*
	1974	58	13	29	546	
	1975	68	12	20	403	
	1978	68	12	20	1 016	
	1980	66	12	22	1 172	
6. Die gebruik van die sakramente soos die Doop en die Nagmaal is niks meer as 'n gewoonte nie.	1972	19	13	68	570	10,209
	1974	19	16	65	546	
	1975	16	17	67	403	
	1978	15	17	68	1 016	
	1980	16	17	67	1 169	
7. Die skeppingsverhaal in Genesis is letterlik waar.	1972	31	34	35	570	49,600*
	1974	36	27	37	546	
	1975	45	25	30	403	
	1978	44	27	29	1 016	
	1980	44	29	27	1 170	

TABEL 7.10 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
8. Dit is noodsaaklik dat 'n mens die kerk besoek.	1972	42	8	50	570	76,253*
	1974	42	8	50	546	
	1975	54	12	34	403	
	1978	55	11	34	1 016	
	1980	55	9	36	1 172	
9. Dit is beter dat huwelike in die kerk bevestig word as deur 'n landdros.	1972	67	9	24	570	13,181
	1974	67	8	25	546	
	1975	63	13	24	403	
	1978	69	10	21	1 016	
	1980	68	10	22	1 172	
10. Sport behoort op Sondaes net soos op ander dae beoefen te kan word.	1972	86	4	10	570	31,463*
	1974	77	5	18	546	
	1975	75	5	20	403	
	1978	77	5	18	1 016	
	1980	74	5	21	1 172	
11. Daar is niks mee verkeerd dat blankes en nie-blankes saam erediensdienste bywoon nie.	1972	78	6	16	570	43,231*
	1974	77	7	16	546	
	1975	71	11	18	403	
	1978	81	8	11	1 016	
	1980	83	6	11	1 172	
12. Geen kerk behoort kant te kies in die partypolitiek nie.	1972	84	4	12	570	11,645
	1974	83	5	12	546	
	1975	84	6	10	403	
	1978	84	6	10	1 016	
	1980	87	5	8	1 170	
13. Die verskillende kerke bestee te veel aandag aan geld.	1972	56	21	23	570	6,136
	1974	59	20	21	546	
	1975	63	18	19	403	
	1978	59	20	21	1 016	
	1980	58	21	21	1 166	
14. Sending onder nie-blankes is 'n vermorsing van tyd en geld.	1972	7	7	86	570	34,122*
	1974	8	10	82	546	
	1975	11	13	76	403	
	1978	13	11	76	1 016	
	1980	12	11	77	1 168	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.11
 STELLINGS OOR DIE HUWELIK- EN GESINSLEWE
 (ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	χ ²
		%	%	%		
1. Voordat 'n mens verloof raak, moet daar vasgestel word of jou vriend/vriendin aan dieselfde kerk behoort.	1972	36	6	58	570	28,207*
	1974	39	4	57	546	
	1975	44	8	48	403	
	1978	34	6	60	1 016	
	1980	33	7	60	1 172	
2. By die keuse van vriende en huweliksmaats behoort 'n mens altyd familie en afkoms in aanmerking te neem.	1972	55	8	37	570	5,752
	1974	55	7	38	546	
	1975	56	6	38	403	
	1978	53	7	40	1 016	
	1980	53	8	39	1 168	
3. 'n Huwelik tussen persone wat nie dieselfde huistaal het nie, loop groter gevaar om te misluk as 'n huwelik tussen mense met dieselfde taal.	1972	26	17	57	570	32,047*
	1974	27	16	57	546	
	1975	34	10	56	403	
	1978	29	10	61	1 016	
	1980	30	10	60	1 172	
4. Voorbehoedmiddels behoort vryelik beskikbaar te wees aan ongetroudes.	1972	52	9	39	570	12,916
	1974	50	9	41	546	
	1975	51	12	37	403	
	1978	54	10	36	1 016	
	1980	55	11	34	1 172	
5. Dit is nie verkeerd vir twee mense wat mekaar liefhet, om voor die huwelik geslagsomgang te hê nie.	1972	47	11	42	570	8,421
	1974	49	9	42	546	
	1975	53	11	36	403	
	1978	48	10	42	1 016	
	1980	51	10	39	1 170	
6. Buitehuwelikse geslagsomgang is in ons tyd geoorloof.	1972	26	14	60	570	20,064
	1974	30	11	59	546	
	1975	30	17	53	403	
	1978	31	12	57	1 016	
	1980	32	15	53	1 164	

TABEL 7.11 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
7. Daar behoort nie 'n stigma aan ongehude moeders te kleef nie.	1972	74	11	15	570	23,879
	1974	76	7	17	546	
	1975	74	13	13	403	
	1978	76	11	13	1 016	
	1980	74	14	12	1 168	
8. Vrywillige sterilisasie behoort toegelaat te word nadat 'n vrou 'n sekere aantal kinders gehad het.	1972	84	9	7	570	9,964
	1974	82	7	11	546	
	1975	82	7	11	403	
	1978	84	8	8	1 016	
	1980	83	8	9	1 168	
9. 'n Gesin behoort altyd saam vakansie te hou.	1972	70	8	22	570	3,940
	1974	70	8	22	546	
	1975	67	8	25	403	
	1978	67	9	24	1 016	
	1980	69	8	23	1 169	
10. Getroude vroue met klein kindertjies behoort nie buitenshuis te werk nie.	1972	81	6	13	570	42,944*
	1974	76	6	18	546	
	1975	76	8	16	403	
	1978	70	10	20	1 016	
	1980	68	11	21	1 172	
11. Ouers behoort hulle nie te bemoei met hulle kinders se keuse van vriende nie.	1972	19	6	75	570	12,637
	1974	25	7	68	546	
	1975	26	7	67	403	
	1978	26	7	67	1 016	
	1980	26	7	67	1 172	
12. Tienderjariges behoort toegelaat te word om hulle eie gang te gaan.	1972	7	2	91	570	25,664
	1974	9	3	88	546	
	1975	7	6	87	403	
	1978	7	5	88	1 016	
	1980	5	4	91	1 170	
13. Dit is beter dat bejaarde ouers in inrigtings versorg word as dat hulle by hulle kinders inwoon.	1972	46	15	39	570	27,039*
	1974	53	17	30	546	
	1975	58	16	26	403	
	1978	53	17	30	1 016	
	1980	49	17	34	1 169	
14. In Suid-Afrika kuier mense te veel.	1972	10	19	71	570	16,537
	1974	9	15	76	546	
	1975	13	12	75	403	
	1978	9	16	75	1 016	
	1980	9	16	75	1 168	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

(c) Stellings oor politieke aangeleenthede (tabel 7.12)

Alhoewel dit wil voorkom of daar by Engelssprekende respondente redelike eenstemmigheid bestaan oor verskeie politieke sake, blyk dit tog dat die volgende stellings (waar die grootste skommeling tussen 1972 en 1980 voorgekom het) aanleiding gee tot groter meningsverskille: Afsonderlike ontwikkeling bied 'n oplossing vir Suid-Afrika se rasseprobleem; Dit sal 'n bedreiging vir die res van Suid-Afrika wees as die nasionale state volle onafhanklikheid kry; In Suid-Afrika is minstens net soveel vryheid van spraak as oorsee. Die response op laasgenoemde stelling dui op 'n rigtingverandering. Tydens die 1972- en 1974-opnames het meer as 54 % van die respondente nie die stelling ondersteun nie, maar sedert 1975 is die "stem saam"- en "stem nie saam nie"-antwoorde redelik gelykop verdeel.

(d) Stellings oor ekonomiese aangeleenthede (tabel 7.13)

Betekenisvolle verskille het by twee van die vyf stellings in hierdie tabel voorgekom. By een van hierdie stellings (item 2 in tabel 7.13) dui die verskille tussen die opnames slegs op 'n versterking van reeds bestaande tendense. Die response op die tweede stelling (daar behoort meer geld aan die ontwikkeling van nasionale state bestee te word), het die grootste verskille getoon. Hierdie stelling het groter steun tydens die eerste drie opnames geniet (1972: 47 %; 1974: 50 %; 1975: 41 %) terwyl die voor- en teenstanders van hierdie gedagte tydens die 1978- en 1980-opnames in min of meer gelyke groepe verdeel was.

(e) Stellings oor opvoeding en onderwysaangeleenthede (tabel 7.14)

Die antwoorde van Engelssprekende respondente op vyf van die sewe stellings toon betekenisvolle verskille van 1972 tot 1980. In die meeste gevalle dui die verskille nie op enige rigtingverandering nie. Die grootste verskille het voorgekom by die volgende drie stellings: blanke en nie-blanke skole behoort met mekaar mee te ding op sportgebied (in 1972 het 48 % van die respondente die stelling gesteun, terwyl 68 % dit in 1980 onderskryf het); Enige

nie-blanke student behoort toegelaat te word om aan 'n blanke universiteit te studeer (waar 59 % van die respondente dit in 1972 gesteun het, het hierdie steun toegeneem tot 71 % in 1980). 'n Opvallende verskil wat op 'n rigtingverandering dui, word aange-tref in die response op die stelling "Onderwys in Suid-Afrika behoort 'n volkseie karakter te dra". Met die eerste opname in 1972 was 47 % van die respondente teen die stelling gekant maar sedert die 1974-opname het hierdie gedagte groter steun onder Engelssprekende respondente begin geniet (van 41 % in 1974 tot meer as 50 % in 1980).

(f) Stellings oor juridiese aangeleenthede (tabel 7.15)

Betekenisvolle verskille van 1972 tot 1980 het by twee van die vyf stellings oor juridiese aangeleenthede voorgekom. Die stellings oor genadedood en die doodstraf het die grootste persentasiever-skille getoon. Respondente het in toenemende mate hulle steun verleen aan die gedagte dat genadedood toegelaat behoort te word, naamlik van 39 % in 1972 tot 53 % in 1980. In 1972 het 56 % van die respondente hulle uitgespreek teen die stelling dat die dood-straf afgeskaf behoort te word en tydens die 1980-opname het hier-die teenkanting aangegroei tot 69 %.

(g) Stellings oor kuns (tabel 7.16)

Die gegewens in tabel 7.16 toon aan dat betekenisvolle verskille by drie van die ses stellings voorgekom het. Alhoewel hierdie verskille nie op 'n omgeswaai dui nie, blyk dit tog dat daar sedert 1975 'n klemverskuiwing in die antwoorde van respondente op die volgende stelling ingetree het (die grootste verskille het ook hier voorgekom): Sekere vorms van moderne kuns bederf die sedes van die jeug. Waar die meerderheid van die respondente (meer as 51 %) voor 1975 nie met die stelling saamgestem het nie, het tus-sen 42 en 46 % hulle na 1975 daarteen uitgespreek.

TABEL 7.12
 STELLINGS OOR POLITIEKE AANGELEENTHEDE
 (ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Eenheid tussen Afrikaans- en Engelssprekendes is onmoontlik.	1972	10	8	82	570	22,582
	1974	13	8	79	546	
	1975	15	9	76	403	
	1978	16	6	78	1 016	
	1980	16	5	79	1 171	
2. Afrikaans- en Engelssprekendes kan op gelyke voet saamwerk sonder dat enige groep sy identiteit verloor.	1972	92	3	5	570	15,789
	1974	90	4	6	546	
	1975	91	3	6	403	
	1978	90	5	5	1 016	
	1980	92	4	4	1 172	
3. Die tyd waarin ons leef, maak tradisionele skeidslyne tussen nasies en rasse uitgediend.	1972	51	20	29	570	7,318
	1974	50	21	29	546	
	1975	46	20	34	403	
	1978	47	23	30	1 016	
	1980	49	20	31	1 166	
4. Afsonderlike ontwikkeling bied 'n oplossing vir Suid-Afrika se rasseprobleem.	1972	34	34	32	570	59,386*
	1974	33	29	38	546	
	1975	47	27	26	403	
	1978	41	29	30	1 016	
	1980	31	29	40	1 169	
5. Swartes behoort slegs blywende regte in hulle eie nasionale state (tuislande) te hê, en nie in blanke gebiede nie.	1972	45	19	36	570	17,345
	1974	42	18	40	546	
	1975	49	20	31	403	
	1978	47	18	35	1 016	
	1980	41	18	41	1 166	
6. Dit sal 'n bedreiging vir die res van Suid-Afrika wees as die nasionale state volle onafhanklikheid kry.	1972	41	31	28	570	161,155*
	1974	41	29	30	546	
	1975	29	25	46	403	
	1978	26	30	44	1 016	
	1980	48	21	31	1 167	
7. Samewerking met swart state in Afrika hou niks goeds in vir Suid-Afrika nie.	1972	12	16	72	570	13,905
	1974	15	15	70	546	
	1975	12	15	73	403	
	1978	12	19	69	1 016	
	1980	13	14	73	1 172	

TABEL 7.12 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
8. In beginnel is daar niks verkeerd met huwelike tussen blankes en nie-blankes nie.	1972	24	10	66	570	30,966*
	1974	33	9	58	546	
	1975	20	11	69	403	
	1978	27	13	60	1 016	
	1980	28	12	60	1 170	
9. In Suid-Afrika is minstens net soveel vryheid van spraak as oorsee.	1972	30	14	56	570	77,968*
	1974	32	14	54	546	
	1975	40	17	43	403	
	1978	45	15	40	1 016	
	1980	43	17	40	1 172	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.13
 STELLINGS OOR EKONOMIESE AANGELEENTHEDE
 (ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Geld wat aan monu- mente en standbeelde bestee word, behoort liewer aangewend te word om byvoorbeeld hospitale en ouete- huise te bou.	1972	93	3	4	570	23,149
	1974	89	4	7	546	
	1975	88	5	7	403	
	1978	88	5	7	1 016	
	1980	86	4	10	1 171	
2. Werkers van verskil- lende rasse behoort geen beswaar te maak as hulle langs mekaar dieselfde werk doen nie.	1972	77	6	17	570	34,134*
	1974	77	9	14	546	
	1975	74	11	15	403	
	1978	82	7	11	1 016	
	1980	82	8	10	1 172	
3. Tekorte aan blanke geskoolde arbeid behoort met nie- blanke vakmanne aan- gevul te word.	1972	84	8	8	570	4,245
	1974	84	8	8	546	
	1975	81	10	9	403	
	1978	85	9	6	1 016	
	1980	84	9	7	1 165	
4. Alle soorte drank behoort in alle kruidenierswinkels verkoop te word.	1972	32	7	61	570	11,143
	1974	29	8	63	546	
	1975	31	8	61	403	
	1978	27	7	66	1 016	
	1980	26	7	67	1 169	
5. Daar behoort meer geld aan die ont- wikkeling van nasio- nale state bestee te word.	1972	47	25	28	570	66,295*
	1974	50	25	25	546	
	1975	41	29	30	403	
	1978	35	32	33	1 016	
	1980	35	27	38	1 171	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.14
 STELLINGS OOR OPVOEDING- EN ONDERWYSAANGELEENTHEDE
 (ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Blanke kinders behoort 'n swart taal op skool te leer.	1972	85	7	8	570	16,725
	1974	87	7	6	546	
	1975	87	4	9	403	
	1978	89	5	6	1 016	
	1980	89	5	6	1 170	
2. Blanke- en nie-blanke skole behoort met mekaar mee te ding op sportgebied.	1972	48	16	36	570	95,798*
	1974	61	12	27	546	
	1975	52	18	30	403	
	1978	64	13	23	1 016	
	1980	68	13	19	1 167	
3. Enige nie-blanke student behoort toegelaat te word om aan 'n blanke universiteit te studeer.	1972	59	13	28	570	61,414*
	1974	64	11	25	546	
	1975	57	15	28	403	
	1978	71	11	18	1 016	
	1980	71	12	17	1 172	
4. Onderwys in Suid-Afrika behoort 'n volkseie karakter te dra.	1972	30	23	47	570	117,850*
	1974	41	23	36	546	
	1975	58	17	25	403	
	1978	50	21	29	1 016	
	1980	51	23	26	1 167	
5. Lyfstraf op skool is 'n goeie beginsel.	1972	67	10	23	570	26,229*
	1974	59	12	29	546	
	1975	64	15	21	403	
	1978	60	14	26	1 016	
	1980	61	16	23	1 170	
6. Dit is noodsaaklik dat kinders van kleins af godsdiensoonderrig op skool ontvang.	1972	74	6	20	570	33,133*
	1974	73	7	20	546	
	1975	78	9	13	403	
	1978	80	8	12	1 016	
	1980	80	7	13	1 170	
7. Onderwys in Suid-Afrika behoort 'n Christelike karakter te dra.	1972	58	16	26	570	24,465
	1974	55	15	30	546	
	1975	63	18	19	403	
	1978	64	14	22	1 016	
	1980	62	15	23	1 172	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.15
 STELLINGS OOR JURIDIESE AANGELEENTHEDE
 (ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	χ^2
		%	%	%		
1. 'n Mens kan maar 'n bietjie kul as jy weet jy sal nie gevang word nie.	1972	19	6	75	570	25,482
	1974	22	5	73	546	
	1975	27	7	66	403	
	1978	25	8	67	1 016	
	1980	27	7	66	1 169	
2. Genadedood behoort toegelaat te word.	1972	39	38	23	570	51,445*
	1974	41	33	26	546	
	1975	50	27	23	403	
	1978	50	29	21	1 016	
	1980	53	27	20	1 145	
3. 'n Vrou behoort te alle tye die reg te hê om 'n swangerskap te laat beëindig.	1972	45	9	46	570	22,097
	1974	46	12	42	546	
	1975	38	11	51	403	
	1978	39	12	49	1 016	
	1980	38	13	49	1 172	
4. Die doodstraf behoort afgeskaf te word.	1972	33	11	56	570	69,830*
	1974	23	14	63	546	
	1975	18	14	68	403	
	1978	18	16	66	1 016	
	1980	17	14	69	1 167	
5. 'n Misdadiger sal altyd misdadige neigings toon.	1972	31	24	45	570	10,782
	1974	35	24	41	546	
	1975	34	21	45	403	
	1978	32	23	45	1 016	
	1980	31	21	48	1 167	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

Tabel 7.16
STELLINGS OOR KUNS
(ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	χ ²
		%	%	%		
1. Die vroulike liggaam word vir kommersiële doeleindes uitgebuit onder die dekmantel van kuns.	1972	50	14	36	570	27,883*
	1974	57	9	34	546	
	1975	54	14	32	403	
	1978	55	17	28	1 016	
	1980	57	13	30	1 167	
2. Sekere vorms van moderne kuns bederf die sedes van die jeug.	1972	33	14	53	570	66,105*
	1974	32	17	51	546	
	1975	30	24	46	403	
	1978	30	28	42	1 016	
	1980	29	28	43	1 169	
3. Daar is niks mee verkeerd om lelike vloekwoorde in toneelstukke en boeke te gebruik nie.	1972	32	7	61	570	11,555
	1974	37	9	54	546	
	1975	31	10	59	403	
	1978	33	9	58	1 016	
	1980	35	9	56	1 169	
4. Mense wat beswaar maak teen naakbeelde in die openbaar is bekrompe.	1972	83	5	12	570	32,217*
	1974	81	4	15	546	
	1975	73	7	20	403	
	1978	74	7	19	1 016	
	1980	75	6	19	1 167	
5. Onweloweglikheid in naaktonele in rolprente bestaan net in die gedagte van die mense wat daarna kyk.	1972	51	12	37	570	20,391
	1974	53	9	38	546	
	1975	50	12	38	403	
	1978	46	13	41	1 016	
	1980	44	12	44	1 170	
6. Skole gee te min aandag aan kuns en kunswaardering.	1972	50	29	21	570	10,707
	1974	53	26	21	546	
	1975	50	27	23	403	
	1978	46	32	22	1 016	
	1980	48	31	21	1 169	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

(h) Stellings oor ontspanning en vryetydbesteding (tabel 7.17)

Tussen 1972 en 1980 het daar geen rigtingverandering voorgekom in die waardes wat Engelssprekende respondente oor ontspanning en vryetydbesteding gehuldig het nie. Die grootste responsverskille het voorgekom by die stellings wat betrekking het op gemengde sport op klubvlak en die gesamentlike bywoning van lewende opvoerings. Ten spyte van geringe skommeling tussenin was daar 'n skerp toename (van 55 % in 1972 tot 72 % in 1980) in die steun vir die gedagte dat gemengde sport (tussen blankes en nie-blankes) uitgebrei behoort te word tot klubwedstryde. Meer as 60 % van die respondente het in al die opnames die stelling gesteun dat opgevoede nie-blankes saam met blankes lewende opvoerings behoort by te woon.

(i) Stellings oor militêre aangeleenthede en patriotisme (tabel 7.18)

Betekenisvolle verskille het op een na by al die stellings in hierdie tabel voorgekom. Die grootste verskille blyk uit die response op die volgende stellings (twee daarvan dui op rigtingverandering): Waar die meerderheid (52 %) tydens die eerste twee opnames teen die stelling gekant was dat daar niks mee verkeerd is dat nasionale state in Suid-Afrika hulle eie weermag sal hê nie, het die grootste enkele persentasie van die respondente (meer as 86 %) die stelling in 1978 en 1980 gesteun (rigtingverandering). Meer as 52 % van die respondente het tydens die 1972- en 1974-opnames nie saamgestem met die stelling dat Suid-Afrika se landsvlag die mooiste ter wêreld is nie, maar in die laaste twee opnames was die voor- en teenstanders van die stelling in redelik gelyke groepe verdeel (rigtingverandering). Die stelling dat immigrante verplig moet word om binne vyf jaar òf Suid-Afrikaanse burgers te word òf die land te verlaat is in 1972 deur 49 % van die respondente gesteun terwyl soveel as 60 % die gedagte in 1980 voorgestaan het.

TABEL 7.17
 STELLINGS OOR ONTSPANNING EN VRYETYDBESTEDING
 (ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Die lekkerste plek om 'n vakansie deur te bring, is tuis.	1972	8	5	87	570	10,861
	1974	11	7	82	546	
	1975	11	8	81	403	
	1978	9	6	85	1 016	
	1980	9	8	83	1 172	
2. Gemengde sport (tussen blankes en nie-blankes) behoort uitgebrei te word tot klubwedstryde.	1972	55	17	28	570	87,343*
	1974	66	13	21	546	
	1975	62	17	21	403	
	1978	73	13	14	1 016	
	1980	72	14	14	1 171	
3. Dit is beter om op sportgebied geïsoleer te raak as om gemengde sport verder te voer.	1972	15	15	70	570	39,830*
	1974	13	10	77	546	
	1975	13	15	72	403	
	1978	9	11	80	1 016	
	1980	10	10	80	1 169	
4. Opgevoede nie-blankes behoort saam met blankes lewende opvoerings by te woon.	1972	60	12	28	570	60,837*
	1974	65	12	23	546	
	1975	64	13	23	403	
	1978	75	11	14	1 016	
	1980	64	14	22	1 167	
5. Boeke en films wat idees bevat wat in botsing is met ons samelewing se waardes, behoort verban te word.	1972	30	12	58	570	28,181*
	1974	32	10	58	546	
	1975	39	14	47	403	
	1978	36	14	50	1 016	
	1980	38	11	51	1 172	
6. Sensuur op geweld- en seksfilms behoort strenger te wees.	1972	35	10	55	570	14,371
	1974	38	9	53	546	
	1975	37	13	50	403	
	1978	41	11	48	1 016	
	1980	41	12	47	1 172	
7. Bioskope behoort op Sondae soos op ander dae oop te wees.	1972	54	6	40	570	16,580
	1974	55	6	39	546	
	1975	58	10	32	403	
	1978	60	7	33	1 016	
	1980	56	8	36	1 170	

TABEL 7.17 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	χ ²
		%	%	%		
8. Enige kinders wat films of toneelvoerings saam met hulle ouers bywoon, behoort vrygestel te wees van ouderdomsbeperkings.	1972	47	5	48	570	25,862
	1974	45	5	50	546	
	1975	44	9	47	403	
	1978	46	9	45	1 016	
	1980	42	10	48	1 168	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.18
 STELLINGS OOR MILITÊRE AANGELEENTHEDE EN PATRIOTISME
 (ENGELSSPREKENDE BLANKES)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
1. Daar behoort meer van nie-blankes gebruik gemaak te word in die verdediging van ons land.	1972	79	11	10	570	42,225*
	1974	80	10	10	546	
	1975	78	13	9	403	
	1978	86	8	6	1 016	
	1980	87	6	7	1 172	
2. Ons moet liever meer toegee aan buite-landse druk ten einde aggressie af te weer.	1972	13	19	68	570	22,476
	1974	18	17	65	546	
	1975	13	15	72	403	
	1978	14	13	73	1 016	
	1980	12	15	73	1 165	
3. 'n Mens moet bereid wees om jou lewe vir jou volk op te offer.	1972	59	18	23	570	35,017*
	1974	64	11	25	546	
	1975	70	14	16	403	
	1978	69	14	17	1 016	
	1980	63	18	19	1 170	
4. Suid-Afrika se landsvlag is die mooiste ter wêreld.	1972	17	31	52	570	115,231*
	1974	23	23	54	546	
	1975	33	25	42	403	
	1978	36	29	35	1 016	
	1980	35	27	38	1 164	
5. Daar is niks mee verkeerd dat nasionale state in Suid-Afrika hulle eie weermag sal hê nie.	1972	22	26	52	570	251,406*
	1974	25	23	52	546	
	1975	35	24	41	403	
	1978	46	27	27	1 016	
	1980	48	26	26	1 168	
6. Dit kan noodlottig vir Suid-Afrika wees as die nasionale state militêre verdrae sluit met lande wat Suid-Afrika vyandiggesind is.	1972	68	21	11	570	46,134*
	1974	64	22	14	546	
	1975	67	18	15	403	
	1978	69	21	10	1 016	
	1980	57	27	16	1 166	
7. Immigrante moet verplig word om binne vyf jaar òf Suid-Afrikaanse burgers te word òf die land te verlaat.	1972	49	8	43	570	59,399*
	1974	52	6	42	546	
	1975	64	10	26	403	
	1978	60	10	30	1 016	
	1980	60	9	31	1 172	

TABEL 7.18 (vervolg)

Stellings	Jaar	Stem saam	Onseker/ Weet nie	Stem nie saam nie	N	X ²
		%	%	%		
8. Die belange van die gemeenskap of same- lewing om jou behoort hoër gestel te word as jou eie belange.	1972	42	19	39	570	28,794*
	1974	46	17	37	546	
	1975	38	24	38	403	
	1978	41	20	39	1 016	
	1980	36	19	45	1 169	
9. Gesag behoort ge- hoorsaam te word ongeag wie dit hand- haaf.	1972	51	10	39	570	28,649*
	1974	47	9	44	546	
	1975	47	16	37	403	
	1978	43	13	44	1 016	
	1980	48	9	43	1 165	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

Betekenisvolle verskille het voorgekom by 39 van die 77 stellings wat aan blanke Engelssprekende respondente voorgelê is. Hierdie verskille het slegs in enkele gevalle (soos aangetoon) op rigtingverandering gedui en oor die algemeen blyk dus dat die waardes van blanke Engelssprekende respondente nie baie verander het van 1972 tot 1980 nie. Die verskille wat wel voorgekom het, was meesal in 'n positiewe rigting.

7.1.3 Resultate van tendensstudie ten opsigte van kleurlingresponente (tabelle 7.19 tot 7.25)

Die gegewens vir elk van die lewensterreine kan soos volg saamgevat word:

(a) Vrae oor godsdienstige aangeleenthede (tabel 7.19)

Alhoewel daar van 1975 tot 1984 betekenisvolle verskille in die response op 20 van die 21 items in hierdie tabel voorgekom het, dui hierdie verskille in geen geval op enige rigtingverandering in die godsdienstige waardes van kleurlingresponente nie. Die grootste verskille tussen die opnames het voorgekom by die volgende vrae: Het gebed werklik die krag om dinge te verander? (Die "Ja"-response het toegeneem van 88 % in 1975 tot 93 % in 1984); Behoort 'n mens lid van 'n kerk te wees? (Die "Ja"-response het gewissel van 86 % in 1981 tot 95 % in 1978); Behoort sport op Sondag net soos op ander dae toegelaat te word? (Ten spyte van skommeling veral in 1978, wil dit tog voorkom of meer as 60 % van die respondente teen die gedagte gekant was.) Oor die algemeen blyk dat kleurlingresponente sterk positiewe godsdienstige waardes gehuldig het.

(b) Vrae oor die huwelik en gesinslewe (tabel 7.20)

Dit wil voorkom of die waardes van kleurlingresponente oor hierdie lewensterrein redelik konstant gebly het. Die grootste responsverskille word aangetref by die vrae oor aborsie en voorbehoedmiddels onderskeidelik. Op die vraag of 'n vrou die reg behoort te hê om 'n swangerskap te laat beëindig, het meer as 60 %

van die respondente (1975: 66 %; 1978: 77 %; 1981: 62 %; 1984: 64 %) "Nee" geantwoord. Verder blyk dat respondente sedert 1975 in 'n al mindere mate gekant geraak het teen die gedagte dat ongetroudes voorbehoedmiddels soos die pil vryelik behoort te kan koop. Die "Nee"-response op die vraag het naamlik afgeneem van 51 % in 1975 tot 41 % in 1984.

(c) Vrae oor politieke sake en patriotisme (tabel 7.21)

Betekenisvolle verskille het by bykans al die items voorgekom maar in die meeste gevalle dui hierdie verskille nie op 'n omgeswaai in die waardes van kleurlingrespondente in hierdie lewensterrein nie. Die grootste verskille het voorgekom by die vrae wat betrekking het op die volgende sake: afsonderlike ontwikkeling (kennis daarvan en die oplossingspotensiaal daarvan); die aktiewe deelname van vroue aan die politiek; volksbelange of eiebelang; volksleier of jou eie kop - wie om te volg; een taal vir Suid-Afrika; regeringsoptrede in gevalle van opstand; landsverdediging - al is jy nie 'n soldaat nie; Suid-Afrika se landsvlag; en laastens vaderlandsliefde as onderwysdoelstelling. In 1975 het 55 % van die respondente aangedui dat hulle kennis dra van afsonderlike ontwikkeling, maar in die laaste drie opnames het die meerderheid (meer as 54 %) laat blyk dat hulle nie weet wat afsonderlike ontwikkeling behels nie. Tussen 59 % en 68 % van die respondente beskou die beleid nie as 'n oplossing vir Suid-Afrika se rasseprobleem nie. Tussen 31 % en 40 % van die respondente steun die aktiewe deelname van vroue aan die politiek. Met die uitsondering van 1978, was die grootste enkele persentasie van die respondente telkens (1975: 44 %; 1981: 46 %; 1984: 47 %) daarteen gekant dat 'n mens die leier van jou volk behoort te volg en nie jou eie kop nie. Daar bestaan groot meningsverskille ten opsigte van die vraag of volksbelange swaarder moet weeg as eie belange. In 1975 was 57 % van die respondente gekant teen die gedagte dat net een taal in Suid-Afrika gepraat moet word en tydens die 1984-opname het die teenkanting toegeneem tot 64 %. Tussen 52 % en 67 % van die respondente is van mening dat die regering streng behoort op te tree teen mense wat teen die owerheid in opstand kom. Ten spyte van skommeling tussen 1975 en 1984 het die meerderheid

respondente (meer as 73 %) telkens positief gereageer op die vraag of 'n mens jou land behoort te verdedig as dit aangeval word, al is jy nie 'n soldaat nie. Tussen 21 en 30 % van die respondente is van mening dat Suid-Afrika se landsvlag nie die mooiste ter wêreld is nie (nagenoeg 30 % kon nie hieroor besluit nie). Meer as 50 % van die respondente is van mening dat die aanleer van vaderlandsliefde by kinders een van die onderwys se vernaamste doelstellings moet wees.

(d) Vrae oor ekonomiese aangeleenthede (tabel 7.22)

Die antwoorde van respondente op 10 van die 13 vrae toon betekenisvolle verskille van 1975 tot 1984. Hierdie verskille kan egter nie beskou word as 'n omgeswaai in die ekonomiese waardes van kleurlingrespondente nie. Die grootste verskille het voorgekom by die volgende vrae: Die "Ja"-response op die vraag of dit nodig is om te werk as 'n mens genoeg geld vir kos en klere het, het afgekom van 83 % in 1975 tot 78 % in 1984. In 1975 was 44 % van die respondente van mening dat vroue tot dieselfde beroepe as mans toegelaat behoort te word en in 1984 het hierdie steun toegeneem tot 61 %.

(e) Vrae oor opvoeding en onderwysaangeleenthede (tabel 7.23)

Slegs by vier van die vrae in hierdie tabel het geen betekenisvolle verskille in die response tussen 1975 en 1984 voorgekom nie. Die antwoorde op die volgende vrae het die grootste verskille getoon: Moet die owerheid minder geld aan onderwys bestee en meer aan welsynsdienste?; Is dissipline in ons skole streng genoeg? (Die "Ja"- en "Nee"-response op hierdie vrae het van opname tot opname "wipplank" gery en gevolglik word geen duidelike tendense geopenbaar nie); Behoort kinders op skool net te leer van dié dinge wat hulle in die latere lewe sal nodig kry? (Die "Nee"-antwoorde het gedaal van 66 % in 1975 tot 52 % in 1984); Waar 40 % van die respondente in 1975 van mening was dat kinders minder tyd aan buitemuurse skoolaktiwiteite soos sport behoort te bestee, het 50 % van die respondente dit in 1984 onderskryf; 'n Toenemende persentasie van die respondente (van 46 % in 1975 tot

55 % in 1984) het die mening uitgespreek dat kinders in die skool nie te veel soos babatjies behandel word nie. In 1975 was 69 % van die respondente van mening dat lyfstraf op skool 'n goeie ding is maar hierdie steun het in 1984 gedaal na 60 %.

(f) Vrae oor ontspanning en vryetydbesteding (tabel 7.24)

Die waardes wat kleurlingrespondente huldig oor sake rakende ontspanning en vryetydbesteding toon, met die uitsondering van twee items, betekenisvolle verskille van 1975 tot 1984. In die meeste gevalle dui hierdie verskille egter nie op enige rigtingverandering nie. Die grootste persentasieverskille het by die volgende vrae voorgekom:

- Is dit tydmors om toneelopvoerings by te woon? (Die persentasie "Nee"-antwoorde het gedaal van 78 % in 1975 tot 58 % in 1984);
- Behoort mense meer na kunswerke te gaan kyk? (Die persentasie "Ja"-antwoorde het gedaal van 72 % in 1975 tot 56 % in 1984);
- Behoort mense meer by mekaar te kuier? (Die "Ja"-response het toegeneem van 69 % in 1975 tot 83 % in 1984);
- Dink u die vroulike liggaam word in advertensies uitgebuit om geld te maak? (Die "Ja"-response wissel van 47 % in 1978 tot 62 % in 1984);
- Is dit die moeite werd om bioskoop toe te gaan? ('n Rigtingverandering het by hierdie vraag voorgekom: In 1975 was die meerderheid van die respondente (58 %) van mening dat bioskoopbywoning die moeite werd is, maar hierdie steun het mettertyd gedaal en in 1984 was die meerderheid (54 %) die teenoorgestelde mening toegedaan.) Die gegewens in tabel 7.24 toon ook dat daar groot verskille voorgekom het in die redes wat aangevoer is waarom bioskoopbywoning nie die moeite werd is nie.

TABEL 7.19
VRAE OOR GODSDIENSTIGE AANGELEENTHEDE
(KLEURLINGE)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
1. Het gebed werklik die krag om dinge te verander?	1975	88,3	7,6	2,9	1,2	1 501	86,098*
	1978	96,5	1,9	1,5	0,1	1 500	
	1981	91,7	5,1	2,6	0,6	1 500	
	1984	93,2	4,3	2,2	0,2	1 344	
2. Dink u dit is nodig om altyd by etes te bid?	1975	94,7	1,4	3,8	0,1	1 502	37,947*
	1978	98,1	0,3	1,5	0,1	1 500	
	1981	95,3	1,5	2,9	0,3	1 500	
	1984	96,7	1,3	1,8	0,1	1 344	
3. Behoort 'n mens altyd te bid voor jy gaan slaap?	1975	94,9	2,4	2,6	0,1	1 502	42,474*
	1978	98,4	0,5	0,9	0,1	1 500	
	1981	94,8	2,8	2,3	0,1	1 500	
	1984	96,1	2,4	1,3	0,3	1 344	
4. Dink u die lewe is sinloos sonder 'n geloof in die ewige lewe?	1975	78,1	8,0	11,8	2,1	1 501	46,848*
	1978	81,9	4,0	13,3	0,7	1 500	
	1981	78,3	8,3	11,7	1,7	1 500	
	1984	82,1	5,7	10,3	1,9	1 344	
5. Dink u die mens het 'n onsterflike siel?	1975	70,0	9,6	14,6	5,8	1 498	54,493*
	1978	73,1	7,5	17,1	2,3	1 500	
	1981	65,9	11,3	16,6	6,2	1 500	
	1984	69,0	10,6	16,4	3,9	1 344	
6. Glo u dat Jesus waarlik die Seun van God is?	1975	92,1	4,1	2,6	1,2	1 498	43,401*
	1978	95,6	1,5	2,5	0,4	1 500	
	1981	91,7	4,1	2,5	1,7	1 500	
	1984	92,6	2,5	2,7	2,2	1 344	
7. Kan 'n mens in die tyd waarin ons leef sonder God klaarkom?	1975	5,3	3,5	90,9	0,4	1 503	57,611*
	1978	2,6	0,8	96,5	0,1	1 500	
	1981	5,9	2,7	91,1	0,3	1 500	
	1984	5,6	1,8	92,6	0,1	1 344	
8. Kan 'n mens sonder die hulp van God klaarkom?	1975	4,7	2,1	93,0	0,2	1 497	44,270*
	1978	4,1	0,5	95,3	0,1	1 500	
	1981	5,9	2,6	91,3	0,2	1 500	
	1984	3,3	1,0	95,6	0,1	1 344	

TABEL 7.19 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
9. Moet 'n mens noodwendig kerk toe gaan om naby God te wees?	1975	29,7	3,3	66,8	0,2	1 501	39,760*
	1978	39,0	1,9	59,0	0,1	1 500	
	1981	34,5	2,8	62,3	0,4	1 500	
	1984	34,0	2,5	63,5	0,1	1 344	
10. Is dit noodsaaklik dat 'n mens die kerk gereeld besoek?	1975	73,1	4,7	22,1	0,1	1 501	56,083*
	1978	79,1	2,0	18,7	0,2	1 500	
	1981	76,5	4,5	18,7	0,3	1 500	
	1984	82,3	2,2	15,3	0,3	1 344	
11. Behoort 'n mens lid van 'n kerk te wees?	1975	91,5	3,3	4,9	0,3	1 497	69,569*
	1978	94,6	2,3	2,9	0,2	1 500	
	1981	86,4	5,1	8,1	0,4	1 500	
	1984	90,8	2,4	6,6	0,2	1 344	
12. Behoort sport op Sondag net soos op ander dae toegelaat te word?	1975	30,4	7,7	61,4	0,5	1 499	71,935*
	1978	19,5	7,3	72,7	0,6	1 500	
	1981	24,6	7,7	67,1	0,6	1 500	
	1984	28,1	10,6	60,8	0,1	1 344	
13. Is dit verkeerd om koerante op Sondag te lees?	1975	5,4	3,6	90,7	0,3	1 502	58,746*
	1978	12,7	3,3	83,5	0,6	1 500	
	1981	7,9	4,6	86,9	0,6	1 500	
	1984	8,8	3,2	87,6	0,4	1 344	
14. Dink u bioskope behoort op Sondag net soos ander dae oop te wees?	1975	18,1	7,6	73,5	0,8	1 500	41,492*
	1978	11,0	6,5	82,3	0,3	1 500	
	1981	15,5	6,2	77,7	0,6	1 500	
	1984	14,1	6,3	78,8	0,8	1 344	
15. Is dit nodig om gereeld geld vir die kerk te gee?	1975	80,0	5,2	14,5	0,3	1 494	58,941*
	1978	86,7	2,7	10,4	0,2	1 500	
	1981	78,8	4,8	15,6	0,8	1 500	
	1984	85,9	4,1	9,6	0,4	1 344	
16. Is die wêreld geskape presies soos dit in die Bybel beskryf is?	1975	56,8	20,1	15,7	7,4	1 502	61,882*
	1978	64,0	15,5	15,1	5,4	1 500	
	1981	60,4	20,4	21,5	6,7	1 500	
	1984	68,4	16,4	10,9	4,2	1 344	
17. Bestaan daar so iets soos spoke?	1975	19,8	16,1	54,7	9,3	1 499	59,928*
	1978	25,9	15,1	49,6	9,3	1 500	
	1981	21,9	16,5	50,0	11,6	1 500	
	1984	17,9	14,8	60,1	7,2	1 344	
18. Behoort genadedood toegelaat te word?	1975	39,4	14,9	40,1	5,7	1 500	54,018*
	1978	35,4	12,7	45,9	6,1	1 500	
	1981	32,9	12,1	48,3	6,8	1 500	
	1984	29,2	16,8	48,4	5,6	1 344	

TABEL 7.19 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
19. Dink u dat baie toneelstukke wat as kuns beskou word, teen die godsdiens indruis?	1975	26,8	22,0	37,7	13,5	1 500	69,272*
	1978	31,0	20,6	37,5	10,9	1 500	
	1981	29,1	26,1	31,6	13,1	1 500	
	1984	29,9	30,3	29,0	10,8	1 344	
20. Is dit noodsaaklik dat kinders van kleins af godsdiensonderrig op skool ontvang?	1975	95,1	2,2	2,5	0,2	1 502	21,567
	1978	93,7	4,1	2,0	0,2	1 500	
	1981	94,5	2,5	2,6	0,3	1 500	
	1984	94,6	1,8	3,1	0,4	1 344	
21. Is dit beter om in die kerk te trou as voor 'n landdros (magistraat)?	1975	76,7	13,8	8,3	1,2	1 500	68,831*
	1978	83,7	8,9	5,8	1,6	1 500	
	1981	74,2	16,1	8,2	1,5	1 500	
	1984	76,2	11,7	11,1	1,0	1 344	

(*)Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.20
VRAE OOR DIE HUWELIK- EN GESINSLEWE
(KLEURLINGE)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
1. Is egskeiding beter as 'n voortdurende ongelukkige huwelik?	1975	69,4	10,4	18,3	1,9	1 503	15,680
	1978	67,9	8,2	21,6	2,3	1 500	
	1981	68,3	9,2	19,5	3,0	1 500	
	1984	65,8	10,5	21,2	2,5	1 344	
2. Behoort die kerk hom met huweliksprobleme te bemoei?	1975	68,1	6,6	23,2	2,1	1 501	58,421*
	1978	67,3	6,5	25,3	0,9	1 500	
	1981	73,3	7,2	18,0	1,5	1 500	
	1984	74,9	8,0	16,0	1,1	1 344	
3. Behoort 'n mens altyd by die keuse van 'n huweliksmaat te let op sy of haar soort familie?	1975	45,5	7,7	44,7	2,1	1 498	52,285*
	1978	51,7	8,1	37,9	2,3	1 500	
	1981	46,1	10,1	42,0	1,8	1 500	
	1984	40,8	9,4	48,7	1,0	1 344	
4. Behoort 'n mens net met iemand te trou wat dieselfde taal as jy praat?	1975	14,6	5,2	79,4	0,8	1 502	14,105
	1978	16,4	3,7	79,5	0,4	1 500	
	1981	16,9	5,1	77,4	0,5	1 500	
	1984	17,3	3,9	78,4	0,3	1 344	
5. Behoort 'n mens net met iemand te trou wat aan dieselfde kerk (kerkgenootskap) as jy behoort?	1975	12,6	3,5	83,4	0,5	1 502	13,948
	1978	14,3	4,5	80,9	0,3	1 500	
	1981	13,7	5,4	80,1	0,7	1 500	
	1984	15,0	4,5	80,2	0,3	1 344	
6. Behoort 'n geboortebeperkingsmiddel soos die pil verpligtend te wees nadat 'n vrou 'n sekere getal kinders gehad het?	1975	50,3	10,9	34,7	4,1	1 500	59,341*
	1978	40,1	15,1	40,1	4,6	1 500	
	1981	44,7	12,7	38,0	4,6	1 500	
	1984	52,4	12,6	31,8	3,2	1 344	
7. Behoort 'n vrou die reg te hê om 'n swangerskap te laat beëindig?	1975	21,2	10,4	66,2	2,1	1 502	102,041*
	1978	13,2	7,4	76,7	2,7	1 500	
	1981	22,6	13,2	61,7	2,5	1 500	
	1984	22,5	11,7	63,6	2,2	1 344	

TABEL 7.20 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
8. Is dit verkeerd as twee mense wat mekaar liefhet, voor die huwelik bymekaar slaap?	1975	55,7	7,5	36,0	0,8	1 498	21,237
	1978	54,6	7,5	37,2	0,7	1 500	
	1981	52,1	10,1	37,1	0,8	1 500	
	1984	52,9	8,2	37,1	1,8	1 344	
9. Dink u ongetroudes behoort voorbehoedmiddels soos die pil vryelik te kan koop?	1975	35,2	10,2	50,6	4,0	1 497	77,233*
	1978	34,8	13,4	48,1	3,7	1 500	
	1981	42,3	10,1	44,9	2,8	1 500	
	1984	47,5	8,7	41,1	2,7	1 344	
10. Behoort 'n mens neer te sien op ongetroude meisies wat kinders het?	1975	10,5	5,5	83,1	0,9	1 500	11,649
	1978	10,1	5,8	83,6	0,5	1 500	
	1981	11,7	4,2	83,5	0,6	1 500	
	1984	10,9	4,5	84,3	0,3	1 344	
11. Dink u dat ouers te min aandag aan die opvoeding van hul kinders gee?	1975	59,2	10,8	29,1	0,9	1 498	35,843*
	1978	52,3	10,7	36,3	0,7	1 500	
	1981	51,9	12,9	33,4	1,8	1 500	
	1984	53,1	13,1	32,7	1,2	1 344	
12. Behoort ouers hulle kinders te slaan as hulle stout is?	1975	89,3	3,2	7,4	0,1	1 500	67,640*
	1978	93,3	1,5	5,1	0,1	1 500	
	1981	84,7	3,9	11,0	0,4	1 500	
	1984	89,4	3,4	6,7	0,4	1 344	
13. Moet kinders altyd hulle ouers gehoorsaam?	1975	93,1	1,9	4,8	0,1	1 501	27,396
	1978	95,9	1,6	2,4	0,1	1 500	
	1981	92,7	2,6	4,4	0,3	1 500	
	1984	95,5	1,7	2,8	0,1	1 344	
14. Dink u 'n vrou met klein kindertjies behoort weg van haar huis te werk?	1975	3,5	4,3	91,7	0,4	1 500	47,286*
	1978	3,5	2,0	94,2	0,3	1 500	
	1981	4,9	6,5	88,4	0,1	1 500	
	1984	4,8	4,7	90,2	0,3	1 344	
15. Dink u dat verkeerde of onwenslike gedrag van jeugdige meestal die ouers se skuld is?	1975	25,1	11,6	62,7	0,6	1 502	24,580
	1978	22,3	12,2	64,6	0,9	1 500	
	1981	26,9	9,9	62,3	0,9	1 500	
	1984	20,6	11,0	67,9	0,5	1 344	
16. Behoort tienerjarige hulle ouers se toestemming te kry as hulle iewers heen wil gaan?	1975	94,7	2,1	3,1	0,1	1 501	20,774
	1978	94,5	2,7	2,7	0,1	1 500	
	1981	93,1	1,7	5,0	0,2	1 500	
	1984	93,5	2,8	3,5	0,3	1 344	

TABEL 7.20 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
17. Behoort ouers hulle te bemoei met hulle kinders se keuse van vriende?	1975	62,4	4,6	32,8	0,2	1 502	37,004*
	1978	62,5	4,2	32,9	0,3	1 500	
	1981	65,6	6,1	27,7	0,6	1 500	
	1984	67,0	6,7	26,0	0,2	1 344	
18. Behoort 'n gesin altyd saam vakansie te hou?	1975	73,2	7,1	19,6	0,1	1 497	56,227*
	1978	82,7	3,8	13,5	0,1	1 500	
	1981	73,7	5,6	20,3	0,4	1 500	
	1984	77,8	5,4	16,5	0,2	1 344	
19. Dink u 'n gesin behoort ten minste een keer per dag almal saam te eet?	1975	94,1	1,2	4,5	0,2	1 501	30,930*
	1978	95,5	0,8	3,6	0,1	1 500	
	1981	92,8	2,5	4,4	0,3	1 500	
	1984	96,0	1,0	3,0	0,0	1 344	
20. Is dit wenslik dat bejaarde ouers deur hulle kinders versorg word, eerder as dat hulle in inrigtings gaan bly?	1975	72,3	8,4	17,8	1,4	1 497	34,718*
	1978	72,3	9,1	18,3	0,3	1 500	
	1981	73,9	8,5	17,0	0,6	1 500	
	1984	78,9	7,4	12,9	0,7	1 344	

(*)Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.21
VRAE OOR POLITIEKE SAKE EN PATRIOTISME
(KLEURLINGE)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
1. Weet u wat afsonderlike ontwikkeling is?	1975	55,2	-	44,8	-	1 501	127,454*
	1978	37,7	-	62,3	-	1 500	
	1981	45,7	-	54,3	-	1 500	
	1984	37,3	-	62,7	-	1 344	
2. Indien wel, bied afsonderlike ontwikkeling 'n goeie oplossing vir Suid-Afrika se rasseprobleem?	1975	19,8	14,3	65,9	-	834	123,480*
	1978	18,8	15,0	66,2	-	568	
	1981	17,9	14,3	67,8	-	683	
	1984	21,4	19,4	59,2	-	541	
3. Is dit goed dat elke volk net homself regeer?	1975	44,8	17,5	29,2	8,5	1 501	44,822*
	1978	38,8	20,7	34,3	6,2	1 500	
	1981	35,7	20,9	36,4	7,0	1 500	
	1984	37,2	20,0	36,2	6,6	1 344	
4. Moet elke volk volgens sy eie tradisies lewe?	1975	59,7	15,8	19,5	5,1	1 502	10,761
	1978	58,5	17,1	19,7	4,6	1 500	
	1981	60,0	16,7	19,9	3,4	1 500	
	1984	58,3	15,7	22,2	3,8	1 344	
5. Is die Ontugwet (Immorality Act) nodig?	1975	19,3	12,7	61,2	6,9	1 501	29,357*
	1978	21,9	12,8	59,2	6,1	1 500	
	1981	15,9	15,3	60,5	8,4	1 500	
	1984	19,3	15,6	58,0	7,1	1 344	
6. Is dit goed dat kleurlinge toegelaat word om saam met blankes aan sport deel te neem?	1975	80,8	10,1	5,5	3,6	1 501	27,770
	1978	75,7	10,6	9,4	4,3	1 500	
	1981	77,1	10,2	9,7	3,0	1 500	
	1984	78,0	10,9	7,8	3,3	1 344	
7. Is dit goed dat die regering saamwerk met ander lande in Afrika?	1975	79,2	8,9	3,1	8,8	1 497	28,199*
	1978	77,3	12,6	3,5	6,6	1 500	
	1981	76,2	13,2	4,1	6,5	1 500	
	1984	77,5	12,8	3,8	5,9	1 344	
8. Is dit goed as vroue aktief aan die politiek deelneem?	1975	40,2	14,0	37,1	8,7	1 497	88,697*
	1978	30,5	16,5	44,9	8,1	1 500	
	1981	38,6	18,9	31,8	10,7	1 500	
	1984	39,5	19,2	33,4	7,9	1 344	

TABEL 7.21 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
9. Behoort mense wat nog nooit skoolgegaan het nie, die reg te hê om te kan stem?	1975	50,9	13,6	31,2	4,3	1 498	33,975*
	1978	49,7	14,8	31,6	3,9	1 500	
	1981	48,5	14,8	30,7	6,0	1 500	
	1984	56,5	14,4	24,9	4,1	1 344	
10. Dink u 'n mens behoort die leier van jou volk te volg en nie jou eie kop nie?	1975	37,2	15,0	44,3	3,5	1 499	123,200*
	1978	47,1	19,9	30,3	2,8	1 500	
	1981	33,5	17,5	46,1	2,9	1 500	
	1984	34,5	15,6	46,8	3,1	1 344	
11. Behoort 'n mens die belange van jou volk hoër te stel as jou eie belange?	1975	38,3	16,1	41,2	4,3	1 500	74,028*
	1978	48,8	17,1	30,5	3,5	1 500	
	1981	38,8	20,5	37,0	3,7	1 500	
	1984	36,2	19,3	39,7	4,7	1 344	
12. Sal dit beter wees as almal in Suid-Afrika net een taal praat?	1975	30,3	10,9	57,4	1,4	1 501	101,403*
	1978	41,2	9,3	48,8	0,7	1 500	
	1981	30,9	12,5	55,3	1,3	1 500	
	1984	28,5	7,4	63,6	0,5	1 344	
Vraag	Jaar	Afr.	Eng.		Ander	N	X ²
		%	%		%		
13. Indien wel, watter taal?	1975	80,2	19,5		0,2	435	44,723*
	1978	89,2	10,7		0,1	620	
	1981	73,8	25,7		0,4	474	
Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
14. Behoort die kerk hom met politiek te bemoei?	1975	21,2	11,9	61,9	5,0	1 501	65,995*
	1978	14,2	12,1	69,7	4,0	1 500	
	1981	23,0	15,0	57,2	4,8	1 500	
	1984	20,2	12,7	63,9	2,2	1 344	
15. Dink u die regering behoort streng op te tree teen mense wat teen die owerheid in opstand kom?	1975	55,1	21,2	15,3	8,4	1 499	92,361*
	1978	66,5	17,1	10,4	5,9	1 500	
	1981	52,4	21,7	19,7	6,1	1 500	
	1984	59,4	19,3	14,1	7,3	1 344	

TABEL 7.21 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
16. Behoort meisies in een of ander rigting opgelei te word vir landsbeskerming?	1975	58,9	16,5	19,3	5,3	1 501	47,325*
	1978	69,4	10,9	15,6	4,1	1 500	
	1981	66,1	15,1	15,1	3,7	1 500	
	1984	63,7	14,1	18,2	4,0	1 344	
17. Dink u 'n mens behoort jou land te verdedig as dit aangeval word, al is jy nie 'n soldaat nie?	1975	76,4	11,4	9,0	3,2	1 497	70,583*
	1978	84,6	6,9	6,7	1,8	1 500	
	1981	73,3	12,9	10,5	3,3	1 500	
	1984	75,2	13,5	8,7	2,5	1 344	
18. Dink u daar behoort meer van kleurlinge gebruik gemaak te word in die verdediging van ons land?	1975	67,4	15,7	11,4	5,5	1 496	61,604*
	1978	73,1	13,7	8,7	4,4	1 500	
	1981	61,3	17,3	16,3	5,1	1 500	
	1984	67,3	16,0	12,6	4,0	1 344	
19. Doen oorloë meer kwaad as goed?	1975	72,7	14,2	9,0	4,1	1 497	61,225*
	1978	69,9	18,4	7,5	4,1	1 500	
	1981	66,1	17,1	11,8	5,0	1 500	
	1984	76,9	12,9	6,2	4,0	1 344	
20. Is Suid-Afrika se landsvlag die mooiste ter wêreld?	1975	26,3	31,6	28,7	13,4	1 499	149,111*
	1978	42,9	28,5	21,4	7,1	1 500	
	1981	32,7	31,0	30,1	6,2	1 500	
	1984	36,4	30,7	26,0	6,9	1 344	
21. Behoort 'n mens altyd lief te wees vir jou geboorteland?	1975	84,0	9,0	6,3	0,7	1 502	41,315*
	1978	87,7	6,3	5,3	0,7	1 500	
	1981	81,3	11,2	7,0	0,5	1 500	
	1984	85,9	6,3	7,4	0,4	1 344	
22. Behoort die aanleer van vaderlandsliefde by kinders een van die onderwys se ver naamste doelstellings te wees?	1975	50,9	17,4	26,5	5,2	1 499	97,747*
	1978	63,1	17,7	14,1	5,1	1 500	
	1981	52,5	21,5	21,7	4,3	1 500	
	1984	54,5	20,0	22,4	3,1	1 344	

TABEL 7.21 (vervolg)

Vraag	Jaar	Taal/Tale				%	N
23. Wat moet na u mening die amptelike landstale of taal van die RSA wees?	1984	Afrikaans en Engels (soos dit tans is) Afrikaans alleen Engels alleen Afrikaans en 'n Afrika taal/tale Engels en 'n Afrika taal/tale Afrikaans en Engels en 'n Afrika taal/tale Ander				37,7 18,3 3,9 0,4 0,5 37,8 1,4	1 344
Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	
		%	%	%	%		
24. Weet u wat die nuwe grondwetlike bedeling behels?	1984	27,4	-	72,6	-	1 344	
25. Indien wel, is u van mening dat dit 'n oplossing bied vir Suid-Afrika se politieke vraagstukke?	1984	31,9	30,4	37,7	-	398	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.22
VRAE OOR EKONOMIESE AANGELEENTHEDE
(KLEURLINGE)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
1. Behoort 'n mens 'n artikel te koop as jy dit met 'n bietjie moeite self kan maak?	1975	10,6	2,5	86,5	0,4	1 500	63,847*
	1978	14,4	3,5	82,0	0,1	1 500	
	1981	13,9	5,0	80,5	0,6	1 500	
	1984	18,1	5,4	76,0	0,5	1 344	
2. Behoort 'n mens luukse artikels op skuld te koop?	1975	17,9	9,7	71,5	0,9	1 500	19,804
	1978	20,5	8,0	70,9	0,6	1 500	
	1981	20,3	8,9	69,8	1,0	1 500	
	1984	22,2	6,9	69,4	1,5	1 344	
3. Dink u 'n mens moet liever sonder 'n artikel klaarkom as jy dit nie kontant kan koop nie?	1975	76,4	4,4	18,9	0,3	1 501	33,226*
	1978	79,2	4,6	16,0	0,2	1 500	
	1981	72,0	6,5	21,4	0,1	1 500	
	1984	78,4	4,2	17,0	0,4	1 344	
4. Behoort 'n mens sleg te voel as jy vir skuld gedagvaar word?	1975	68,9	5,1	25,0	1,1	1 500	56,068*
	1978	67,3	5,9	25,9	0,9	1 500	
	1981	59,0	6,9	33,1	1,0	1 500	
	1984	60,1	4,9	34,0	1,0	1 344	
5. Is dit die moeite werd om geld vir die toekoms te spaar?	1975	96,1	1,1	2,8	0,1	1 502	8,159
	1978	95,7	1,3	2,9	0,1	1 500	
	1981	94,5	1,5	3,7	0,3	1 500	
	1984	95,0	1,6	3,3	0,1	1 344	
6. Is dit goed om deur middel van assurancepolis voorsiening te maak vir jou familie?	1975	90,7	3,3	4,5	1,5	1 502	28,624*
	1978	92,4	2,4	3,1	2,1	1 500	
	1981	88,5	4,9	5,1	1,5	1 500	
	1984	91,8	3,1	4,0	1,1	1 344	
7. Is dit nodig om te werk as 'n mens genoeg geld vir kos en klere het?	1975	83,2	3,1	13,5	0,3	1 500	76,767*
	1978	86,9	2,3	10,7	0,1	1 500	
	1981	79,4	5,6	14,4	0,6	1 500	
	1984	77,8	3,3	18,8	0,1	1 344	
8. Is dit goed om van werk te verander net omdat 'n mens by 'n ander werk meer geld kry?	1975	51,2	7,4	40,9	0,5	1 495	23,172
	1978	47,1	7,1	45,5	0,3	1 500	
	1981	51,9	7,7	39,9	0,4	1 500	
	1984	54,9	7,4	37,1	0,6	1 344	

TABEL 7.22 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
9. Behoort salaris die belangrikste oorweging te wees by die keuse van 'n werk (beroep)?	1975	57,2	5,7	36,3	0,7	1 501	42,853*
	1978	57,7	9,3	31,5	1,5	1 500	
	1981	56,5	7,2	35,4	0,9	1 500	
	1984	63,0	6,1	30,4	0,5	1 344	
10. Behoort vroue tot dieselfde beroepe (werksoorte) as mans toegelaat te word?	1975	43,7	10,9	44,6	0,8	1 499	193,504*
	1978	40,4	9,2	49,4	1,0	1 500	
	1981	56,3	8,9	33,5	1,2	1 500	
	1984	60,8	9,2	28,4	1,6	1 344	
11. Dink u dat die meeste mense dit nog kan bekostig om 'n groot gesin te onderhou?	1975	9,9	4,9	84,7	0,5	1 501	41,116*
	1978	6,3	2,0	90,9	0,7	1 500	
	1981	8,2	5,1	85,9	0,8	1 500	
	1984	8,6	4,3	85,9	1,2	1 344	
12. Behoort 'n mens sonder die geldelike hulp van ander klaar te kom?	1975	68,2	8,8	22,5	0,5	1 491	44,272*
	1978	63,1	7,6	29,0	0,3	1 500	
	1981	65,1	11,5	22,9	0,5	1 500	
	1984	61,1	8,9	29,5	0,5	1 344	
13. Behoort kinders hulle eie sakgeld te verdien?	1975	76,6	5,8	17,2	0,4	1 499	28,305*
	1978	73,7	4,5	21,5	0,3	1 500	
	1981	71,2	6,9	21,7	0,2	1 500	
	1984	75,7	6,9	17,0	0,4	1 344	

(*)Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.23
VRAE OOR OPVOEDING- EN ONDERWYSAANGELEENTHEDE
(KLEURLINGE)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
1. Moet die owerheid minder geld aan onderwys bestee en meer aan welsynsdienste?	1975	31,4	24,8	39,0	4,8	1 497	95,398*
	1978	39,2	21,4	34,8	4,6	1 500	
	1981	29,7	27,1	38,7	4,5	1 500	
	1984	39,0	29,8	26,3	5,0	1 344	
2. Behoort ouers 'n groter aandeel te hê in buitemuurse (naskoolse) skoolaktiwiteite?	1975	74,3	8,9	11,9	4,9	1 499	43,813*
	1978	71,8	14,6	10,5	3,1	1 500	
	1981	70,8	13,0	13,7	2,5	1 500	
	1984	73,7	11,2	11,8	3,4	1 344	
3. Behoort kinders verplig te word om skool te gaan?	1975	96,7	1,1	2,0	0,2	1 500	20,278
	1978	97,7	0,5	1,6	0,1	1 500	
	1981	95,4	1,7	2,9	0,1	1 500	
	1984	96,9	1,4	1,4	0,2	1 344	
4. Is skooldrag in skole 'n goeie ding?	1975	92,9	2,6	4,1	0,4	1 500	36,994*
	1978	93,5	2,5	3,7	0,3	1 500	
	1981	89,1	4,7	6,1	0,1	1 500	
	1984	93,7	2,6	3,3	0,4	1 344	
5. Behoort kinders op skool net te leer van dié dinge wat hulle in die latere lewe sal nodig kry?	1975	28,9	4,5	65,9	0,7	1 500	72,485*
	1978	34,6	7,5	56,0	1,9	1 500	
	1981	36,1	6,7	56,1	1,1	1 500	
	1984	38,5	8,1	52,1	1,3	1 344	
6. Behoort kinders slegs die vakke waarin hulle belangstel, op skool te neem?	1975	60,7	4,7	33,4	1,3	1 499	20,457
	1978	60,3	6,8	31,0	1,9	1 500	
	1981	63,7	5,5	29,2	1,6	1 500	
	1984	58,0	6,8	33,7	1,5	1 344	
7. Dink u kinders behoort minder tyd aan buitemuurse (naskoolse) skoolaktiwiteite soos sport te bestee?	1975	39,6	7,5	50,6	2,3	1 501	138,125*
	1978	54,5	11,6	31,6	2,3	1 500	
	1981	46,9	10,7	40,9	1,4	1 500	
	1984	50,1	10,8	35,8	3,3	1 344	

TABEL 7.23 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
8. Moet 'n mens altyd strewe na hoë ideale, al kan jy dit nie bereik nie?	1975	76,0	5,4	17,7	0,9	1 502	26,681
	1978	77,8	4,2	15,9	2,1	1 500	
	1981	75,3	6,9	16,9	0,9	1 500	
	1984	78,6	5,9	14,4	1,2	1 344	
9. Dink u werkgewers heg te veel waarde aan geleerdheid?	1975	46,4	12,0	38,6	3,0	1 497	61,419*
	1978	54,3	13,6	28,1	4,0	1 500	
	1981	53,9	13,8	29,2	3,1	1 500	
	1984	56,1	13,7	27,0	3,2	1 344	
10. Is die onderwys van veel waarde om die werklike probleme in 'n mens se lewe op te los?	1975	67,1	12,3	18,1	2,5	1 503	55,193*
	1978	72,3	11,9	12,6	3,2	1 500	
	1981	65,6	14,9	15,7	3,8	1 500	
	1984	62,9	13,8	21,0	2,4	1 344	
11. Is geleerde mense beter as ander mense?	1975	16,3	7,8	75,5	0,4	1 500	42,514*
	1978	11,4	7,2	80,7	0,7	1 500	
	1981	18,6	7,8	73,3	0,3	1 500	
	1984	13,5	6,3	79,8	0,4	1 344	
12. Behoort kinders aangemoedig te word om so ver as moontlik te leer?	1975	96,5	1,2	2,0	0,3	1 501	6,819
	1978	96,2	1,3	2,4	0,1	1 500	
	1981	96,3	1,4	2,1	0,2	1 500	
	1984	96,3	1,6	2,1	0,1	1 344	
13. Is dissipline in ons skole streng genoeg?	1975	39,2	10,8	47,2	2,8	1 496	157,253*
	1978	52,5	14,0	30,6	2,9	1 500	
	1981	39,0	8,9	50,0	2,1	1 500	
	1984	48,7	12,2	36,3	2,8	1 344	
14. Dink u dat kinders in die skool te veel soos babatjies behandel word?	1975	38,4	11,1	46,2	4,3	1 503	77,566*
	1978	27,6	15,9	53,3	3,2	1 500	
	1981	32,7	11,7	52,9	2,7	1 500	
	1984	27,1	15,0	55,1	2,9	1 344	
15. Is dit goed dat skole klem lê op die gehoor-saming van gesag?	1975	91,0	4,6	2,5	1,9	1 501	38,601*
	1978	85,0	8,3	4,8	1,9	1 500	
	1981	85,9	8,5	4,1	1,5	1 500	
	1984	88,6	6,7	3,0	1,7	1 344	
16. Is lyfstraf op skool 'n goeie ding?	1975	68,6	7,2	23,3	0,9	1 498	108,164*
	1978	70,2	5,6	23,7	0,5	1 500	
	1981	56,2	10,3	32,7	0,8	1 500	
	1984	60,2	9,4	28,2	2,2	1 344	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.24
VRAE OOR ONTSPANNING EN VRYETYDBESTEDING
(KLEURLINGE)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
1. Is dit tydmors om toneelopvoerings by te woon?	1975	12,4	6,9	78,2	2,6	1 503	149,826*
	1978	17,7	11,6	66,7	4,0	1 500	
	1981	17,0	12,9	65,4	4,7	1 500	
	1984	24,1	14,1	57,7	1,1	1 344	
2. Behoort mense meer na kunswerke (kuns-uitstallings) te gaan kyk?	1975	72,1	11,9	8,7	7,3	1 499	152,530*
	1978	63,1	15,9	8,7	12,4	1 500	
	1981	57,2	20,3	12,5	10,0	1 500	
	1984	56,0	18,5	17,0	8,6	1 344	
3. Sien u kans om sonder 'n radio klaar te kom?	1975	21,2	2,5	76,2	0,1	1 501	38,804*
	1978	29,6	1,9	68,3	0,2	1 500	
	1981	26,7	2,8	70,3	0,2	1 500	
	1984	28,7	3,2	67,8	0,3	1 344	
4. Behoort 'n mens gereeld koerante te lees?	1975	91,5	2,4	5,1	1,0	1 499	37,941*
	1978	88,7	3,5	7,2	0,7	1 500	
	1981	87,7	5,7	5,8	0,8	1 500	
	1984	86,8	4,7	7,0	1,5	1 344	
5. Word sport in Suid-Afrika oordryf?	1975	39,1	17,3	35,1	8,5	1 499	64,650*
	1978	33,0	22,3	33,2	11,5	1 500	
	1981	39,3	17,5	36,5	6,7	1 500	
	1984	39,8	16,1	37,9	6,2	1 344	
6. Is dit lekkerder om aan sport deel te neem as om 'n toeskouer te wees?	1975	68,8	6,3	22,0	2,9	1 501	19,648
	1978	69,4	4,7	23,4	2,5	1 500	
	1981	70,9	6,4	20,7	1,9	1 500	
	1984	67,0	8,1	22,3	2,6	1 344	
7. Behoort mense meer by mekaar te kuier?	1975	69,1	9,6	20,6	0,7	1 498	86,944*
	1978	77,3	6,5	16,0	0,2	1 500	
	1981	76,4	9,3	13,7	0,6	1 500	
	1984	82,5	6,1	11,1	0,3	1 344	
8. Is 'n mens se huis die lekkerste plek om 'n vakansie deur te bring?	1975	47,2	8,5	44,1	0,2	1 500	32,727*
	1978	54,7	5,7	39,3	0,3	1 500	
	1981	47,6	9,7	42,5	0,2	1 500	
	1984	51,6	7,4	40,9	0,1	1 344	

TABEL 7.24 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
9. Behoort 'n mens elke jaar op dieselfde plek vakansie te hou?	1975	5,2	5,4	88,8	0,6	1 496	33,274*
	1978	9,2	5,3	85,2	0,3	1 500	
	1981	6,1	6,2	86,4	1,3	1 500	
	1984	8,0	6,1	85,0	1,0	1 344	
10. Dink u dit is aangename ontspanning om na winkelvensters te kyk (window-shopping te doen)?	1975	69,4	4,9	24,8	1,0	1 502	34,534*
	1978	68,0	7,5	23,8	0,7	1 500	
	1981	63,9	7,1	28,0	1,0	1 500	
	1984	61,8	6,8	30,6	0,8	1 344	
11. Dink u 'n mens behoort jou vrye tyd meer in die buiteland te bring?	1975	81,4	6,1	11,9	0,5	1 500	6,562
	1978	80,4	6,1	13,0	0,5	1 500	
	1981	79,1	6,7	13,7	0,5	1 500	
	1984	81,5	6,5	11,3	0,7	1 344	
12. Dink u dat die gebruik van sterk drank vroeër of later tot lelike dinge lei?	1975	86,3	5,0	8,3	0,4	1 501	52,165*
	1978	92,3	2,4	4,7	0,6	1 500	
	1981	87,3	3,6	8,5	0,6	1 500	
	1984	91,8	2,5	5,4	0,2	1 344	
13. Behoort mense beswaar te maak teen kaal en halfkaal foto's in boeke, tydskrifte en koerante?	1975	52,4	9,1	37,1	1,4	1 500	36,044*
	1978	52,7	10,4	33,7	3,2	1 500	
	1981	51,5	10,9	35,6	2,0	1 500	
	1984	58,1	10,8	29,1	2,0	1 344	
14. Dink u die vroulike liggaam word in advertensies uitgebuit om geld te maak?	1975	60,0	10,3	24,4	5,3	1 498	112,503*
	1978	47,1	18,1	27,5	7,3	1 500	
	1981	57,0	12,7	25,9	4,4	1 500	
	1984	62,1	13,8	21,4	2,7	1 344	
15. Is dit verkeerd om vloekwoorde in boeke en toneelstukke te gebruik?	1975	57,3	6,9	34,3	1,5	1 502	55,402*
	1978	67,9	5,1	26,5	0,5	1 500	
	1981	62,2	6,3	30,8	0,7	1 500	
	1984	62,9	8,6	27,2	1,3	1 344	
16. Is dit nodig dat boeke, tydskrifte en films wat mense se sedes (morals) kan bederf, verbied word?	1975	57,6	9,9	28,0	4,5	1 500	44,983*
	1978	55,6	14,9	24,9	4,5	1 500	
	1981	54,0	14,4	26,3	5,3	1 500	
	1984	62,3	11,3	23,4	3,1	1 344	
17. Is rolprente deesdae van so 'n aard dat kinders nie meer bioskope toe behoort te gaan nie?	1975	32,5	14,5	48,3	4,7	1 502	32,288*
	1978	34,1	14,7	45,9	5,3	1 500	
	1981	34,4	15,5	44,7	5,4	1 500	
	1984	40,2	16,1	38,5	5,2	1 344	

TABEL 7.24 (vervolg)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²		
		%	%	%	%				
18. Behoort kinders vrygestel te wees van ouderdomsbepenkings as hulle filmvertonings saam met hulle ouers bywoon?	1975	36,9	11,0	47,2	4,9	1 499	36,099*		
	1978	40,4	15,3	39,7	4,7	1 500			
	1981	39,5	13,9	42,6	4,0	1 500			
	1984	43,3	13,2	40,3	3,2	1 344			
19. Is dit die moeite werd om bioskoop toe te gaan?	1975	57,8	11,5	28,4	2,3	1 502	292,150*		
	1978	44,3	9,0	42,7	4,0	1 500			
	1981	44,4	15,7	36,7	3,2	1 500			
	1984	31,8	8,6	54,3	5,2	1 344			
Vraag	Jaar	N.V.T.	Tyd-mors	Swak gehalte	Te duur	Geen belangstelling	Ander redes	N	X ²
			%	%	%	%	%		
20. Indien nie, waarom nie?	1975	-	24,6	14,1	5,6	45,9	9,8	447	276,351*
	1978	-	25,3	7,3	20,6	42,4	4,4	641	
	1981	-	23,2	18,3	13,8	38,7	6,0	551	
	1984	-	29,3	10,4	13,0	42,0	5,3	729	

*)Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

TABEL 7.25
VRAE OOR JURIDIESE AANGELEENTHEDE
(KLEURLINGE)

Vraag	Jaar	Ja	Ek kan nie besluit nie	Nee	Ek weet niks van hierdie saak nie	N	X ²
		%	%	%	%		
1. Kan 'n mens maar 'n bietjie kul as jy weet jy sal nie gevang word nie?	1975	25,9	6,9	66,6	0,6	1 501	42,831*
	1978	17,6	5,7	75,8	0,9	1 500	
	1981	23,9	7,7	67,5	0,9	1 500	
	1984	21,4	6,8	71,1	0,8	1 344	
2. Dink u die doodstraf behoort afgeskaf te word?	1975	23,9	15,0	57,8	3,3	1 498	71,495*
	1978	18,3	10,1	68,1	3,5	1 500	
	1981	22,9	15,0	59,5	2,5	1 500	
	1984	26,9	15,4	54,6	3,1	1 344	
3. Behoort jeugoortreders met lyfstraf (latjies kry) gevonnis te word?	1975	66,7	12,4	19,0	1,9	1 500	40,800*
	1978	72,7	10,9	14,7	1,7	1 500	
	1981	62,5	13,5	22,2	1,7	1 500	
	1984	68,3	12,3	17,4	2,0	1 344	
4. Dink u dat mense wat dagga rook, swaar gestraf behoort te word?	1975	69,9	12,3	15,8	2,0	1 503	112,189*
	1978	75,3	8,3	14,6	1,8	1 500	
	1981	59,5	15,1	23,2	2,2	1 500	
	1984	71,6	8,6	18,7	1,2	1 344	

(*) Betekenisvol op die 0,1 %-peil.

(g) Vrae oor juridiese aangeleenthede (tabel 7.25)

Alhoewel betekenisvolle verskille by al vier items tussen 1975 en 1984 voorgekom het, dui dit nie op enige rigtingverandering in die waardes wat kleurlingrespondente oor juridiese aangeleenthede gehuldig het nie. Die grootste verskille word aangetref by die vrae wat betrekking het op die doodstraf en straf vir daggarokers. Wat die doodstraf betref, het tussen 55 % en 68 % van die respondente aangevoer dat dit nie afgeskaf behoort te word nie. Alhoewel groot persentasieverskuiwings tussen 1975 en 1984 voorgekom het, het meer as 60 % van die respondente hulle deurgaans uitgespreek ten gunste van swaar strawwe vir daggarokers.

Oor die algemeen blyk dat die waardes van kleurlingrespondente oor die verskillende lewensterreine nie groot veranderings van 1975 tot 1984 ondergaan het nie. Alhoewel betekenisvolle verskille by 96 van die 116 vrae voorgekom het, het hierdie verskille slegs in enkele gevalle (soos aangedui) op 'n omgeswaai in die waardes van respondente gedui.

7.2 RESULTATE VAN NAVORSING OOR DIE VERBAND TUSSEN TELEVISIE EN DIE WAARDES VAN BLANKES EN KLEURLINGE

Om die aanbieding te sistematiseer, sal die navorsingsresultate onder die volgende subhoofde weergegee word:

- blanke Afrikaanssprekendes
- blanke Engelssprekendes
- kleurlinge

7.2.1 Blanke Afrikaanssprekendes

Steenekamp, Bekker en Schoeman (1982) het ondersoek ingestel na die invloed van televisie op die waarde-oriëntasies van volwasse blanke Afrikaanssprekendes. Vir hierdie ondersoek is die data van drie opnames gebruik, naamlik 1974 (N = 1 449), 1975 (N = 500) en 1978 (N = 1 107). Om die effek van televisie te bepaal, is die volgende verdelings van die ondersoekgroep gemaak. Enersyds is verdelings van

die eksperimentele groep (televisiekykers) gedoen aan die hand van die respondente se antwoorde op die volgende vrae: Hoe gereeld kyk u televisie?; Hoeveel uur kyk u gewoonlik op weksdae (Maandae tot Vrydae) na televisie?; Hoeveel uur kyk u gewoonlik op Saterdag televisie?; en Hoeveel uur kyk u gewoonlik op Sondag televisie? Andersyds is respondente afgepaar in die eksperimentele en die kontrolegroepe (diegene wat baie min of glad nie televisie gekyk het nie) van elke opname sodat statistiese betroubare vergelykings getref kon word. Die afparing het volgens die volgende veranderlikes geskied: Geslag (manlik en vroulik), Ouderdom (18-34 en 35-64 jaar), Onderwyspeil (standerd 8 en laer en standerd 9 en hoër), Provinsie (al vier provinsies), en Woongebied (stedelik/nie-stedelik).

Die verskillende faktore (godsdiens, volkereverhoudings en morele oriëntasie) wat reeds in hoofstuk 6 bespreek is, is in die ondersoek as afhanklike veranderlikes gebruik. Vir elke respondent is 'n totaal-telling vir elk van die drie faktore (oriëntasies) verkry. Na berekening van 'n totaal-telling is 'n stel verskiltellings bereken deur telkens die totaal-telling van elke respondent in die voor-televisiegroepe (1974) af te trek van die totaal-telling van die ooreenstemmende afgepaarde respondent in die eksperimentele groep (televisiekykers). Hierdie stel verskiltellings staan bekend as die eksperimentele verspreiding. Op soortgelyke wyse is 'n stel verskiltellings tussen die voor-televisiegroepe en die kontrolegroep bereken (die kontrole-verspreiding). Hierdie prosedure is gevolg ten opsigte van die voor-televisiegroepe van sowel 1974 as 1975 en die verskiltellings is bereken vir elk van die drie waarde-oriëntasies.

Ten einde vas te stel of die verskille wat tussen die voor-televisie- en die na-televisiegroepe aangetref word, as betekenisvol beskou kan word, is die eenkantige t-toets vir afgepaarde groepe gebruik om die statistiese betekenisvolheid tussen die gemiddelde verskiltellings van die eksperimentele en die kontroleverspreidings te bepaal. Die nulhipotese, naamlik dat televisie tot 1978 geen effek op die onderskeie waarde-oriëntasies gehad het nie, is op die vyf persent-betekenispeil getoets. 'n Statistiese betekenisvolle t-waarde is gebruik as aanduiding dat die nulhipotese nie bevestig is nie, met ander woorde, dat die

verskil tussen televisiekykers en nie-kykers nie as toevallig beskou kan word nie.

In hierdie ondersoek is bevind dat televisie 'n negatiewe effek het op die godsdienstige waardes van blanke Afrikaanssprekendes. Verder is vasgestel dat televisie geen invloed het op die waardes van die onder-
soekgroep wat op volkereverhoudings in Suid-Afrika betrekking het nie. Daar is egter ook bevind dat die medium 'n negatiewe invloed op die morele waarde-oriëntasies van blanke Afrikaanssprekendes het.

7.2.2 Blanke Engelssprekendes

Bekker en Maré (1985) het navorsing gedoen oor die rol wat televisie in 1978 en 1980 gespeel het in die waarde-oriëntasies van blanke Engelsprekendes ten opsigte van die reeds genoemde faktore (godsdienst, volkereverhoudings en morele sake). Die data van die volgende opnames is in die ondersoek gebruik, naamlik 1975 (N = 403), 1978 (N = 1 016) en 1980 (N = 1 172). Vir elk van bogenoemde drie faktore is 'n gemiddelde totaalstelling bereken deur gebruik te maak van 'n optimale skalerings-tegniek. Die wyse waarop hierdie tegniek toegepas word, word volledig deur Rall en Thiele (1984) beskryf. Om vas te stel watter rol televisie in die waarde-oriëntasies van blanke Engelssprekendes speel, is sekere verdelings van die onderoekgroep gemaak.

Ten opsigte van die 1978- en 1980-opnames is die respondente volgens hulle televisiekykpatrone met behulp van 'n PROC UNIVARIATE-rekenaar-program in ligte, matige en strawwe televisiekykers verdeel aan die hand van die volgende vrae: Hoe gereeld kyk u televisie?; Hoeveel uur kyk u gewoonlik per dag op weksdae na televisie?; Hoeveel uur kyk u gewoonlik op Saterdag na televisie?; en Hoeveel uur kyk u gewoonlik op Sondag na televisie? Die totaalstellings op elke faktor is as die afhanklike veranderlike beskou, terwyl geslag, ouderdom, onderwyspeil, woongebied en televisiekyk as verklarende veranderlikes gebruik is, aangesien Bekker en Maré (1982b) ten opsigte van eersgenoemde vier veranderlikes bevind het dat hulle 'n rol speel in die totaalstellings op die drie geïdentifiseerde faktore. Hierdie vier veranderlikes is soos volg verdeel: Geslag (manlik en vroulik), Ouderdom (18-24 jaar,

25-34 jaar, 35-44 jaar, 45-54 jaar en 55-64 jaar), Onderwyspeil (standerd 8 of laer, standerd 9-10 en hoër as standerd 10) en Woongebied (stedelik/nie-stedelik). Die verklarende veranderlike televisiekyk* is na aanleiding van die verdeling van die ondersoekgroep in sewe kategorieë verdeel, naamlik respondente van 1975 (nie-televisiekykers); ligte televisiekykers (diegene wat gedurende die week en naweek minder as een uur per dag televisie kyk) van 1978; ligte televisiekykers van 1980; matige televisiekykers (diegene wat gedurende die week minder as een uur per dag, maar gedurende die naweek een uur of meer per dag televisie kyk, of diegene wat gedurende die week een uur of meer per dag maar gedurende die naweek minder as een uur per dag televisie kyk) van 1978; matige televisiekykers van 1980; strawwe televisiekykers (diegene wat gedurende die week en naweek een uur of meer per dag televisie kyk) van 1978; en strawwe televisiekykers van 1980.

Ten einde vas te stel watter verklarende veranderlikes 'n rol speel in die verklaring van die variasie in die afhanklike veranderlike, is 'n XAID-rekenaarprogram toegepas. Na afhandeling van hierdie analises is gebruik gemaak van die meer-veranderlike regressieprogram BMDP-6R om vas te stel watter rol die verklarende veranderlikes in die totaal-tellings gespeel het.

In hierdie ondersoek is bevind dat jonger sowel as ouer strawwe televisiekykers positiewer godsdienstige waardes toon as jonger en ouer ligte televisiekykers. Daar is ook vasgestel dat stedelike strawwe kykers en nie-televisiekykers 'n neiging toon om konserwatiewer waardes ten opsigte van volkereverhoudings te openbaar, terwyl die teenoorge-stelde neiging by stedelike ligte televisiekykers voorkom. Geen aanduidings kon gevind word dat televisie 'n rol speel in die morele waardes van blanke Engelssprekendes nie.

7.2.3 Kleurlinge

Maré en Glas (1981) het navorsing gedoen om vas te stel of televisie (tussen 1975 en 1978) 'n statisties betekenisvolle rol gespeel het in

---

* In die studie word ook kortweg na hierdie veranderlike as televisie verwys.

enkele politieke opvattinge van kleurlinge. Vir hierdie ondersoek is die data van twee opnames gebruik, naamlik 1975 (N = 1 503) en 1978 (N = 1 500). Om die rol van televisie na te gaan, is die respondente in drie groepe verdeel, naamlik 'n voor-televisiegroep (respondente van die 1975-opname), 'n televisiekykersgroep en 'n nie-kykersgroep. Die volgende kriteria is gebruik om die respondente in laasgenoemde twee groepe te verdeel:

Televisiekykers: Alle respondente van die 1978-opname wat soos volg op die volgende vrae geantwoord het: Het u die afgelope week na die SAUK se televisieprogramme gekyk? (Ja); Hoe dikwels het u die afgelope week na die SAUK se televisieprogramme gekyk? (1, 2, 3, 4, 5, 6 of 7 dae); Hoeveel uur per dag het u van Maandag tot Vrydag na die SAUK se televisieprogramme gekyk? (Minder as een uur of een uur en meer); Hoeveel uur per dag het u Saterdag en Sondag na die SAUK se televisieprogramme gekyk? (Minder as een uur of een uur en meer); Waar het u die afgelope week na die SAUK se televisieprogramme gekyk? (In eie huis, by vriende of familie, openbare plekke, werkplek of ander plekke nie hier vermeld).

Nie-televisiekykers: Alle respondente van die 1978-opname wat op bogenoemde vrae geantwoord het dat hulle nie die vorige week televisie gekyk het nie of wat aangedui het dat hulle nie toegang tot televisie het nie.

Om vas te stel of televisie 'n rol speel in enkele politieke opvattinge van kleurlinge, is die data ontleed deur middel van die rekenaarprogram FUNCAT van die SAS-programstelsel. Deur middel van hierdie program is bepaal of daar 'n betekenisvolle verband bestaan tussen die afhanklike veranderlike (response op die vrae) en die verklarende veranderlike televisie.

In die ondersoek is vasgestel dat hierdie medium 'n statisties betekenisvolle assosiasie toon met enkele politieke opvattinge van kleurlinge. So wil dit voorkom of televisie moontlik die oorsaak kon wees dat kleurlinge onsekerder geraak het ten opsigte van die vraag of 'n mens die leier van jou volk behoort te volg en nie jou eie kop nie

en dat hulle ook in 'n groter mate "Nee" geantwoord het op die vraag of dit goed is dat elke volk net homself regeer. Na verhouding het meer televisiekykers as nie-kykers ook aangedui dat hulle weet wat afsonderlike ontwikkeling is.

Maré (1983, 1984) het ondersoek ingestel na die assosiasie tussen televisieblootstelling en die waarde-oriëntasies van kleurlinge ten opsigte van die volgende waardevelde: Godsdienst, Patriotisme, Gesinslewe en Ekonomie. Vir hierdie ondersoek is die data van drie opnames gebruik, naamlik 1975 (N = 1 503), 1978 (N = 1 500) en 1981 (N = 1 500). Om die rol van televisie te bepaal, is die volgende verdelings van die ondersoekgroep gemaak. Die verklarende veranderlikes wat in die analises benut is, het die volgende ingesluit: Geslag (manlik/vroulik), ouderdom (18-24 jaar/25-34 jaar/35 jaar en ouer), onderwyspeil (standerd 5 en laer/standerd 6-8/standerd 9 en hoër), woongebied (landelike sentra: Prieska, Petrusville, Graaff-Reinet, Stellenbosch en Worcester; Stedelike sentra: Kimberley, Kaapse Skiereiland en Port Elizabeth) en televisiekyk. Laasgenoemde veranderlike het uit sewe kategorieë bestaan wat soos volg gevorm is: 1975-respondente wat geen televisie gekyk het nie; ligte televisiekykers van 1978 (diegene wat minder as twee uur per dag oor weke en naweke televisie kyk); ligte televisiekykers van 1981; matige televisiekykers van 1978 (diegene wat gedurende die week minder as twee uur per dag, maar gedurende die naweek twee uur of meer per dag televisie kyk, of diegene wat gedurende die week twee uur of meer per dag maar gedurende die naweek minder as twee uur per dag televisie kyk); matige televisiekykers van 1981; strawwe televisiekykers van 1978 (diegene wat gedurende die week en naweek twee uur of meer per dag televisie kyk); en strawwe televisiekykers van 1981.

Die afhanklike veranderlikes wat in hierdie ondersoek gebruik is, het bestaan uit tellings wat vir elk van die waardevelde (Godsdienst, Patriotisme, Gesinslewe en Ekonomie) bereken is. Die tellings (wat kategorieë van hoë, middelmatige en lae tellings ingesluit het) is verkry deur middel van die aantal "Ja"-response op die items in elke waardeveld. Die items wat onderling hoë assosiasies met mekaar toon en dus nagenoeg dieselfde aspek van waardes meet, is vooraf geëlimineer

deur gebruikmaking van ooreenstemmingsanalise en die ontleding is deur middel van die interaktiewe rekenaarprogram GRAFIES uitgevoer.

CHAID-analises is daarna gebruik om te bepaal watter van bogenoemde verklarende veranderlikes die belangrikste rol in die waardes van kleurlinge speel en sodoende kon 'n geskikte model (ten opsigte van elke waardeveld) bepaal word waarop 'n inferensiële tegniek (die pas van 'n logitmodel) later toegepas is. Hierdie ontleding het geskied deur gebruikmaking van die BMDP-rekenaarprogram P4F. Die doel met die ontleding was om die sterkte of graad van die assosiasie tussen die kategorieë van die afhanklike veranderlike (kategorieë van elke waardeveld) en die verskillende voorspellers of verklarende veranderlikes (wat televisie, geslag, ouderdom, onderwyspeil en woongebied of interaksies daartussen kon insluit), te bepaal.

In hierdie ondersoek is vasgestel dat groter blootstelling aan televisie moontlik aanleiding gee tot minder positiewe godsdienstige waardes by kleurlinge. Daar is ook aanduidings gevind dat matige televisieblootstelling moontlik gepaard gaan met 'n relatief hoë mate van patriotisme. Geen aanduidings kon gevind word wat daarop dui dat televisieblootstelling 'n statisties betekenisvolle rol speel in die waardes van kleurlinge wat met die gesinslewe verband hou nie. Daar is verder vasgestel dat kleurlinge wat minder aan televisie blootgestel is, meer geneig is om sterk positiewe ekonomiese waardes te huldig terwyl die teenoorgestelde bevind is by diegene wat meer aan die medium blootgestel was.

In hierdie hoofstuk is kortliks 'n oorsig gegee van die brêë tendensstudies wat ten opsigte van blanke en kleurlingrespondente onderneem is terwyl die resultate van navorsing oor die verband tussen televisie en die waarde-oriëntasies van blankes en kleurlinge ook aangebied is.

HOOFSTUK 8

SAMEVATTENDE BESPREKING EN VERBANDSTELLING VAN RESULTATE

Die interverwantskap tussen waardes en televisie vorm die oorkoepelende tema van hierdie studie. Waardes ontstaan, ontwikkel en verander uit 'n interkommunikatiewe proses wat deel vorm van die dinamika van menslike gedrag en omdat dit op die voorgrond tree waar mense met mekaar in interaksie verkeer, kan waardes beskou word as produkte van menslike kommunikasie. Alhoewel televisie, as massakommunikasiemedium, ook as 'n vorm van menslike kommunikasie beskou word, verteenwoordig dit 'n fundamentele verandering in die wyse waarop mense oor afstand kommunikeer. In hierdie kommunikasieproses is dit ook moontlik dat waarde-oordrag kan plaasvind al is die kommunikasie nie wederkerig nie.

Teen die agtergrond van bostaande het die soeklig in hierdie studie geval op waardes in die Suid-Afrikaanse konteks en meer in die besonder op die vaststelling van 'n moontlike verband tussen televisieblootstelling en die waarde-oriëntasies van blankes en kleurlinge.

Die bevindings wat in hierdie studie vervat is, is gebaseer op ondersoeke wat gedurende die tydperk 1972 tot 1980 onder Afrikaanssprekende en Engelssprekende blankes en van 1975 tot 1984 onder kleurlinge onderneem is.

Die feit dat meer as 80 % van die volwasse blanke bevolking en meer as 55 % van die volwasse kleurlingbevolking in 1982 aangedui het dat hulle daaglik (Maandag tot Vrydag) na die uitsendings van TV 1 gekyk het (SAUK, 1982), dui daarop dat televisie reeds 'n integrale deel vorm van die raamwerk waarbinne menslike interaksie in hierdie huishoudings plaasvind. Die vraag ontstaan nou of televisie, wat waardes betref, 'n sentrale of randposisie by bogenoemde bevolkingsgroepe beklee. Omdat die individu in voortdurende interaksie met sy sosiale omgewing is en hy in hierdie omgewing blootgestel word aan verskeie "waarde-agente" soos die kerk, die skool en die breë gemeenskap, kan hierdie vraag nie met die resultate van die ondersoeke wat in hierdie studie vermeld word, bevredigend beantwoord word nie. As egter in ag geneem word dat televisiekyk, naas eet, slaap en werk, die een aktiwiteit is wat die meeste by die moderne mens voorkom (Van Vuuren, 1981b), kan die televisiestel nie net meer

bloot as nog 'n agent in die leefwêreld van blankes en kleurlinge beskou word nie, maar as 'n unieke nuwe agent waarmee deeglik rekening gehou moet word. Die resultate van die reeds gemelde ondersoekes dui naamlik daarop dat televisie moontlik 'n betekenisvolle rol speel in sekere waarde-oriëntasies van blankes en kleurlinge.

Aanduidings is gevind dat televisie moontlik 'n negatiewe rol speel in die godsdienstige waardes van blanke Afrikaanssprekendes en kleurlinge, terwyl dit wil voorkom of die medium die teenoorgestelde effek gehad het op die godsdienstige waardes van blanke Engelssprekendes. Wat morele waardes betref, blyk dat televisie nie dieselfde rol by blanke Afrikaanssprekendes en blanke Engelssprekendes speel nie. In die geval van blanke Afrikaanssprekendes is aanduidings gevind dat televisie hulle morele waardes negatief beïnvloed het, maar die navorsing wat onder blanke Engelssprekendes gedoen is, kon geen verband blootlê tussen televisie en die morele waardes van hierdie taalgroep nie.

Die waardes in 'n gemeenskap kan beskou word as netwerke in die kulturele sisteem van die betrokke gemeenskap (Pelkman, 1977) en in hierdie sisteem word bepaalde waardes aangetref wat relatief konstant bly terwyl ander waardes makliker verander. Die waardes wat die minste aan verandering onderhewig is, beklee gewoonlik 'n sentrale posisie, is interverwant aan ander waardes en word gesteun deur kragtige sanksies en 'n hoë mate van konsensus (Williams, 1979). Die aanname kan gemaak word dat godsdienstige waardes waarskynlik hierdie posisie beklee. As die voorgaande op die blanke Afrikaanssprekende en kleurlinggemeenskap van toepassing gemaak word, kan die moontlike negatiewe rol wat televisie in die godsdienstige waardes van hierdie twee bevolkingsdele speel moontlik die implikasie hê dat die ander waardes wat hierdie twee groepe huldig, ook beïnvloed kan word. Wat blanke Engelssprekendes betref, stem die positiewe rol wat televisie in die godsdienstige waardes van hierdie groep speel, ooreen met die oorsese navorsing wat Becker en Connor (1981) gedoen het. Hulle het naamlik bevind dat strawwe televisiekykers in vergelyking met ligte televisiekykers, meer tradisionele godsdienstige waardes huldig.

Morele (en godsdienstige) waardes kan ook beskou word as 'n vorm van interne sensuur waaroor die individu beskik. Rokeach (1979b) verwys in dié verband na interne beheer teenoor eksterne beheer en stel dan die hipotese dat persone

wat oor 'n groter mate van interne beheer (selfversterking) beskik, makliker sal kan volhard met waardes as dié persone wat afhankliker is van versterking deur andere (eksterne beheer). Wat blanke Afrikaanssprekendes betref, dui die bevindings daarop dat televisie moontlik kan bydra tot 'n verswakking van interne sensuur (morele waardes) en dit kan moontlik daartoe bydra dat hierdie taalgroep in die toekoms afhankliker kan raak van eksterne sensuur (byvoorbeeld strenger sensuurwetgewing). Loubser (1980) het in haar navorsing onder 'n groep universiteitstudente van Stellenbosch vasgestel dat mans wat meer televisie gekyk het, permissiewer was ten opsigte van verhoudings en aktiwiteite wat met morele waardes verband hou, as wat die geval was by mans wat minder televisie gekyk het. Daar kan in dié verband verwys word na Katzman (1972) se opmerking dat die sogenaamde "soap operas" van televisie die potensiaal het om waardes te verander of te versterk. Hy stel dit soos volg: "They (soap operas) can establish or reinforce value systems. They can suggest how people should act in certain situations. They can legitimize behavior and remove taboos about discussing sensitive topics such as drugs and premarital sex" (Katzman, 1972, p. 212).

Die potensiële effek wat televisie moontlik kan hê op waardes wat met politieke aangeleenthede verband hou, het in die verlede aanleiding gegee tot uitsprake wat wissel van die meer positiewe tot die meer negatiewe. So is daar in die vooruitsig gestel dat die Amerikaanse televisiereeks *Roots* (wat die slawegeskiedenis van dié Amerikaanse Negers as tema gehad het) kon lei tot verbetering van rasseverhoudings in die VSA as dit positief deur die kykerspubliek ontvang sou word (Wander, 1977, aangehaal deur Balon, 1978). Aan die ander kant verwys Loubser (1980) na die kommer wat in Suid-Afrika uitgespreek is oor die invloed wat televisie op rasse- en tussengroepverhoudinge kan hê. Die probleem word ook verder gekompliseer deurdat navorsing oor die effek van televisie op politieke waardes nie konsekwente resultate oplewer nie.

Steenekamp, Bekker en Schoeman (1982) kon byvoorbeeld nie aantoon dat televisie oor die korttermyn enige invloed uitoefen op die waarde-oriëntasies van blanke Afrikaanssprekendes ten opsigte van volkereverhoudings nie, terwyl Bekker en Maré (1985) by blanke Engelsprekendes wel vasgestel het dat stedelike strawwe kykers asook stedelike nie-televisiekykers 'n neiging toon om konserwatiewer waarde-oriëntasies ten opsigte van volkereverhoudinge te openbaar as stedelike ligte televisiekykers. Kruger (1980) het ondersoek ingestel

na die korttermyninvloed van televisie op die sienswyses van 'n groep blanke Afrikaanssprekendes teenoor verskillende Suid-Afrikaanse bevolkingsgroepe en bevind dat die sienswyses van hierdie groep blankes oor Engelssprekendes, Jode, kleurlinge, Portugese en swartes, positief deur televisie beïnvloed is. Loubser (1980) het in haar ondersoek ook vasgestel dat studente wat baie televisie gekyk het, positiewer geword het in hulle siening van ander rassegroepe, in vergelyking met die studente wat minder aan die medium blootgestel was.

In hulle navorsing oor die korttermyninvloed van televisie het Maré en Glas (1981) vasgestel dat hierdie medium moontlik die oorsaak kon wees dat kleurlinge onsekerder geraak het ten opsigte van die vraag of 'n mens die leier van jou volk behoort te volg en nie jou eie kop nie en dat hulle ook in 'n groter mate "Nee" geantwoord het op die vraag of dit goed is dat elke volk net homself regeer. Daar is ook vasgestel dat kleurlinge wat meer televisie kyk in 'n groter mate aangedui het dat hulle weet wat afsonderlike ontwikkeling is, as wat die geval was by diegene wat nie televisie gekyk het nie.

Die mate waarin televisie verandering teweegbring, hang van verskeie faktore af soos onder meer die geloofwaardigheid van die medium (Rogers en Shoemaker, 1971), die mate waarin die medium uitvoering gee aan die verwagtinge van die kyker en of die medium daarin slaag om die kyker se kommunikasiebehoefte te bevredig (Caspi, 1981). Navorsing het getoon dat Amerikaners televisie as meer geloofwaardig as die pers beskou (Fedler, 1978), terwyl Caspi (1981) bevind het dat politici in Israel televisie kritiseer omdat die medium nie hul kommunikasiebehoefte bevredig nie. Maré (1983) het in sy navorsing onder kleurlinge aanduidings gevind dat matige televisieblootstelling moontlik gepaard gaan met 'n relatief hoë mate van patriotisme. Dit is moontlik dat die deelname van kleurlinge aan die programme van TV 1 die kommunikasiebehoefte van hierdie groep oor die korttermyn kon bevredig en dit verklaar moontlik die positiewe rol wat televisie ten opsigte van patriotisme gespeel het. Die inwerkingstelling van die nuwe grondwet kan egter meebring dat die politieke aspirasies en verwagtinge van kleurlinge sodanig kan verander dat daar oor die langtermyn nog besondere eise aan SATV gestel kan word om aan hierdie bevolkingsgroep se verwagtinge uitvoering te gee.

Medianavorsers het gedurende die sewentigerjare 'n nuwe benadering voorgestel om die rol van die massamedia te bestudeer. Hierdie nuwe benadering, wat

bekend staan as die "agenda-setting theory of mass media influence", gaan van die veronderstelling uit dat die media onderwerpe op die publieke agenda plaas. Dit kan soos volg saamgevat word: "... the mass media don't tell us what to think, but they do tell us what to think about! That is, they set the agenda" (Sutherland en Galloway, 1981, p. 25). Een van die bekendste ondersoeke wat die bestaan van die agendastellende proses empiries aangetoon het, was dié van McCombs en Shaw (1972). Dié ondersoek is gedoen onder 'n groep kiesers wat aan die 1968-presidentsverkiezing in die VSA deelgeneem het. Hoë korrelasies is gevind tussen die politieke strydvrage in die nuusmedia en dit wat deur kiesers as belangrike of sleutelkwessies beskou is.

Die referendum van 1983 oor die voorgestelde grondwet het aan medianavorsers in Suid-Afrika 'n unieke geleentheid gebied om die agendastellende funksies van televisie te bestudeer. In dié verband het die Instituut vir Kommunikasie-navorsing van die RGN navorsing onderneem om die agendastellende funksie van televisie tydens die referendum te ondersoek, deur na te gaan wat die ooreenkomst is tussen die temas wat die meeste deur die steekproef respondente genoem is (as redes vir hulle asook ander se stemgedrag), en die temas wat tydens die ses weke voor referendumdag die meeste beklemtoon is in die nuus- en nuusfokusuitsendings wat oor die referendum gehandel het. Die resultate van die ondersoek kan geïnterpreteer word as 'n aantal sterk aanduidings dat dit wat tydens die ses weke voor referendumdag oor die senders van TV 1 gebeeldsaai is, in die geheel 'n agendastellende funksie met betrekking tot die referendum van 1983 vervul het (Conradie, 1984).

Uit voorgaande is dit duidelik dat televisie en die ander massamedia 'n belangrike rol kan speel in die skepping van die politieke agtergrond. Lang en Lang (aangehaal deur McCombs en Shaw, 1972) stel dit soos volg: "The mass media force attention to certain issues. They build up public images of political figures. They are constantly presenting objects suggesting what individuals in the mass should think about, know about, have feelings about" (p. 177). Deur die skepping van hierdie agtergrond word die televisiekyker in staat gestel om sy politieke waardes krities te evalueer en in perspektief te plaas. Dit kan dan tot gevolg hê dat bestaande politieke waardes verander of versterk word.

In Suid-Afrika is tot op datum nog min navorsing gedoen oor die verband tussen televisie en die ekonomiese waardes van televisiegebruikers. Maré (1984) het in sy navorsing bevind dat kleurlinge wat minder aan televisie blootgestel is, meer geneig is om sterk positiewe ekonomiese waardes te huldig, terwyl die teenoorgestelde bevind is by kleurlinge wat meer televisie kyk. Hierdie bevinding vind aansluiting by uitsprake van outeurs soos Himmelweit, Oppenheim en Vince (1958), Johnson (1978), Skornia (1972) en Bekker (1980). Hierdie uitsprake kom kortliks daarop neer dat televisie bydra tot materialistiese waardes deurdat dit die kyker aanmoedig om 'n produk te koop wat hy nie noodwendig nodig het nie en deur middel van programme en advertensies moedig die medium 'n lewenstyl aan waar 'n persoon se waarde sentreer rondom sy vermoë om geld te bestee. As in aanmerking geneem word dat televisie as verlengstuk van die kyker se sintuie beskou word (Schramm, Lyle en Parker, 1961; Bogart, 1980; Lerner, 1963) en hierdie blootstelling aan 'n groter omgewing die kyker se aspirasies kan beïnvloed (Pretorius en De Jager, 1983), kan aanvaar word dat die ekonomiese aspirasievlak van kleurlingkykers ook kon verhoog het.

Die bevindings oor die moontlike rol wat televisie in die waarde-oriëntasies van die onderskeie groepe gespeel het, moet ten slotte ook beskou word teen die agtergrond van die breë tendensstudies wat in hoofstuk 7 aangebied is. Hierdie resultate het getoon dat die waarde-oriëntasies van blanke Afrikaanssprekendes, blanke Engelssprekendes en kleurlinge oor die algemeen nie groot veranderings gedurende die ondersoektydperk ondergaan het nie. Daar moet egter op gelet word dat die rol van televisie oor 'n kort periode in hierdie ondersoeke nagegaan is. Dit is moontlik dat die medium oor die langtermyn 'n kumulatiewe effek op die waardes van die drie groepe kan hê. In dié verband voer Schramm, Lyle en Parker (1961) die volgende aan: "... the chief effects of television are likely to be the *long, slow effects on values*, on awareness, on response patterns, and on culture and individual behavior, which are hard to identify with short-term research, indeed, hard to identify at all because they are always the result of a *combination of forces and influences*" (p. 137) (outeur se kursivering).

BRONNELYS

"All you ever wanted to know about TV but were afraid to ask ..." *Financial Mail*, special supplement, March 14, 1975.

BALON, R.E. The impact of 'Roots' on a racially heterogeneous Southern Community: An exploratory study. *Journal of Broadcasting* 22(3), Summer 1978 : 299-307.

→ BECKER, B.W., CONNOR, P.E. Personal values of the heavy user of mass media. *Journal of Advertising Research* 21(5), October 1981 : 37-43.

BEKKER, S.J. *Die rol van die massamedia in die bekamping en/of bevordering van anomie en vervreemding*. Pretoria: Universiteit van Pretoria, 1980. (M.A.-verhandeling)

BEKKER, S.J., MARÉ, L.S. *Die invloed van televisie op die waarde-oriëntasies van Engelssprekende blankes*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1985. (Beperkte verspreiding)

BEKKER, S.J., MARÉ, L.S. *Die menings van Afrikaanssprekende blankes oor verskeie samelewingsaangeleenthede: 1972 tot 1980*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1982a.

BEKKER, S.J., MARÉ, L.S. *Die menings van Engelssprekende blankes oor verskeie samelewingsaangeleenthede: 1972 tot 1980*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1982b.

BEYERS, E. *Kommunikasiesielkunde*. SIRSA-Sielkundebiblioteekreeks nr. 12, Pretoria: J.L. van Schaik, 1969.

BLIGNAUT, F.W. *Kommunikasie: Sielkundige aspekte en oorwegings*. In: *Simposium oor kommunikasie*. Departement Onderwys, Kuns en Wetenskap. Afdeling Opvoeding buite skoolverband, Pretoria: 1967.

BOGART, L. Television News as Entertainment. In: TANNENBAUM, P.H. *The Entertainment Functions of Television*. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1980, pp.209-249.

CANTRIL, H., ALLPORT, G.W. Recent applications of the Study of Values. *Journal of Abnormal and Social Psychology* 28, 1933/34 : 259-273.

CASPI, D. On Politicians' Criticism of the Mass Media. *Journal of Broadcasting* 25(2); Spring 1981 : 181-193.

COERTZE, P.J. Waardes as 'n besondere aspek van die kultuur van volke. *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Etnologie* 2(1), 1979 : 1-10.

CONNOR, P.E., BECKER, B.W. Values and the Organization: Suggestions for Research. In: ROKEACH, M. *Understanding human values: Individual and societal*. New York: The Free Press, 1979, pp.71-81.

CONRADIE, D.P. *Die agendastellende funksie van televisie tydens die 1983-referendum*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1984.

DE BEER, J.J. *Die invloed van televisie op die belangstellingspatrone van standerd tien-leerlinge*. Pretoria: Instituut vir Kommunikasie-navorsing, 1980.

DE KOCK, M.C. *Die opstel, evaluering en voorlopige toepassing van 'n waardevraelys vir matriekleerlinge*. Potchefstroom: Potchefstroomse Universiteit vir CHO, 1971. (M.A.-verhandeling)

DE KONING, T.L., CONRADIE, D.P., NEL, E.M. *The effect of different kinds of television programming on the youth*. Pretoria: HSRC, 1980.

DU TOIT, J.B., NEL, E.M. *Ons en televisie*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers Bpk., 1975.

EYSENCK, H.J. *Crime and Personality*. London: Granada Publishing Limited, 1970.

FEDLER, F. *An introduction to the mass media*. New York: Harcourt Brace Jovanovich Inc., 1978.

FISHBEIN, M., AJZEN, I. *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1975.

FORWARD, J. Group dynamics. In: PERLMAN, D., COZBY, P.C. *Social Psychology*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1983, pp.382-413.

FOURIE, P. 'n Struktureel-funksionele model vir die formulering van 'n Suid-Afrikaanse rolprentbeleid. *Communicatio* 8(2), 1982 : 11-17.

GOUWS, L.A. et al. *Psigologiewoordeboek*. Johannesburg: McGraw-Hill Boekmaatskappy, 1979.

HACHTEN, W.A. Policies and performance of South African Television. *Journal of Communication* 29(3), Summer 1979 : 62-72.

HARRISON, R., EKMAN, P. Television's last frontier: South Africa. *Journal of Communication* 26(1), Winter 1976 : 102-109.

HATCH, E. *Culture and Morality: The Relativity of Values in Anthropology*. New York: Columbia University Press, 1983.

HIMMELWEIT, H.T., OPPENHIEM, A.N., VINCE, P. *Television and the child*. London: Oxford University Press, 1958.

JANSEN, N. Die Samelewingskritiek van C. Wright Mills. *Societas* 9 ('n Reeks sosiaal-wetenskaplike monografieë onder redaksie van prof. Dian Joubert). Pretoria: Academica, 1980.

JOHNSON, N. The Careening of America. IN: VOELKER, F.H., VOELKER, L.A. *Mass media, forces in our society*. 3rd ed. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1978, pp.107-121.

JOUBERT, D.D. *Die Waardekonsep in die Sosiologiese Teorie..* Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers, 1964.

JOUBERT, D.D. Ontwerp vir 'n toets vir die vasstelling van waarde-oriëntasies. *Humanitas* 2(2), 1972 : 1-9.

KATZMAN, N. Television soap operas: What's been going on anyway? *Public Opinion Quarterly* 36(2), 1972 : 200-212.

KLUCKHOHN, C. The scientific study of values and contemporary civilization. *Proceedings of the American Philosophical Society* 102(5), October 1958 : 469-476.

KLUCKHOHN, F.R., STRODTBECK, F.L. *Variations in Value Orientations*. New York: Row, Peterson and Company, 1961.

KRUGER, S.J. *Die korttermyninvloed van televisie op die sienswyses wat 'n groep Afrikaanssprekende blankes oor hulself en ander Suid-Afrikaanse bevolkingsgroepe huldig*. Pretoria: Instituut vir Kommunikasie-navorsing, 1980. (Beperkte verspreiding)

LERNER, D. *The Passing of Traditional Society: Modernizing The Middle East*. Boston: The Free Press of Glencoe, 1963.

LOUBSER, M.J. *Die invloed van televisie op enkele morele waardes van 'n groep Afrikaanssprekende eerstejaarstudente aan die Universiteit van Stellenbosch*. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch, 1980. (M.A.-verhandeling)

MARÉ, L.S. *Die invloed van televisie op die waarde-oriëntasies van Kleurlinge*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1983. (Beperkte verspreiding)

MARÉ, L.S. *Die invloed van televisie op die waarde-oriëntasies van Kleurlinge*. Pretoria: Universiteit van Pretoria, 1984. (M.A.-verhandeling)

MARÉ, L.S., GLAS, A.P. *Die korttermyninvloed van televisie op enkele politieke opvattinge van Kaaplandse kleurlinge*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1981. (Beperkte verspreiding)

MARÉ, L.S., VAN DER MERWE, R.B. *Die menings van kleurlinge ten opsigte van sake wat verband hou met politiek en patriotisme*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1977. (Beperkte verspreiding)

MCCOMBS, M.E., SHAW, D.L. The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly* 36(2), 1972 : 176-187.

MILGRAM, S. *The individual in a social world*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, 1977.

ORLIK, P.B. South Africa: How Long without TV? *Journal of Broadcasting* 14(2), Spring 1970 : 245-258.

PELKMAN, G.H.G. Wensen, willen, handelen: Waarden als determinanten van gedrag. *Sociologische Gids* 24, 1977 : 382-395.

PRETORIUS, E., DE JAGER, J. Televisieadvertensies en die Swartman. *Oënskou: Tydskrif van die Instituut vir Politieke en Afrikastudie* 1(7), Augustus 1983 : 244-251.

RALL, A., THIELE, G.A. *Gehooranalise met betrekking tot gesinsbeplanning onder Swartes in die PWV-gebied*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1984.

RAUTENBACH, N.J. *Die problematiek en evaluasie van televisie in Suid-Afrika as medium vir interkulturele kommunikasie*. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika, 1982. (M.A.-verhandeling)

RESCHER, N. *Introduction to value theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1969.

ROGERS, E.M., SHOEMAKER, F.F. *Communication of innovations: a cross-cultural approach*. 2nd ed. New York: The Free Press, 1971.

ROKEACH, M. A theory of organization and change within value-attitude systems. *Journal of Social Issues* 24(1), 1968 : 13-33.

- ROKEACH, M. *Beliefs, attitudes and values*. San Francisco: Jossey-Bass Inc., 1970.
- ROKEACH, M. Change and stability in American Value Systems, 1968-1971. In: ROKEACH, M. *Understanding human values: Individual and societal*. New York: The Free Press, 1979a, pp.129-147.
- ROKEACH, M. *The nature of human values*. New York: The Free Press, 1973.
- ROKEACH, M. The role of values in public opinion research. *Public Opinion Quarterly* 32, 1968-1969 : 547-559.
- ROKEACH, M. Value theory and communication research: review and commentary. In: NIMMO, D. *Communication Yearbook* 3, New Brunswick, New Jersey: Transaction Books, 1979b : 7-28.
- ROKEACH, M., MILLER, M.G., SNYDER, J.A. The value gap between police and policed. *Journal of Social Issues* 27(2), 1971 : 155-171.
- SARGENT, S.S., WILLIAMSON, R.C. *Social Psychology*. 3rd ed. New York: The Ronald Press Company, 1966.
- SCHAEFER, B.R. The Validity and Utility of the Allport - Vernon Study of Values Test. *Journal of Abnormal and Social Psychology* 30, 1935-36 : 419-422.
- SCHMÜCKLER, D. A descriptive analysis of television viewing in South African pre-schoolers and its relationship to their spontaneous play. *South African Journal of Psychology* 11(3), 1981 : 106-110.
- SCHNEIDER, D.J. *Social Psychology*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, 1977.
- SCHRAMM, W., LYLE, J., PARKER, E.B. *Television in the lives of our children*. Stanford, California: Stanford University Press, 1961.
- SCOTT, W.A. *Values and organizations*. Chicago: Rand McNally and Co., 1965.

SKOLIMOWSKI, H. Cultural values, science and technology: beyond the Faustian bargain. *Cultures* vi(1), 1979 : 115-123.

SKORNIA, H.J. Values promoted by television. In: HOLMGREN, R., NORTON, W. *The mass media book*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1972 : 337-342.

STEENEKAMP, C.S. *Die menings van blanke Suid-Afrikaners oor enkele aspekte van volkereverhoudings in Suid-Afrika*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1977a.

STEENEKAMP, C.S. *Menings van blanke Suid-Afrikaners oor enkele aspekte van godsdiens en geloof*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1977b.

STEENEKAMP, C.S., BEKKER, S.J., SCHOEMAN, A. *Die invloed van televisie op die waarde-oriëntasies van blanke Afrikaanssprekendes*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1982. (Beperkte verspreiding)

SUID-AFRIKAANSE UITSAAIKORPORASIE. *Jaarverslag*. 1975.

SUID-AFRIKAANSE UITSAAIKORPORASIE. *Jaarverslag*. 1976.

SUID-AFRIKAANSE UITSAAIKORPORASIE. *Jaarverslag*. 1977.

SUID-AFRIKAANSE UITSAAIKORPORASIE. *Jaarverslag*. 1978.

SUID-AFRIKAANSE UITSAAIKORPORASIE. *Jaarverslag*. 1979.

SUID-AFRIKAANSE UITSAAIKORPORASIE. *Jaarverslag*. 1980.

SUID-AFRIKAANSE UITSAAIKORPORASIE. *Jaarverslag*. 1981.

SUID-AFRIKAANSE UITSAAIKORPORASIE. *Jaarverslag*. 1982.

SUTHERLAND, M., GALLOWAY, J. Role of Advertising: Persuasion or Agenda setting? *Journal of Advertising Research* 21(5), October 1981 : 25-29,

THURSTONE, L.L. *The measurement of values*. Chicago: The University of Chicago Press, 1959.

TRIANDIS, H.C. et al. *The Analysis of Subjective Culture*. New York: John Wiley and Sons, Inc., 1972.

VAN TONDER, J.L. *Handleiding vir die trek van steekproewe in geesteswetenskaplike navorsing*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1973.

VAN VUUREN, D.P. *Algemene probleme in verband met die bestudering van die massamedia*. Referaat gelewer tydens die Gevorderde Seminaar van die Instituut vir Kommunikasienavorsing, Pretoria: Oktober 1981a.

VAN VUUREN, D.P. *Navorsing oor die effek van televisie in Suid-Afrika: Resultate uit ondersoek wat gedurende die tydperk 1972-1982 onderneem is*. Pretoria: Instituut vir Kommunikasienavorsing, 1983.

VAN VUUREN, D.P. *Televisienavorsing: 'n Algemene oorsig*. Referaat gelewer tydens 'n inligtingsessie gehou by die SAUK, Johannesburg: 25 November 1981b.

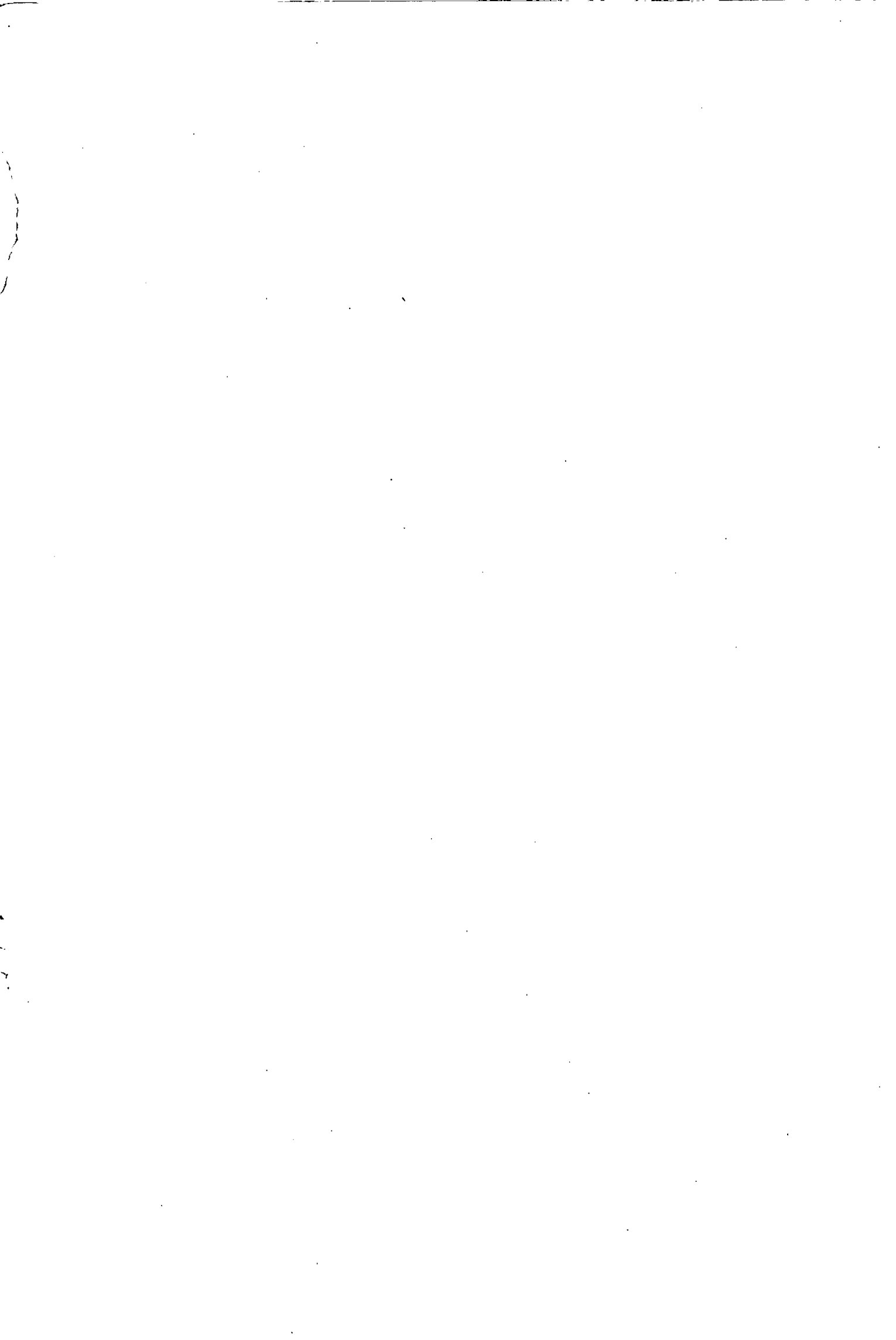
Verslag van die Kommissie van Ondersoek insake Aangeleenthede betreffende Televisie. Pretoria: Staatsdrukker, 1971 (Verslagnr. 37/1971).

VICKERS, G. *Value Systems and Social Process*. London: Tavistock Publications, 1968.

WILLIAMS, R.M. *Change and Stability in Values and Value Systems: A Sociological Perspective*. In: ROKEACH, M. *Understanding human values: Individual and societal*. New York: The Free Press, 1979 : 15-46.

2670C

2747C

Doc. no. 156352

copy no. 156354

